

De Joanne Aragonie Rege.

Sol. lxxxvi.

re, vestroque iudicio liberius instruere liceat. Volo enim si quid vestrae virtuti & rebus inclyte gestis fortunae detraxerit, ut non me ducem, sed ipsam possitis accusare fortunam. Nam quo statu sumus, quo in loco sita sit nostra salus, omnes quidem mecum intelligere potestis. Rex noster abest, cuius nomen & praesentia nos hodie plurimum iuvare posset. Ceterum vestra virtus & rei militaris scientia, magnanimi proceres, me quidem patris aspectum desiderare non sinit. Mihi enim in huiusmodi fortunae conditione praeliorum gerendo, quod adversum tyrannum scelera-
torum hostium ducem paramus, & si patris absentia, si mea puerilis aetas, si denique rei militaris pugnae novitas, causae non parvi timoris esse debeant, plus me tamen proceres spes virtutis vestrae, plus animi fortitudo, plus etas & rei militaris usus hortantur. Me namque fortio-
rem faciunt memoria victoriarum vestrarum, famaque praecleara rerum, quas fortissime semper gessistis. Quae omnia mihi non solum timorem minuunt, verum etiam de sceleratissimis hostibus quae certis-
simam victoriam pollicentur. Quod si hostes hominum multitudine & exercitu numero-
plurimum posse videntur, non tamen timori nobis esse debent. Non est enim fortium viro-
rum, si quando numero paucioribus contra plures pugnare contingat, de salute aut de victo-
ria desperare. Nam Alphonsum patrum sepius audiui narrare solitum, quod mihi quoque pa-
ter affirmavit, a vobis per paucos propter virtutem vestram, magnumque usum rei militaris, innum-
meras hostium copias fuisse superatas. Mementote igitur hodie viri fortes & amici mei, vestrae
solitae virtutis, ut honorem & gloriam, quam vincendo vobis comparastis, & a maioribus ves-
tris, qui fortissimi fuerunt, accepistis, posteris sine aliquo dedecore relinquatis. Ego autem meo-
rum more maiorum & in laboribus, & in periculis, a vobis nusquam abero. Sed iam more nostro
proceres diuturnum nume & auxilium conuocemus, & in praelio semper in ore Aragoniae nomen
& Dei sanctissimae genitricis habeamus. Hac oratione habita primi duces, pugnandi ordines
instructos a principe comprobantes, principem primum obsecrant atque morantur, ut praelio ab-
stineret, suosque pugnantes ex tuto loco cerneret, alius deinde ad alia respondere volentibus tem-
pus defuit. Propterea quod equites, quos princeps ad explorandum locorum situs & accessus ad ho-
stes paulo ante praemisera, cum ad hostium castra propius accessissent, cum hostium equitibus
e castris egressis praelio contendere coeperant, & ab illorum numerosa multitudine superati fue-
runt, ad sua signa revertentibus. Quod cum princeps & eius duces animaduertissent, con-
festim canere tubas, & in hostes signa conferri iubent. Idem Lusitanus fecit. Signis itaque datis
utrinque concurrunt. Comes Pratarum cum multis equitibus, quos ex omni numero instructos
principis elegerat, in hostes ingressus, illorum multitudinem magno impetu perfregit. Bernardus
Rocabertinus & Mathaeus Monticatinus a lateribus, ut princeps instituerat, perturbatos hostes
aggredientes, eorum multos occidunt. Hi tamen cum primo satis prospere pugnasent paulo
post labore magno defessi vehementer a multitudine hostium, qui suis subsidio veniebant, pre-
mebantur. Id cum animaduertisset princeps, suis laborantibus, Henricum subsidio confestim
misit, & Bernardo Gastoni, quem iugum montis cum peditibus ascendere iusserat, signum de-
dit. Ipse cum reliquis equitibus, quos apud se retinuerat, & Carcaxona principis centurione,
Henricum subsequitur. Ita vno tempore, magnum omnes in adversarios impetum fecere. Pre-
lium ingressus princeps in exhortando duces multosque equites nominatim appellavit. Quem
cum illi in praelio nec sine periculo versari viderent eius saluti pertimescentes acriter pugnare, & ho-
stium non minus equos quam equites interficere. Hostes primo conflictu iam perturbati, alii la-
bore defessi, alii vulneribus retardati, cum principis equitibus amplius resistere non potuissent,
tergavertentes ad sua signa ducemque Lusitanum, qui nondum ex castris egressus erat, se recipere
coeperunt. Hos insequentes victores a tergo, alios occidunt, alios vulnerant, non ab illis hor-
tati praelium reintegrant, sed fuga simul cum aliis, qui subsidio veniebant, salutem quaerunt.
Equites itaque per loca ad cursum expeditiora, pedites per asperiora montanaque timore perter-
riti nullo ordine turpiter diffugiunt. Complures interfugendum, quo celerius currebant, arma,
quae delicere poterant, abiecerunt. Victores namque fugientium quoscunque consequuntur, ut

Acre praelium
apud oppidum
Calasum.

L. Marinei Siculi. Lib. rv.

Bartholome
us Vius me-
moriam dignus

hostium multitudinem minuerent, omni neglecta redemptionis conditione, trucidabant. Lusitanus autem suos omnes magna cum strage profligatos esse videns, pauore magno concussus & anceps propriæ salutis equo, quo vehebatur, dimisso, recentiorem alium pernitioremque subito conscendit. Et Regis dimissis insignibus, equitis habitus assumpsit. Et nocte superueniente se victoribus immiscuit. Quibus cum ad portas usque Pratarum peruenit, ubi milites non nullos, qui oppidum tuerentur, reliquerat. Hinc victoribus ad Principem Ferdinandum redeuntibus, admissis equo calcaribus ingressus est oppidum. Quo deinde diffugientes exercitus eius reliquæ sparæque cohortes, quæ siluis delituerant, flammarum signa prospicientes ad multam noctem sese receperunt. Ceterum Ferdinandi milites etsi primum nullis eorum, qui fugiebant, hostibus parcebat, deinde tamen prædæ cupiditate capti, cum colligendis hostium spoliis incubant, & cadentibus arma & quicquid preciosum erat detrahunt, multis, quos vel occidere, vel capere poterant, fugiendi locum spaciūque dederunt, minoremque victoriam fecere. In qua quidem Duces & equites omnes principis Ferdinandi suas vires & animi fortitudinem in officio rei militaris ostenderunt, & imprimis Bartholomæus cognomento Vius, ut alios omittam. Hic enim eques levis armaturæ cum hoste validissimo cataphratto homine valentissimo, qui magnitudine corporis & virium magnus Burgundius vocabatur. Cui Bartholomæus occurrens lanceam per os emisit, & auulsa hasta ferrum, quod ossibus infixerat, restitit. Quo vulnere accepto magnus Burgundius ex equo cadens efflauit animam. Ferdinandus autem post solis occasum, et iam discedente crepusculo luceque diei multis hostium captis, pluribus occisis, & reliquis diffugientibus, insigni victoria potitus, apud Pratas, quo se recipiebant hostes, insidias veritus, suorum salutem consulens, receptui canere iussit, suasque cohortes, quæ diffugientes adhuc hostes in sequebantur, ad se reuocauit. Cuius iussu reuertentes equites, alii captiuos hostes secum duxerunt, alii magnas prædas, & multa spolia signaque retulere. Lusitani quippe exercitus equites grauis armaturæ præter vulneratos interfecti quoque centum septuaginta, & capti ducenti fuere. Quorum equi complures occisi, nonnulli simul cum equitibus & armis in victorum potestate venerunt. Et quod magnopere mirandum fuit lætoremque victoriam fecit, tanta hostium multitudine Ferdinandi, etsi perpauci vulnerati, desiderati tamen nulli fuere. Quæ quidem res principi Ferdinando, cunctisque victoribus solidum & cumulatam gaudium, maioremque voluptatem præbuit, quam ipsa victoria. Ideoque princeps ea nocte copiis in oppidum reductis, & captiuis custodiis traditis, primum Deo pro parte victoria gratias egit, vota quoque persoluit. Deinde vulneratos omnes reuulsit, commendauitque medicis diligenter. Hinc ad castra reuersus ad Regem Tarraconem de prælio gesto nuncios cum literis confestim misit. Qui nuntii de victoria peroptata incredibilem læticiam Regi & Reginæ, qui de filii salute valde solliciti erant, attulerunt, adeo ut Rex præ nimio gaudio oculorum visus, quos amiserat, recuperauerit, & Regina vota, quæ pro filii salute promiserat, Deo Optimo Maximo persoluit. Sed redeo ad Principem Ferdinandum. Qui magna victoria potitus, ut erat magnanimus & humanissimus Princeps, ut animos omnium equitum suorum, quos fortissimos cognouerat, ad maiora facinora concitaret, quum omnibus gratias egisset, & eorum fortitudinem collaudasset, paratis epulis magno lautoque conuiuio cunctis Ducibus & multis equitibus, ut una secum & eadem mensa simul discumberent, familiariter imperauit. Inter coenandum autem unusquisque læticiæ plenus & honoris quod in prælio fecerat, & quicquid sibi contigerat, principi referebant. Princeps autem Ferdinandus cum pariter omnium virtutem & fortitudinem collaudasset, unum ex captiuis adduci iussit. Is erat ex Lusitanis, qui à principe Ferdinando, quot hominum milia Lusitanus ex Pratis secum duxisset, & quot illic reliquerat, interrogatus, habuisse Lusitanum dixit hominum milia septem, ex quibus Pratis quingentos, qui oppidum tuerentur & conseruarent, reliquisse. Hoc in custodiam reducto, alius ex Castellanis adductus est. Hic eadem interrogatus, eodem modo respondit. Hac re gesta Ferdinandus certis equitibus imperauit ut stationes omnes requirerent. Quod cum diligenter omnes fecissent, quieti se dederunt.

De Joanne Rege Aragonie.

Fol. lxxxvii

LIBER. XVI.

DE EODEM BELLO.

POSTERO DIE Lusitanus ex Pratarum oppido, quo diffugerat, discedens, certis ducibus viis per montes & inuia loca proficiscens Manresam ciuitatem, quæ distat à Barcinona triginta milia passuum, peruenit. Vnde paucis ante diebus magna cum spe habendæ victoriæ discesserat. Qua quidem spe frustratus eius animus & tristitia affectus quiescere nō poterat. Quippe qui desiderabat aduersam superare fortunam. Assiduus enim multorum vocibus & querelis offendebar.

Manresa ciuitas.

Qui Calafetano prælio filios infelicitè amiserant. Mulierum quoque miserabiles gemitus, quæ cum filijs etiam viros in bellis extinctos repetebant, molestissime ferebat. Ideoque Beltranum Almendaretem legatum cum exercitu Ceruariæ subsidio mittens, ipse cum reliquis copiis in Ampurdaniam prouinciam venit. Quæ regio est prouinciæ Tarracensis Galliam versus, multorum oppidorum & bellicosæ gentis, distatque à Barcinona quinquaginta milia passuum. Hic multis prouinciæ populis conuocatis Besalonensibus, qui rerum omnium penuria laborabant, opem tulit. Est autem Besalon oppidum inter Gerundā & Barcinonam. Hac ope recreati Besalonenses, sumptis armis cum eo simul proficiscuntur. Quorum virtute fretus Lusitanus, erant enim bellicosi & armis atque præliis assueti, Turanam oppidum quod aberat à Bisfalone passuum milia triginta, cum magnis copiis oppugnatū venit, totūque oppidum, ne quis effugere posset, obsidione cinxit. Erant autem intus præter oppidanos Regi equites quadraginta, & oppidi præfectus, qui dicebatur Baniolus. Hi cum neque oppidum, neque seipsos ab hostium machinis, tormentis & oppugnationibus tueri possent, & nulla fugæ spes esset, conditione, ut pecunia redimerentur, sese dederunt. Quibus in deditiōem acceptis, elatus ea victoriā Lusitanus Bisbalim oppidum versus, quod non longius aberat, exercitū duxit. Cuius oppidi cultores admodum fideles sub Regis imperio constantissime permanentes, aduersus hostes arma parauerant. Et Petro Torrellæ Regis legato, qui oppido præerat, sese aut Bisbalim patriam defensuros, aut ad vnum mortem propugnando subituros iureiurando confirmauerant. Lusitanus autem prope oppidum copias adduxit, & loco ad oppugnandum satis opportuno castra posuit, multis tormentis oppugnat, concussam iam muri disrumperebantur. Et qua tormenta propugnatores submoueant scalis & vineis ascendere conabantur. Regis autem legatus Petrus Torrella milites & oppidanos hortatus in hostes à muris tela saxaque conticere iubet. Tum omnes fortissime propugnantes hostium nonnullos occidunt, alios in castra reuerti compulerunt. Ex castris tormenta rursus exercent, & ex oppido item tormentis saxa iaciuntur. Interim Petrus Torrella, qui Bisbalis tuendæ curam habebat, nunciū, qui quāto in discrimine versarentur omnes qui oppidum defendebant, Regi denuncaret, properare iussit. Auditoque nuncio Rex cognitoque suorum periculo, collectum pro tempore subsidium obsessis confestim misit. Et Duces qui tum Gerundæ præerant, missis nuncijs huc quæprimū transire cū suis copiis imperauit. Hi dicto Regis audientes, omnes equites peditesque sumptis armis festinare iubent, ac celeriter venientes cū alijs, qui Regio iussu subsidio venerant, se coniungunt. Et in Pobolitano castello, quod à Bisbali passuum milia quinque aberat, relictis omnibus impedimentis noctu magno silentio præmissis nuncio, qui oppidanos de aduentu eorū certiores faceret, ad oppidum propius accedunt. In quod nondum orto sole portis reclusis recepti fuerant. Lusitanus interea & de illorum aduentu commonitus, & Calafetanæ fortunæ memor castra duplici fossa muroque muniti magnisque sudibus circumuallari iusserat. Et locis, quibus ad se oppugnandum facultas & opportunitas hostibus esse videbatur, machinas & multatormēta collocauerat. Postero die Regi Duces ex oppido egressi instructas acies habuere. Et si hostes à ca-

Ampurdania prouincia

Oppidū Besalon.

Baniolus Regis præfectus

Bisbalis oppidum.

Petrus Torrella Regis legatus.

Pobolin oppidum.

L. Marinei Siculi. Lib. xvi.

Oppugnat
Lusitanus op-
pidum.

Mons Rupia

Prælio contē-
dunt.

Transfuga ex
Lusitanis ue-
nit ad castra
Regis.

sis exirent expectabant. Quos ubi tam diutius infra vallum se continere viderunt, propius accedunt, & in eos irrita tela coniciunt. Itaque cum propter munitiones, quas densissimis sudibus inexpugnabiles confecerant, eos offendere nullo modo potuissent, & ipsi illorum tormentis premerentur, inde discessere. Et ut hostium vires frangerentur Ampurdanorum partis aduersæ, qui Lusitanum pecunis & exercitu iuuabant, omnibus agris & possessionibus igne ferroque vastatis, in oppidum magna cum præda rediere. Interim Lusitanus oppidum tormentis oppugnat, & turrim, quæ firmior erat, continuis & crebris ictibus concussam iam dissecerat. Ex oppido item Regi saxa tormentis in hostes iaciebant. Atque ita pugnares utrinque multi perierunt pluresque nobiles partim occisi partim grauissime percussi concidebant. Die toto tormentis pugnatum est, noctis tenebræ pugnandi finem fecere. Cæterum Lusitanus potius oppido spe destitutus, timensque ne obsessus in castris, comætu, quæ multis ex partibus expectabat, & sub sidio prohiberetur, de tertia vigilia castra mouens, prima luce ad Pobolim, quam à Bisbali passuum millia quinque abesse supra demonstrauimus, cum exercitu puenit. Et iuxta oppidum positis castris Ceruariensibus, quorum agros Ferdinandus Regis filius depopulabatur, subsidium misit. Mox autem cum audisset Regis exercitum Bisbali discessisse, super montem Rupiam, qui aderat, copias adduxit, ibique castra ponit. Motus non difficilis erat ascensus, & ab Oriente planities, hac venientes equites Regi prælium repente committunt. Acriter utrinque pugnatum est. Primo prælio pauci cadunt, vulnerati plures iuere. Tandem Lusitani in castra sese receperunt, & insequentes Regios equites redire tormenta coegerunt. Post solis occasum omnes in castra recepti fuere. Lusitanus nocte fere tota magno silentio pugnae sequentis diei ordinem & rationem considerans vigilanter instituit, ut cum primum illucesceret Regia castra repente subitoque cum omnibus copiis inuaderet, ita fore sperans, ut hostes ex improviso & inopinantes aggrediens, magno impetu valde perturbaret, & perturbatos ac impeditos multo facilius opprimeret. Quod consilium transfuga quidam siue poenitentia ductus, siue diuinitus, noctu clam à Lusitani castris egressus Alphonso Aragonæ, qui ea nocte cum equitibus ceterum missus à Rege superuenierat, aliisque Regis Ducibus aperuit. Alphonfus itaque Lusitani detecto consilio transfugam in suum tabernaculum adduxit, reliquosque Regis Duces equitesque vocari cõfessum iussit. Quibus adhibitis quas copias, quot equites & quot pedites Lusitanus haberet à transfuga diligentissime quæsit. Is respondit in Lusitani castris esse hominum milia fere quinque, ex iis equites circiter mille, peditem qui armis erant assueti numerum trium milium, denique pugnatorum milia quatuor se connumerasse dicebat. Alphonfus hac re cognita & transfuga custodibus honorifice tradito, Duces omnes & ceteruriones comonet, ut quisque cohortis suæ milites ad tertiam usque vigiliam cõquiescere sinat, deinde vero unumquemque magno cum silentio diligenter in armis esse iubet. Itaque sedulo suum quisque fecit officium, aliquantoque maturius quam Dux Alphonfus imperauerat intenti sumptis armis expectabant. Alphonfus autem ubi Regios omnes equites atque pedites ad pugnandum paratissimos esse vidit, exercitus quadripartitus partitus est, ut in hostes alii à fronte, alii à lateribus, alii etiam a tergo dato signo celeriter impetum facerent. Ut cum hostes in sua castra se recipere conarentur, minus facile reuerti possent. Itaque castris bipartitis & in medio castrorum ad currendum expeditissimo loco relicto, quasi magno vico ciuitatis, Alphonfus suorum alios ante castra veteris hostibus opposuit. Ad sinistram alios, alios ad dexteram consistere iubet. Ipse vero post castra cum suis equitibus constitit. Quos autem in fronte castrorum aduersos hostibus opposuit, monuerat, ut appropinquantibus hostibus per media castra simulata fuga quasi hostium perterriti multitudine, terga vertentes & equis admotis calcaribus celeriter omnes concurrant, & relictis aliquantulum castris in hostes conuerterentur, fortissimeque pugnent. Alii simul ab utroque latere, simul a tergo omnes uno tempore penè circumdantes hostes opprimerent. Hac itaque ratione modoque Regis exercitibus partitis, cohortibusque dispositis, Lusitanus ita ut statuerat, suos hortatus, vix expectata luce diei, cum omnibus copiis à castris egressus repente signa canere, & in Alphonfinos equites, qui ante castra sese opposuerant im-

De Joanne Rege Aragonie.

Sol. lxxviii.

petum fieri iubet. Omnes ingenti clamore tubarumque clangore concurrunt. Iis propius accedentibus & pilis penè directis, equites Regii, ut Alphonsus Aragonens Imperauerat, simulato metu sese fugę dederunt. Hos Lusitanos insequentes Regiæ cohortes & à tergo simul & à lateribus inuadunt. Alphonsus Aragonens cum suis equitibus & cum aliis qui fugam simulauerant, reuertentibus à fronte magnum celeriter in hostes impetum fieri iubens, in hostium agmen numerosę multitudinis omnium primus ingressus est. Cuius audita vox & facies aspectu terribilis hostium quidem mentes, qui eum abesse crediderant, maiorem in modum perturbauit atque impetum viresque cōpressit. Fortissime tamen ab omnibus ex ortu solis ad horam diei fere quintam pugnatum est. Vtrinque prius plio plures cōcidere. Tandem circiter meridiem Lusitanorum alii laboribus defessi, alii retardati vulneribus, quum iam amplius & solis ardoribus (gestum est enim hoc prælium Nonis Quintilibus) & Regiis militibus adhuc strenue pugnantibus resistere non potuissent, omnes, quos non vires quidem sed mortis potius metus adiuuabat, relictis castris terga verterunt. Quos diffugientes Regii milites ad vnum quidem vel occidissent vel ad Regem captos adduxissent, nisi & ipsos longissimę pugnæ maximus labor, & solis ardentissimus estus iam defatigatos ab hostium persecutione redire coegissent. Perierunt tamen hoc prælio Lusitanorum equites ducenti & sexaginta, pedites circiter mille, totidemque capti fuere. Reliquorum pauci sine vulneribus euaserunt. Ex Regiis pauci desiderati, vulnerati vero plures fuerunt. Hoc plio gesto, & audita Lusitanorum strage, plures Ampurdanię puinctę populi metu percussis legatos ad Regem Tarraconensem miserunt, qui dicerent sese in officio semper & obsequio permanisse, neque Lusitanum vnquam inuasisse, neque cum aliis obstinatis cōiurasse, sese omni tempore ad omnia quę Rex imperaret præparatissimos esse semperque fuisse dixerunt. Obsecratum nunc oratumque Regiam maiestatem venisse, ut bonis eorum seque ipsi vti vellet. Hos Rex & libenter audiuit, & eorum voluntatem sibi pergratam fuisse significauit. Eisque literas ad filium Alphonsum Aragonensem dedit, quibus eum rogabat ut bonos viros omnes quę commendatissimos haberet, plurimi faceret, & magnis honoribus afficeret. Alphonsus Aragonens interea nuncios de prælio gesto deque captiuis ad Regem miserat, & copias in castra reductis, dum sepelirentur occisi, vulneratos magna cura diligentiaque curabat. Rex ubi deuictis hostibus & Alphonsi victoria ex nunciis accepit, Tarracone discedens Ceruariam versus cum paucis equitibus proficiscitur. Hic Ferdinandus Regis filius, ut supra demonstrauius, agros Ceruariensium populabatur. Huc Rex & Alphonsus filium cum copiis omnibus, quas secum habebat, venire iubet. Quo etiam Regina, quę Vileconates, qui à Dertosa quatuor fere passuum milia distat, obsidione premebat, Regis nunciis accersita cum multis equitibus & peditum septem cohortibus venit. Cum omnes vndique conuenissent, Rex oppugnare Ceruariam statuit. Ceterum propter magnam oppugnandi oppidi difficultatem Rex magnum tormentorum numerum multasque machinas parari confectisque iubet. Est enim oppidum non minus opere, quam loci natura munitum, in accliu colle situm muris ac turribus egregie cinctum. Dum itaque iussu Regis machinę & tormenta parantur & conferuntur, Alphonsus Aragonens Equalatum oppidum, quod abest à Ceruaria milia passuum circiter septēdecim, cum equitibus centum & quinquaginta totidemque peditibus peropportune profectus est. Erant enim in hoc oppido due factiones, alii quippe reclusis portis ingenti tumultu Regem, alii Lusitanum expectabant. Cum igitur Alphonsus oppugnare oppidum coepisset, Regię factionis oppidanis statim magno clamore Regem appellat, ac per vicos cum diuersę factionis oppidanis, qui portas Alphonso vententi clauserat, acriter pugnare cōpere. Quod cum audisset Alphonsus equo descendens ipse scalas oppidi muris apposuit, & suorum militum alios muros ascendere, portas alios perfringere iubet. Dum milites Alphonsi iussa peragunt, in oppido toto non à viris modo, sed à mulieribus etiam aliis de fenestris lapides in hostes deficientibus, aliis gladiis telisque per vicos pugnautes maritos adiuantibus, acriter & ingenti clamore pugnatur. Alii quippe Regem, alii Lusitanum Barcinonemque nominabant. Portis tandem perfractis ac diuulsis Alphonsus cum equitibus ingreditur. Quę hostes

Prælium magnum.

Occisorum equitum numerus.

Ex multis oppidis legati veniunt ad Regem.

Rex ex Tarracone Ceruariam venit.

Oppidum Equalatum & in eo res gestę.

L. Marinei Siculi. Lib. xvi.

cum vidissent magno timore perterriti, celeriter domum suam se quisque recepit. Vbi cum se tutari minus possent, Regis & Alphonsi nomen magna voce vocauerunt. Quibus Alphonsus venturam petentibus facile pepercit, mulieribus præsertim, quæ miserabile fletus & sparsis crinibus eius pedes osculabantur. quas nemo quidem mortalis, nisi penitus humanitatis & rationis expertus, sine lachrymis vel audire vel cernere potuisset. Aliæ enim maritos multis grauibuscque confectos vulneribus domum egerrime reducebant, interfectos aliæ tabulis impositos ferebant, aliæ viscera membraque sparsa colligebant, nonnullæ suæ ipsæ vulnera patiebantur. Frangebant præterea hominum mentes & omnibus lachrymas excutiebant puerorum ac puellarum miserabiles questus. Prouocabant etiam lachrymas & maximos fletus vici, ianuarum, parietes humano cruore madentes. Alphonsus itaque hostes non solum impune dimisit, sed etiam commotus humanitate multis verbis consolari conatus est. Aliis quoque, qui cæteris coniuratis in fide permanentes maximum fidelitatis argumentum & ingentem virtutem præ se tulerant, non immerito quidem gratias egit. Cæterum qui ceciderant sepultis, postero die Cernariam ad Regem prospere rediit. Rex interea Cernariam multis tormentis oppugnat. Cuius muros ac turres indices minores tormenta faciebant. Cernarienses Lusitani copias & subsidium expectantes, multis diebus à muris & propugnaculis oppidum maximis laboribus summisque periculis tutari conabantur. Sed diuturna oppugnatione iam defessi, cum quasi muros assiduus tormentorum istibus & labare turres vidissent, & virgente fame coacti ac spe subsidii penitus destituti, Regi conditione sese dedere, ut in pristina fide ac libertate manerent. Rex conditionem non renuit, quippe qui hostium poenitentiam quam poenam malebat. Portis igitur reclusis Alphonsum Aragonem cum multis equitibus in oppidum præmittit, quem Regina & Ferdinandus princeps cum primis Ducibus consequuntur. Ipse multis relictis in castris equitibus paucis comitatus ingreditur oppidanis & veniam petentibus facile concessit, & dexteram omnibus osculandam præbuit. Cumque plures oppidanorum inedia longaque fame confectos oris squallore notasset, atque pueros esurientes non sine lachrymis à parietibus panem miserrime petentes audisset, humanitate permotus quam primum molita cibaria ex castris afferri iussit, allatumque panem varii generis id est militare, speusticum hoc est subito confectum, nauticum, qui & his coctus dicitur, focatum & cinericum viritum diuisit. Paucos hic dies Rex commorat, oppido Ioannem Carcasonam præfecit, quem & dum viueret arcem oppidi cum iuribus & omni censu donauit. Hinc cum omnibus copiis oppidum Pratarum versus, quo Lusitanus ab Alphonso Aragonico profligatus suarum copiarum reliquias adduxerat, proficiscitur. Quod ubi Lusitanus intellexit oppido deserto Barcinonem celeriter se recepit. Rex acceptis in deditionem Prætensibus, dum Lusitanum persequitur ex itinere oppidum Redonam, quod distat à Tarracone passuum milia septedecim, aggressus est. Biduoque oppugnatum simul cum arce, quæ concussa tormentis casum minari coeperat, in deditionem accepit. Hac ita re gesta omnes dioecesani Tarraconenses atque Bernardini religiosi, qui duo Bernardo templum dicatum, quod Sanctas Cruces appellant, incolunt, ad Regem pacem & veniam petentes vndique nec sine muneribus conuenerunt. Quibus clementer acceptis & huius provincie populis in potestatem redactis, Rex Ferdinandus principem & Alphonsum Aragonem aliosque Duces cum exercitu Dertosam versus præmittit. Quæ ciuitas septem annis Iberi apposita Orientem versus a Tarracone passuum milia quadraginta, remota est. Hos cum Regina reliquisque Ducibus atque magno equitum numero in fluminis ripa commorantes apud Ampostam die quarto consecutus est. Quod oppidum in eiusdem annis altera ripa situm est, inter Dertosam & Cæltibericum mare, distatque ab utroque loco spacio fere stadiorum quadraginta. Hic Regis copias aliquot dies annis Iberus commoratus est. Qui ex Cantabrie montibus oriens, etsi modico fonte, largissimo tamen tractu fluens totaque Cæltiberorum provincia lapsus, priusquam CæsarAugustæ moenia, ubi longo ponte transitur, abluat, Salonem amnem & plures alios ad se recipit. Hinc etiam ad Dertosam præter Gallicum aliosque minores Singam atque Sycorim magnos amnes admittit. Tunc etiam plurimibus aquis

Multa generis
panis.

Oppidum Redona.

Sanctas Cruces.

Ampostanum
Castellum.
Iberus annis.

De Joanne Rege Aragonie.

Sol. lxxxix.

aquilis & hybernis imbribus ausus ex utraq; ripa campos inundauerat. Nullis igitur vadis re-
 pertis ad Casaraugustæ pontem, qui distat ab Amposta passuum milia centū & quinquaginta,
 Rex exercitum ducere longū nimis atq; laboriosum existimans, ratibus ex tēpore factis &
 cōnexis inuicem trabibus, paucis diebus exercitum traduxit. Plures tamen & fortiores equi,
 quos in scaphas ingredi cogere non potuere, celeriter amnem tranauerūt. Hos tamen artis nau-
 ticę peritiores c' cymbis, longis habenis funibusq; præcuntes ad alteram ripam fluminis tra-
 ducebant. Omnibus tandē traductis copiis, Rex, qui apud Ampostā faciliores accessus & pro-
 pinqua loca cognoscerent, & cōmodum castris locum diligenter eligerent, misit. Hi locis om-
 nibus vndiq; prudenter inspectis, & quibus tutius castra locari possent, electis, ad Regem re-
 uerſi locorum situs & vbi castra commodius esse possent ostenderunt. Tū Rex instructas acies
 ad locum, quem apud oppidum elegerant, adduxit, ibiq; positis castris, locis opportunis tor-
 menta disponit. Cēterum & accessus ad oppidum propter flumen & proximas siluas difficilis
 erat, & oppugnandi summa difficultas. Quæ quidem res spem nullam victoriæ potēdiq; op-
 pido Regis equitibus dabat. Nam oppidum vel loci natura vel hominū industria munitum,
 sic se habet. Situm est, ut supra demonstrauimus, in ripa fluminis, cuius partes ferē duas oriēte
 tem versus Iberus amnis circumfluit. Tertia vero pars, quæ ad occasum spectat, ex amne ab
 utroq; latere duplici fossa valloq; validissime cingitur. In medio porta tum arte tum etiā ædifi-
 cio maximo valde munita, cū ponte ligneo, mobili tamen penduloq; ut pro tempore custo-
 dumq; voluntate demitti tolliq; facile citoq; posset. Et utiq; locus, vbi muri fossęq; fluminis
 coniunguntur, duabus oppositis arcibus tutissimus. Arces quoq; vix expugnabiles, quarum
 fundamenta nō in primo mobiliq; solo, sed in imis latomīs, hoc est lapidicinis iacta firmaq;
 consurgunt. Hac igitur animaduersa munitione, Rex machinis & tormentis omnibus triparti-
 tis oppidi portam & utraq; arcem die noctuq; acriter & incessanter oppugnari iubet. Ceterū
 iussu Regis oppugnātibus præter magnas oppidi munitiones & propugnātes hostes, magno
 quoq; anni tempus erat impedimento. Hyemis enim horrida sētebat magnis & assiduīs im-
 bribus. Tanta enim illius hyemis magnitudo fuit, ut ingēs variusq; serpentum numerus act⁹
 frigoribus, c' proximis siluis & montibus egressus ad stationes & castra repserit. Serpentes autē
 quāuis admirabilis magnitudinis, innoxii tamen in castris oppressi nimio frigore inter homi-
 nes versabantur. Lupi quoq; gregatim milites c' castris non procul egressos sæpius inuasere.
 Multorū præterea fontiu, quib⁹ milites in castris utebant, aquæ paludis & lactū, qui aderant
 exhalatione corruptisq; vaporibus infecti, nōnullis nobilibus inopinatę mortis causa fuere.
 Postremo perhorrenda vox & humanæ perūmills noctibus ferē singulis audiri, quæ nihil p̄-
 ter horrorem mœsticiq; portendens, magnum quidē timorem viris etiā fortissimis incuties
 bat, adeo ut strenuissim⁹ quisq; metu perterritus nō nisi de discessu cogitauerit. Omnesq; dis-
 cessissent omnino, nisi vel pudor, vel virtus, quę cum timore pugnabat, vel Regis autoritas &
 aspectus eos retinisset. Ceterum cum diutius magna pericula, summos labores, vim imbris-
 um, & perhorrendam temporis sæuitiam tolerassent, demum longa vigilia & oppugnatione
 defessi nōnulliq; propugnantium telis percussi, tam minus strennue nec suo more solitaq; for-
 titudine oppugnare oppidum murosq; tormentis ferire videbantur. Eorumq; multi fronte,
 nonnulli verbis, in castris & oppugnatione sese non sponte manere significabant. Plures præ-
 terea se quamprimum discessuros aperte dixere. Quod quum Rex animaduertisset, omnes ad
 se conuocatos huiusmodi verbis alloquitur. Quoties ego res a vobis multis in locis animose
 strenueq; gestas hæten⁹ memoria repetere solebā, fidissimī milites, q̄tes & insignes victorias
 vobis partas animo cōplexus sum, quoties deniq; fortitudinem vestram & facta præclara, qui-
 bus certe vos immortales fore cernebam, mecum cōsiderare solebam, magnitudinem quidem
 vestrę virtutis admiratus, eos esse vobis animos, eas virtutis flammās, eos laudis amores, mi-
 hi sine dubio persuaferam, quibus non hostis vllus, non vlla periculi magnitudo, non labor
 extremus, non deniq; mors ipsa timori esse vnq; posset. Quā quidem op̄inionem mihi de vir

Amposte de
scriptio.Latomia. i.
lapidicina.Serpentes ad
castra repse-
runt.Luporū mul-
titudine.Vox nocte au-
dita.Oratio Re-
gis ad milites.

L. Marinei Siculi. Lib. xvi.

tute vestra quæprestatissime susceptam cum alia permulta, tum etiam hoc unum periculum, quod nuper fecimus, confirmabat, cum per pauci numero Bellagueram, quæ nobis venientibus portas clauferat, vobis audientibus ingressi sumus, atque numerosam ferocemque hostium multitudinem virtute vestra facile compressimus. Verum enimvero nescio quæ res hoc tempore vestros adhuc inuictos animos percussit, vos enim non hostes profecto, nam hostes timendi causa non est, sed fugere labores & temporis fauittæ cedere, quod nunquam futurum sperauit, vehementer admiratus, ne frontibus quidem vestris negantibus animaduerto. Nam & oppugnationis retardatio & nonnullorum facies quæ fractas & à castris alienas mentes habeatis ostendunt. Quamobrem vos ego milites non accusandi quidem, sed monendi gratia vocauit, pro vestra erga me fide proque meo in vos liberosque vestros amore rogaturus, ne vestras insignes laudes, ne virtutes immortales, ne rerum gestarum famam, qua cunctos mortales exceditis, ne victoriarum memoriam, ne vitam sine labe sine ullo dedecore actam, nunc paucorum dierum laboris impatientia deformari patiamini. Hic enim labor, qui per breuis est & iam finitus, à vobis quidem quamprimum recedet, & vestrae virtutis nomen æternum & clarum semper in posterum summis laudibus effereatur. Nam per Deum immortalem quid nobis laboris superest? Non ne hostes omnes compressimus? Scimus milites, homines qui sunt in Amposta tum nostra oppugnatione, tum inedia & rerum omnium penuria coactos in nostram propediem potestatem esse venturos. Qui etsi rebus omnibus abundarent, nostram tamen obsidionem diutius ferre non possent. Dextro sanorum quoque legatos ad nos de deditione missos in itinere esse mihi iam nunciatum est. Barcinonenses præterea, qui soli ferè debellandi super sunt, extrema laborantes egestate consumptis eorum opibus, fame iam & rerum omnium inopia compulsos & subsidii spe penitus destitutos atque suorum errorum poenitentia ductos, non solum de deditione, sed de præripendis etiam ciuitatis muris, ut nos, si voluerimus, alto curru triumphantes excipiant, statuisse conperit habeo. Quare vos ego rogo milites moneoque, nam præcipere vobis nihil debeo, ut animos mihi vestros non infractos, vultus non demissos, sed fortitudinis & alacritatis plenos, ut consueuistis semper, ostendatis. Non ignoro milites vos honoris & amoris mei causa multa pericula & magnos labores pertulisse. Sed nunc scire debetis nostros iam labores omnes exhaustos. Ad bellum quippe finem & peroptatam de hostibus victoriam peruenimus. Nolite igitur imitari segnes agricolas, qui suorum laborum præmia & iam maturos fructus aliis per ignauiam & desidiam relinquunt. Ergite igitur animos vestros, optimi viri, & in sceleratos hostes, qui nostrorum laborum causa fuere, totis viribus solitaque fortitudine vestra consurgite. Hic enim nobis labor extremus qui omnibus vestris laboribus additus, vobis certe quietem, vobis ad domos vestras, ad consuetudinem, ad liberos reditum conficiet. Hic denique vobis magnam læticiam, vestrisque posteris ingentem gloriam afferet. Quod si vel audita, vox vel serpentum multitudo, quasi mali quidquam futuri portentendant, timorem vobis incutiant, quis est tam rationis expertus, qui vocem, quam singulis nostris audimus, hominis esse non sentiat? Atque etiam quidem hominis, qui propter metum qui escere non potest, sicuti pertimidi canes, qui nocte acti formidine vel latrant continue vel vluant. Serpentes autem sunt natura frigidiores, propterea quod terram, quæ frigidissima est, toto corpore contingunt. Ideoque si urgente frigore homines adesse sentiunt, ad eos natura duce confugiunt, ut caleant. Vox vero, quam noctu percipimus, si diuinitus est emissa, quid aliud præcipere vel monere debet, nisi ut hostes suorum errorum poeniteant? Qui & si sui Regis amorem contempserit, DEI tamen Omnipotentis iusticiam timere velint. Aduentus præterea serpentum, qui nostra in castra repserunt, & innoxii nobiscum degunt, si nobis antiquorum more liceret ominari, quid portenderet, nisi hostes necessitate coactos & nostræ clementiæ spe permotos in deditionem esse venturos? Sed ego milites hæc locutus sum, non ut eos, qui propter id à me iam discedere volunt, amoto metu securos in castris retineam, nam si quis hoc metu, quod nocere non potest, multo quidem magis hostes timebit armatos. Discedat igitur omnes, si velint, apud quos plus metus potest, quam virtus. Ego enim scio mihi milites & fortes viros non

De Joanne Aragonie Rege.

Fol. xc.

defuturos. Non enim me deserent fidelissimi proceres vel Hispani vel Siculi in Ampoſſa oppugnatione, quæ per brevis est & iam finita, qui mecum & cum fratribus meis in obsidione Neapolis continuos viginti annorum labores & quacumque mortales & viri fortes pati possunt pertulerunt. Et qui multis aliis in locis, ut sibi virtutis famam & laudis gloriam quærerent, non dicam maximos labores & quacumque pericula, sed ne mortem quidem unquam timuerunt. Quibus ego & hæcenus quoad potui satisfeci, & deinceps Deo iuvante, multo melius satisfacturus sum. Ignavos vero qui neque labores ferre possunt, neque virtutis præmia cognoscunt, non ut me sequantur, ad virtutes & laudes hortari volui, sed ut Ducis officio fungar. Qui tamen si virtutis amore deinceps laborem octo prætulerint, apud me non minus quidem, quam ceteri, quos charissimos habeo, valebunt. Hoc sermone Regis habito, milites obortis lachrymis gemitus continere vix poterant. Tum Scipio natione Siculus, cui Patella cognomen erat, quam de Siculis, inquit, qui tibi nunc militans Rex fiduciam habes, ea profecto te nunquam fallat. Ego enim novi tum Siculorum, tum Aragonum omnium erga te voluntates, qui non modo hic te non deserent, sed hoc etiam peracto bello, quocumque iusseris, ire præparatissimi sunt. Quin eundem esse reliquis omnibus animi dubitare quidem non possum. Nam quis est tam laboris impatiens, quis tam sui honoris oblitus, quis tam virtutis & officii militaris immemor, ut in fine iam bellorum Regem suum deserere turpiter audeat? Cum præsertim quisque non magis imperio Regis, quam ex usu suo bellum gerat. Omnes enim hoc bello confecto & devictis hostibus cum honore, cum Rege victore, cum gloria, ad lares nostros, ad coniuges, ad liberos, ad propinquos & amicos victoriam & nostrorum præmia laborum referentes alacres revertemur. Nunc autem quis adeo vel impudens vel imbellis vel ignavus est, qui Rege deserto in patriam ad uxorem & liberos proficiscatur? Exhibunt enim obviam redeunti, quamvis desertori concives et amici lætantes, quid de suo Rege sciscitantibus respondebit? Vel quo animo, quibus oculis in posterum commissiones & Regem suum, quem bellum adhuc gerentem crudeliter in castris & oppugnatione deseruit, aspiciet? Quapropter, inuicissime Rex, ipse quidem, qui tuorum militum animos tam pluribus annis expertus sum, & si labor maximus & temporis sequitia nonnullorum vires perfregit, me tamen vadem Regiæ tuæ maiestati præbeo, eorum honori tuo neminem unquam defuturum, neminem discessurum ab officio, pro omnibus me tibi sponsores offero. Quidquid enim de me ipso polliceri possum, de omnibus quidem aliis affirmare non vereor. Suum quippe Regem illi non relinquent, qui me & fratrem meum Franciscum Patellam ceterosque proceres non solum militaribus officiis & honoribus, sed etiam laboribus & periculis antea contendunt. Quare fortissime princeps, eorum militum, qui te nondum finito bello deseruerint, non solum culpam, verum etiam poenas omnes ego præstabo. Quod si nostra nunc oppugnationis virtusque militaris tibi fortasse non tam vehemens, quam superioribus diebus videbatur, hoc quidem non est magnopere mirandum, nam etsi locorum difficultas, si labor assiduus, & temporis importunitas nostras minuere vires potuerunt, frangere tamen animos & voluntates mutare non valebunt. Hæc locutus oculos ad concionem militumque coronam convertit, & exercitus omnis statim Regem conspiciens dextris elatis quæ Scipio dixisset alacer comprobavit. Rex autem Scipionis verba sibi non ingrata fuisse serenitate vultus ostendit. Siquidem iræ & sollicitudinem, quam paulo ante loquendo præ se tulerat, in lenitatem manifestamque læticiam commutans, omnes circumspiciens amore, verbisque non minus paternis, quam Regiis vel humane vel honorifice collaudavit. Concilioque dimisso, quicquid alimoniarum tunc & comestus habebat in castris, conferri iubet. Allatumque per stationes incedens ipse viritum dismisit. Mox Duces omnes & complures milites alacriter dexteram Regis osculari magno pugnandi studio accensi festinato certatimque machinas commutant, & maiora tormenta per opportunitate loca disponunt, quibus expugnari facilius oppidum posset. Quare perfecta, Rex oppugnandi formam & ordinem, quem Duces scite consideraverant, comprobans, ut cuiusque virtutem magis accederet, certum cuique locum descripsit, & quam unusquisque oppidi partem tormentis oppugnare deberet, præmonstravit. Ut cum caperet op-

Verba Scipionis ad Regem.

L. Marinei Siculi. Lib. xvi.

Amposte op
pugnatio.

Amposta ca
pitur.

Planella ca.
stelli pfect.

Dertosanorū
legati ad Re
gem.

pidum qui primi expugnationis autores fuissent scire posset. Ex arcib⁹ igitur alteram Pucc⁹ Montefæ militiæ ordinis præfectus, alteram Scipio Patella Siculus, oppugnandum suscepit, alii portam. Villamarinus etiam & Aluarus Naua cum quatuordecim, ut ex utraque parte fluminis, vel turres tormentis, vel muros oppidi ferirent. Assignatis itaque locis & omnibus fortiter oppugnare cupientibus, quoniam tum sol inclinabat in vespem, Rex hanc in posterum diem oppugnationem distulit. Et milites, quo fortiores ad opus mane consurgerent, ut laboribus abstinere, & noctem ferè totam conquiescerent, imperavit. Ipse quoque deinde filio suo Ioanne Aragonico & Tarraconensi Præsule, ut castrorum vigiles requirerent, & ad lustrandas diligenter stationes frequenter excitarent, præmonitis, quieti somnoque cernatus indulgit. Cæterum hostes interim oppugnatione cessante nimis insolenter exultabant. Existimantes Regē cum exercitu iam oppidi & victoriæ desperatione discessurum. Rex tamen de tertia vigilia Duces et omnes milites in armis esse iussit. Et paulo ante solis exortum undique signo dato magna militum clamoribus & tubarum sonitu in omnis ferè oppidi partes maiora minoraque tormenta iaciuntur. Hostes autem ex turribus & eminentioribus locis armis & tormentis uti, propugnare minus facile poterant. Propterea quod illorum ex alto iacta tormenta neque castra Regis, quæ locis imis posita erant, neque pugnantibus milites attingebant. Hoc itaque cum animaduertissent, tormentis dimissis, ingentia saxa manibus demittere coeperunt. Quæ cum suo impulsu pondere ad plantam usque deuoluerentur, ad oppugnantes deficiente motu non perueniebant. Suos nominatim Rex oppugnantes urget hortaturque, & recentiores defessis succedere iubet. Ita biduo vel incessanter acriter omnibus tormentis & militum viribus oppugnatum est. Tertio die præcipua oppidi turris multis crebrisque tormentorum ictibus concussa ingenti fragore neque sine magnis oppugnantium vocibus præceps ex alto ad flumen penè tota corruit. Cuius casu repente maximus hostes timor inuasit. Et Regis militibus auctus est animus, ac spes & alacritas omnibus oppidi capiendi maior accessit. Nam eorum qui erant in arce, quæ cecidit, aliis oppressis & obrutis & ruina peremptis, aliis cedentibus & perterritis, statim Franciscus Patella & Rocabertinus cum pluribus Siculis & Aragonibus oppidi vallum fossamque transierunt, & qua turris lapsus accessum præbebat arcem ingressi tormentis & multis hostium rebus potiti, magno clamore signa Regis extulerunt. Quibus inspectis, & Regis hortatione milites omnes, qui propinquiores erant, subsecuti celeriter oppidum ingrediuntur. Rex ad eos hortandum, qui portam oppugnabant, occurrit. Interim plures ingressi milites, eos qui portam defendebant, telis paruulisque tormentis, quæ vulgo Spingarde dicuntur, à tergo vulnerabant. Quorum aliis occisis, aliis diffugientibus, captam portam recludunt, & ponte, qui sublatus ab oppidanis fuerat, demisso, Rex multis equitibus & peditibus comitatus ingreditur. Oppidi præfectus interea, cui Planella nomen erat, & cum eo quinquaginta milites, in arcem dñi Ioannis templi, quod erat proximum, sese receperant. Hinc veniam & misericordiam supplices petentes, omnium Dertosanorum deditorem Regi pollicebantur. Rex eorum precibus & mulierum, quæ pedes eius stantes osculabantur, lachrymis suæ clementia commotus, de paucis exacto supplicio, ceteris facile pepercit. Hic autem paucis diebus propter militum fatigationem commoratus, mox rebus, quæ necessariae erant, comparatis, cum exercitu multisque balearibus, qui comitatus & subsidium ferentes cum septem nauibus paulo ante superueuerant, Dertosam versus proficiscitur, Alphonso tamen Aragonico cum equitibus quingentis et duobus milibus peditum præmisso, qui Dertosanorum agros igne ferroque vastaret. Quod quum Dertosæ ciues rescissent, appropinquanti Regi festinato quadraginta legatos primos totius ciuitatis obuiam miserunt. Quos cum eo ad hunc modum locutos accepimus. Nulla coacti necessitate, nullo timore compulsi, sed duntaxat ratione commoti, excellentissime Princeps, ad te venimus. Tuus exercitus nostros agros, prædia, vineas, hortos, segetes, arbores, præter hominum mores immanissime populantur. Nulla virtute, nullis precibus hominum vincuntur, nullo denique Dei timore cohibentur. O Rex quis furor hic? Quid sibi vult tanta

De Joanne Rege Aragonie.

Fol. xci.

crudelitas! Tu ne scintillam hanc ferre potes! Nimirum quidem recens de Ampostanis victoria tuos milites extulit, ideoque Dertosanorum pacem contemnunt, quam si deinceps iam nostris depopulatis agris, ne concessis quidem, quas volebamus conditionibus, petat, minus assequetur. Inter Ampostam enim quotum oppidum & Dertosam magnam locupletemque ciuitatem plurimum interest. Quare si tuas Amposta vires tam diu detinuit, quæ nã tibi de victoria Dertosanorum spes habenda est! Contra nos igitur tui milites vires nostras experiri nolint. Siquidem fortuna, cuius incerti sunt euentus, mutabilis variaque sæpius esse consuevit. Fama quoque magni Ducis & victoris exercitus absens quidem magis, quàm præsens terribilis est. Et nonnumquam deuictio qui timebatur, eius qui timebat gloria certe multo maior efficitur. Præterea qui pluries belli casus experiuntur, etsi sæpe victoriam consequuntur, eos tamen quandoque defessa fortuna destituit. Reuoca igitur ab agrorum nostrorum vastationibus milites tuos, neque ulterius ipse progredi velis. Bonum quippe consilium etiam si detur ab hoste, negligendum non est. Agrorum nostrorum vastationes etsi nobis plurimum damni, tibi tamen tuisque militibus nihil utilitatis afferunt. Nos autem cum reliquos, qui à te defecerunt, populos tuo sub imperio constitutos esse nouerimus, tibi quidem libentissime seruiemus, obsequiumque fidelissime præstabimus, quod tuæ maiestati vel ex hoc die non solum pollicemur, sed etiam iureiurando confirmamus. Ex hoc sermone Rex & timere Dertosanos, & animos improbos habere facile cognouit. Ideoque se melioribus populis dignum esse legatis respondit, Dertosani ciues an parere suo Regi, an eis experiri iusticiam malint statim eligat. Hoc responso accepto legati discesserunt. Qui cum Regis voluntatem verbaque ciuitati retulissent, ad eum postero die reuersi Dertosani ciues Regi fidem & obsequium præstare quæparatissimos esse dixerunt, si prius tamen conditiones, quas ferebant, obtinerent. Rex autem etsi dolosos illorum animos prauaque consilia moleste ferebat, suam tamen iram temperans quasi subridens, haud inquit ego Dertosanorum Rex essem, si iniustis eorum petitionibus & voluntati parerem. Scire se Dertosanos ea quæ virtute non fecerint, quamprimum metu coactos esse facturos. Qui si forte suæ ciuitatis vel magnitudinis vel munitione considerent, quod expugnari non possent, propterea quod Amposta serius capta fuisset, eorum opinionem esse falsam. Nam quibus illud oppidum vel natura vel arte munitionissimum erat, captum tamen fuisse, etsi sero, non tamen munitionibus suis & propugnatorum viribus, sed exactæ potius hyemis intemperie, quæ nostros exercitus ab oppugnatione diutius abstinere coegit, & ex Idibus Nouembris ad Martias Nonas ex tentoriis egredi prohibuit. Cæterum mox imbratrum cessante scintilla oppidum nostrorum militum fortitudine bis duo expugnatum fuisse. Hæc cum dixisset, legatis dimissis & Alphonso Aragonico cum exercitu, quem secum duxerat, ab agrorum vastatione reuocato, mox ordinibus instructis, & præmissis qui locum castris eligerent, ciuitati propius accessit, & iuxta pontem castra posuit. Hic enim locus commodiorem præbebat oppugnandi facultatem. Nam reliquas Dertosæ partes gemini colles & amnis Iberus undique cingebant, & in altero colle castellum fossa valloque valde munitum. Quod, ut multorum fert opinio, Romani quondam Duce Iulio Cæsare condiderunt. Ciuitatis moenia vel loci natura, vel ædificiis egregie muniuntur. Pons erat ligneus, magnis trabibus & tabulis latioribus contextus, atque suppositis nauibus clauis ferreis confixus, qui pro tempore cum ipso flumine deficientibus aquis deprimitur, & crescentibus attollitur. In extremis autem partibus faciles aditus & egressus præbebat iter magnis lapidibus stratum, quod ab utraque parte in fluminis ripas desinit, ubi geminæ turres amplaque ædificia cõsurgunt, quibus lignei pontis extrema nauesque coniunguntur, & anulis ferreis magnisque catenis connectuntur. Dertofani autem, quo vel facilius exercere tormenta, vel expeditius egredi reuertique possent in ciuitatem, suburbia & quæcumque domus extra muros ciuitatis erant, diruerant, soloque adæquauerant. Quæ res etiam Regis oppugnatoribus non parum expediebat. His enim collapsis ædificiis multo commodius in moenia ciuitatis tormenta iaciebantur. Rex interea, ut tormentorum præfecti tutius oppugnarent, & minus ab hostium tormentis offendi-

Responsum
Regis.

Dertosæ descriptio.
Dertosa Romanorum opus
Descriptio pontis.

Regis industria.

L. Barinei Siculi. Lib. xvi.

Dertose op
pugnatio.Oppidū Gra
nolum.
Lusitan⁹ mo
ritur.Dertosanorū
deditio.Ex Gallia Re
gem Barcino
neses eligūt.
Ioannes Dux
Andigauensi
um.

possent, a fronte castrorum latitudine pedum viginti, & altitudine totidem vallum prima nocte confecit, foraminibus tamen relictis, ubi tormenta, quibus oppugnanda ciuitas erat, exponerentur, valloq; recenti, quo propugnantium securus ictus exciperet, effossa terra magnos aggeres apposuit. Quibus instructis operibus mane ciuitatem maioribus tormentis acriter oppugnari iubet. Hostes ē muris itē propugnantes sua tormenta iaciebant. Ita tormentis vtrinque per dies quinque pugnatum est. Quibus ex Regis equitibus Alphonsus Gastonius & nonnulli milites, qui vallum transierant, pluresq; ciuium percussi ceciderunt. Quo genere certaminis plures quidem crudeliter vtriusq; partis occubissent, nisi tam sauis oppugnationibus initis cedebusq; nefandis diuinitus obuiatam fuisset. Tempus enim sub idem Petrus Lusitanus, quē sibi Regem Barcinonenses, quemadmodum supra demonstrauimus, elegerant, cum ex Granoli oppido, quod viginti milia passuum distat à Barcīnone, parato iam subsidio, Dertosam versus proficisci vellet, subito morbo correptus breui nec sine magna multorum admiratione diem suum clausit. Cuius auditus obitus cunctis hostibus, & præcipue Dertosanis magnæ quidem tristitiæ magniq; timoris, nec minoris dissensionis causa fuit. Qui vel illius morte cōsternati, vel subsidii spe destituti, vel acri militum Regis oppugnatione, qui crebris tormentorum ictibus validos ciuitatis muros iam prorumpere cœperant, pontiq; flammam iniecerant, perturbati supplices a Rege colloquium petierunt. Quo impetrato legati cum venissent, osculandam Regis dexteram veniamq; nec sine multis lachrymis petentes, ei nomine totius ciuitatis obsequium simul & clauē obtulerunt. Quibus benigne susceptis continuo Rex in ciuitatem Ioannem Aragonensem & Archiepiscopum Tarraconensem cum ducentis equitibus magnūq; peditum numero præmisit. Ipse postero die cum reliquis ducibus et ingenti armatorū multitudine iam ciuibus attonitis ingressus est. Reconciliatis autē & obsequentibus Regi Dertosanis Lusitanūq; mortuo magna inter Barcinonenses dissensio magnūq; certamen, quod in multitudine sine duce viuenti plerūq; accidit, ortum est. Lusitani enim peractis exequiis Barcinonensem alii nouum Regem eligere, alii libertatem asserere, nonnulli ad pristinum Regem, à quo temere defecerant, redire capiebant. Tandem vincentibus Improbis Rasiernū quēdam, vel ut alii dicunt, Raenatum nomine, natione Gallum tunc Massiliensem principem sibi Regem optauerunt. Hic autem Rex electus & per legatos accitus q̄, sit omnium fere mortaliū ad dominandum pronus animus ostendit. Nam etsi iam senex & Aragoniæ Regis amicus erat filioq; carebat, alieni tamen Regni cupiditate commotus Ioannem nepotem suum Andiegauensium Ducem cum copiis, quas ex tempore coegit, in Hispaniam confestim præmittere statuit, exorato tamen prius Rege Gallorum, quem ipse consanguinitatis gradu coniungebat, ut illius voluntate per suos fines etus exercitus tuto transire posset. Dux itaq; Ioannes per Galliam ducens exercitum, ac iuueniliter exultans continuis itineribus paucis diebus in Hispaniā peruenit. Et transactis montibus Pyreneis apud Martesam ciuitatem, quam supra demonstrauius, cum magnis Gothalanorum copiis se contulxit. Quorum aduentu Barcinonenses ceteriq; Gothalani cōiurati, qui post Lusitani mortem Dertosanorūq; deditiōem Regis Ioannis, à quo imprudenter defecerant, iram iusticiamq; pertimescebant, animoq; dimisso iam cecidisse videbantur, elati magno gaudio sese totius Hispaniæ citerioris principatū possitū posse sperabant. Ideoq; nouum Ducem sequentes, primum multis Ruscinonensis provinciae populis, qui nondum à Rege defecerant, ut rebellarent persuaserunt. Deinde copiis auctis ad oppugnandam Gerundam ciuitatem, quam frumento presidioq; carere plures affirmauerant, proficiscuntur. Præerat tamen Gerundæ ciuitati Petrus Rocabertinus cum admodum paucis militibus, hos tū & ciues oēs ille hortat⁹ multisq; tormentis usus, ab hostiū inuasiōe ciuitatē eo usq; propugnando defendit, donec missum a Rege subsidium superuenit. Nā Dertose Rex cū esset de Galloꝝ aduētū p̄ nūcios certior fact⁹ ad copias, quas tūc secū habebat, alias ex Dertosanis, alias etiā ex Tarraconensibus adiunxerat, quibus Ferdinādū filium quē adhuc adolefcētē p̄fecerat, & cū multis Ducibus, quibus maxime cōsistebat magnoq; exercitū cōtra veniētes hō

De Joanne Aragonie Rege.

Fol. xcij.

Res Gerundam versus proficisci iusserat. Magnosq; tamen tunc dolore concussus, propterea qd ob preterita hyemis intemperiem, quam nuper, vt supra visum est, apud Ampostam pertulerat, luminibus captus; exercitus ipse ducere tan necessario tempore non poterat. Ideoq; omnibus ad se conuocatis Ducibus ingemens & penè lachrymis obortis flentiq; similis, graui cura, inquit, magnosq; dolore conficior amantissimi proceres, quoniam vos hoc acerbissimo tempore, quos charissimos habeo, quos alloquor videoq; cernere non possum. Nam cum paulo ante Gallis in nostrum principatum temere uenientibus occurrere statuissem, me visus tam necessario tempore defecit. Ceterum in summa sollicitudine maximoq; dolore, quem nunc ego non de Gallogrum aduentu, sed de maximo nunc profectonis impedimento capto, vester in honorem meum constantissimus amor & perspectissima fides, quam multis in rebus magnisq; periculis expertus sum, me quidem non mediocriter consolantur. Non enim dubito fortissimi proceres vos ubicunq; fueritis, imprimis & nunc nominis & vestri honoris ratione semper habituros. Scio præterea vos equites etiam me absente vestra virtute scientiaq; militari magnas sæpe de hostibus innumeris fortissimisq; victorias consecutos. Hac itaq; vestre virtutis fiducia fretus, acerbissimam deficientis viasus infelicitate equo animo ferens, vos nostris exercitibus præpono, vos omnibus bellis gerendis deinceps legatos instituo. Coptisq; nunc Gallogrum, qui se cum hostibus nostris coniunxerunt, obuiam ire volo spectatissimi proceres. Hac ego fiducia salutem meam & honorem omnem vobis eques credere non dubito. Hac deniq; Ferdinandum meum vnicum filium virtuti fideiq; vestre committo. Quem ego nuper hac lege proceres vniuersis exercitiis præfeci, vt vobis ubiq; me referens nihil tam in re militari sibi suo ductu sine consilio vestro faciendum putaret, quod aut sibi ipsi, de quo procul absente ac in bellorum discrimine versante non potero non esse valde sollicitus, aut vobis charissimi socii, quorum ego salutem & honorem non minoris quidem facio, quam meum, aliquid vel dedecoris vel detrimenti possit asferre. Quod nunc quoq; propter eius ætatem, quem capiendo magis consilio, quam dando est idonea, rursus propalam vobis presentibus confirmo. Te igitur Ferdinande fili charissime moneo, & pro eo quam facis gratiam & salutem vtriusq; parentis obtestor, vt libenter omnibus in rebus bellicis & militaribus officiis nostrorum Ducum & omnium equitum fidelissimis prudentissimisq; consiliis obsequaris. Quorum virtutem & auctoritatem si tanti feceris, quanti te facturum esse credo, non equidem dubito te cum illis vnam magnam ad nos victoriam, deuictis & Gallis & Gothalanis, allaturum. Ceterum ego generosi proceres interim quem admodum filium meum militaribus in rebus & bello deinceps gerendo me absente consilis & autoritatis vestris obsequi subeo, ita quoq; vos omnes hortor atq; obsecro, non quod aut ita necesse sit, aut vestris ingentis, quibus nihil vniquam cognoui nobilitas, diffidam: sed quia me paternus amor, quo nihil est ardentius, omnino cogit, vt eius salutis in primis rationem habeatis. Cui si quid mali, quod Deus prohibeat, cerneret, profecto videtis quantum ex eo doloris tam vos ipsi, quam nos miseri parentes iure sentire possemus. Dabitis igitur operam viri fortissimi, ne nostris infelicitatibus oculis miseriq; senectuti obscuriores tenebre, maioresq; calamitates accedant. Quod etsi non potero absens non timere proceres, me tamen, vt paulo ante dixi, vestra quidem virtus ac fides sanctaq; iusticia, quæ nos comitatur, non parum consolari poterunt. Quæ nobis non dubiam profecto victoriæ spem de hostibus improbis & Gallis in ipso natura leuissimis pollicetur. Vos itaq; quorum militarem virtutem & ingentem fortitudinem sæpe cognoui, fortissimi milites, hortari necesse non habeo. Ite igitur hilares viri prestantes, & me ubicunq; fueritis, quous ab sentem, semper tamen ante oculos habere creditote. Ego enim etsi corpore vos subsequi non potero, animo tamen vobis semper adero, & auxilia ceteraq; res, quibus opus esse cognouerō, quotidie submittam. Ceterum me rursus paterna pietas equites cogit, vt vobis iterum Ferdinandum principem commendem. Etus itaq; salutem vos obsecro rebus omnibus anteponat. Hac locuto Duces & omnes, qui aderant, milites, eius & doloris & sollicitudinem minuire magis quam augere volentes, etsi continere lachrymas vix poterant, gemitu tantum singultuq; compresso, nec non alacritate simulata, suum honorem & Ferdinandus principis salutem quam maximam curam sibi fore responderunt. Eūq;

M. iiii

Verba Regis
ad Duces.Dno Gallo
Dno Gallo
Dno Gallo
Dno Gallo
Dno GalloDno Gallo
Dno GalloMilites respō
dent Regi.

L. Marinei Siculi. Lib. xvi.

Militum res
sponsum ad
Regem.

Duo Gallo
rum Duces
occisi.
Oppidū De
matum.

Præliū apud
Dematum.

Rodorigi Re
bolleti uerba
ad equites.

supplices deprecabant, suā ut ipse salutē valetudinēq; curaret, nec quicquid de bello gerēdo cogita
ret. Se namq; eo absente multo diligentiores, quā si adesset fore dicebāt. Nec de futura victoria du
bitaret, quia ipse Imperator & Dux exercitus ire non posset. Nam & fideles ipsi contra hostes &
in sua patria aduersus Gallos alienos fines ingressos armis aggressuri erant, & Ferdinando Dū
ce, qui etsi admodum esset adolescens, satis tamen eius industriam & militarem virtutem Cas
lafetano prælo cognouerant. Hæc cum dixissent Princeps Ferdinādus dexteram Regis oscu
latus in castra, quæ post moenia ciuitatis erant, se contulit. Idem Duces & equites omnes fecer
e. Postero autem die rebus ad proficiscendum comparatis, & exercitibus instructis, Gerundā
versus magnis itineribus contendunt. Tum vero Regina, cuius animus ingenti cura magnaq;
solicitudine fluctuabat, diu quidem anceps, principem ne sequeretur, an cum Rege maneret, nā
hic amore coniugali & orbitate Regis, inde materno agitabatur affectu, tandem materna pie
tate coacta atq; suadente Rege, paucis equitibus comitata, die sequenti principem cōsecuta est.
Cuius aduentus non parū quidem omnibus læticiam attulit. Magno enim in re militari & in
instruenda acie consilio pollebat. Interim autem qui Gerundæ præerant, de principis aduentu
cum exercitu certiores fiunt, & alacriore animo propugnantes duos de Gallorum Ducibus oc
cidunt, quorum alteri Demetus, alteri Andreas Vallis erat nomen. Ideoq; aduentante principis
exercitu, Gothalanī atq; Gallorū Duces a ciuitatis obsidione discesserunt. Et Dematū, quod
oppidum distat a Gerunda passuum milia viginti, celeriter se receperunt. Hic Ioannes Andiga
uensium Dux copias relinquit, solus ferē per inuēta desertaq; loca Barcinonam venit, & Barcino
nenses allocutus, ut sibi milites & auxilia i suppeditas mitterent, ad exercitū Dematum clam re
uersus est. Ferdinādus autem princeps interea Gerundam ingressus cum ciuibus atq; aliis, qui
ciuitatem propugnando defenderant, gratias egisset, postero die relicta Regina, quæ cum po
stea cum Gerundensibus, quibus tum longa propugnatione continuāq; vigilia defessis aliq;
dies quiescendum erat, subsequeretur, cum suis copiis a ciuitate discedēs totius oræ maritimæ,
quam Ampuriā vocant, multa oppida multaq; castella expugnauit, multa quoq; sine oppu
gnatione in obsequium redegit. Sub idem tempus Ludouiscus Galliarū Rex, foedere, quod cum
Ioanne Aragonum Rege paucos ante menses interat, abrupto, magnum equitum pedumq;
numerū, quibus Armaniacensem Comitē præfecerat, Ioanni Andigauesium Duci & Gotha
lanis, qui cum eo erant, subsidium misit. Armaniacensem Comes cum venisset, Ducis Io
annis consilium & auctoritatem secutus, post oppidi Demati muros castra posuit. Princeps autē
Ferdinādus omnibus, quæ inter Gerundam & Dematum erant, captis oppidis, pugnandi cu
piditate nimis accensus, cum magno equitatu & instructis ordinibus ad hostium castra prop
ter accessit. Quos cum conspexissent hostes, qui iussu Ducis in armis erant, signo dato acriter
alii a fronte alii a lateribus inuaserunt. Erant autem Galli cum Gothalanis numero plures, pri
mo tamen congressu æquo Marte pugnatum est, & vtriusq; partis multi conciderunt. Diutius
vero durāte prælo Ferdinandi principis equites hostium numerosa multitudine pressi, cum
suorum multos occisos, & nonnullos captos viderent, ipsiq; multo pauciores ingenti multitu
dine resistere non possent, ac de Ferdinandi salutē valde solliciti fugæ sese dederūt. Quos ne vi
ctores quidem hostes ad extremum iam defatigati persequerentur. Cæterum profligato prin
cipis exercitu cunctisq; diffugientibus, & si defatigati omnes anhelare videbantur, Dux tamē
Ioannes, qui Gallis & Gothalanis præerat, scitote, inquit, procures nihil hanc victoriam gau
diū, nihil laudis nobis allaturam, nisi Ferdinandum principem capiamus. Cuius vocē animiq;
desiderium cum audissent equites eius leuis armaturæ, celeriter omnes in Ferdinādum oculis
animisq; ferebantur. Quem defesso iam equo fugientē Dux ipse cum aliis permultis, quorū
equi velociores erant, cōsequebantur. Hoc cū Rhodoricus Rebolletus, qui de Ferdinādū prin
cipis vita valde sollicitus erat, quem custos eius salutis a tergo sequebatur, animaduertisset, in
ter currendum nonnullos equites hortatus, ut fugientem principem comitarentur & diligen
ter custodirent, reliquos in hostes conuertens. Hodie, inquit, equites nos omnes honeste p vir

De Joanne Rege Aragonie.

Sol. xciiij.

tute mori satius est, quā pati principem nostrum Ferdinandum, quem Rex, ut scitis, tam pie nobis commendauit, in hostium potestatem venire. Hodie cuiusque nostrum fides & amor erga nostros principes agnoscitur. Cuius sermo tantum roboris omnium mentibus iniecit, ut quis perpauca essent, usque adeo tamen omnium hostium impetum sustinere, donec princeps ad tutum locum perueniens omne iam periculum euaserat, & ad Reginam, quę tunc ex Gerunda cum subsidio valde sollicita venerat, se recepit. Demum defessis equis, & superuenientium hostium crescente numero, cum magnę multitudinis viribus ultra resistere non possent, rursus terga vertentes omnes incolumes quasi diuinitus euaserunt, præter vnum Rodoricum Rebolletum, qui hostium multitudine circumuentus & ipse non interfectus tamen, sed quod magnopere mirandum fuit, illæsus ac sine villo vulnere captus est. Quem Dux Ioannes aliosque captiuos ad sua castra primum adduxit, deinde comitatos multis equitibus suis custodiendos Barcinonā misit. Cuius captiuitas non modo Regis & principis animos vehementer perturbauit, sed etiam omnes proceres totumque exercitum magno dolore concussit. Erat enim non solum animo fortis, & genere nobilis, sed multis quoque virtutibus clarus, & in rei militaris scientia dandoque consilio magnus. Cæterum Ferdinandus Rebolletus eius nepos ex sorore, cui charissimus erat, nunquam post auunculi captiuitatem quiescit, donec post multas repulsas & plurimis hostibus inuitis, qui talem virum nullo precio liberandum esse censebant, eum tandem à Duce Ioanne decem millibus aureorum, quos florenos Aragonensium vocant, redemit. Cæterum hoc prælio plurimi quidam proceres tam de victoriis, quam de victis desiderati fuere. Nam Ferdinandi principis equites etsi numero pauciores, pugnandi tamen usu peritiores erant. Ideoque primo concursu non tam viribus, quam rei militaris scientia & pugnandi exercitatione plures hostium, cum prius eorum equos vulnerassent, occiderunt.

Rhodoricus
Rebolletus ab
hostibus captus

LIBER. XVII.

DE EODEM BELLO.

EX AVTEM cum primum de profligati principis periculo certior fieret, quis oculorum cecitate impediebatur, ingenii tamen acie omnia videns, ex Dertosa statim paruo nauigio per Iberum amnem celesriter in mare delatus est. Hinc magna classe, quā paratam habebat, cum magno militum numero nauigans ad Ferdinandum in Ampuriā peruenit, cui apud Boraciam, quod est Ampurię oppidum, in littore exposito visus in lumina quasi diuinitus redierunt. Quę res quantum sibi suisque omnibus læticię, tantum quidē doloris atque tristitię cunctis hostibus attulit. Coniunctis igitur utriusque copis & exercitibus auctis

Rex ex Dertosa in Ampuriā nauigat.
Rex visus recuperauit.

in hostes Villam Dematum versus proficiscuntur. Hos cum aduentare Ioannes Gallorum & Gothalanorum Dux intellexisset, quoniam prælio, quod nuper prospere gesserat, Ferdinandi equitum maximam virtutem & pugnandi scientiam cognouerat, maioris exercitus vires & Regis auctoritatem pertimuit. Erat præterea de oppidanorum voluntatibus anceps. Qui, ut solet vulgus, victoribus & his quorum fortuna melior est, semper adherent. Hinc itaque castra mouens oppidoque Demato relicto, Perpignanum, quod erat oppidum maximum, & à Gallis præcipue cultum, suas copias adduxit. Quem Perpignanenses qui, ut supra diximus, omnes fere Galli erant, libentissimo magnaque læticia exceperunt. Hic igitur velut in tutissimo loco relictis copiis, ipse paucis comitatus equitibus, ut suum augeret exercitum, in Galliam profectus est. Et cum à Ludouico Gallorum Rege hominum milia decem, & magnam pecuniam impetrasset, Perpignanum rediit, ubi copias, quas reliquerat, hybernabant. Cæterum Rex interim oppida & castella, quę in ea erant prouincia, omnia cepit, & apud Figueram, quod oppidum di-

De Joanne Rege Aragonie.

Sol. xciiij.

tute mori satius est, quā pati principem nostrum Ferdinandum, quem Rex, ut scitis, tam pie nobis commendauit, in hostium potestatem venire. Hodie cuiusque nostrum fides & amor erga nostros principes agnoscitur. Cuius sermo tantum roboris omnium mentibus iniecit, ut quis perpauca essent, usque adeo tamen omnium hostium impetum sustinere, donec princeps ad tutum locum perueniens omne iam periculum euaserat, & ad Reginam, quę tunc ex Gerunda cum subsidio valde sollicita venerat, se recepit. Demum defessis equis, & superuenientium hostium crescente numero, cum magnę multitudinis viribus ultra resistere non possent, rursus terga vertentes omnes incolumes quasi diuinitus euaserunt, præter vnum Rodoricum Rebolletum, qui hostium multitudine circumuentus & ipse non interfectus tamen, sed quod magnopere mirandum fuit, illæsus ac sine villo vulnere captus est. Quem Dux Ioannes aliosque captiuos ad sua castra primum adduxit, deinde comitatos multis equitibus suis custodiendos Barcinonā misit. Cuius captiuitas non modo Regis & principis animos vehementer perturbauit, sed etiam omnes proceres totumque exercitum magno dolore concussit. Erat enim non solum animo fortis, & genere nobilis, sed multis quoque virtutibus clarus, & in rei militaris scientia dandoque consilio magnus. Cæterum Ferdinandus Rebolletus eius nepos ex sorore, cui charissimus erat, nunquam post auunculi captiuitatem quieuit, donec post multas repulsas & plurimis hostibus inuitis, qui talem virum nullo precio liberandum esse censebant, eum tandem à Duce Ioanne decem millibus aureorum, quos florenos Aragonensium vocant, redemit. Cæterum hoc prælio plurimi quidam proceres tam de victoribus, quam de victis desiderati fuere. Nam Ferdinandi principis equites etsi numero pauciores, pugnandi tamen usu peritiores erant. Ideoque primo concursu non tam viribus, quam rei militaris scientia & pugnandi exercitatione plures hostium, cum prius eorum equos vulnerassent, occiderunt.

Rhodericus
Rebolletus ab
hostibus captus

LIBER. XVII.

DE EODEM BELLO.

EX AVTEM cum primum de profligati principis periculo certior fieret, quis oculorum cecitate impediebatur, ingenii tamen acie omnia videns, ex Dertosa statim paruo nauigio per Iberum amnem celesriter in mare delatus est. Hinc magna classe, quā paratam habebat, cum magno militum numero nauigans ad Ferdinandum in Ampuriā peruenit, cui apud Boraciam, quod est Ampurię oppidum, in littore exposito visus in lumina quasi diuinitus redierunt. Quę res quantum sibi suisque omnibus læticię, tantum quidē doloris atque tristitię cunctis hostibus attulit. Coniunctis igitur utriusque copijs & exercitiibus auctis

Rex ex Dertosa in Ampuriā nauigauit.
Rex visus recuperauit.

in hostes Villam Dematum versus proficiscuntur. Hos cum aduentare Ioannes Gallorum & Gothalanorum Dux intellexisset, quoniam prælio, quod nuper prospere gesserat, Ferdinandi equitum maximam virtutem & pugnandi scientiam cognouerat, maioris exercitus vires & Regis auctoritatem pertimuit. Erat præterea de oppidanorum voluntatibus anceps. Qui, ut solet vulgus, victoribus & his quorum fortuna melior est, semper adherent. Hinc itaque castra mouens oppidoque Demato relicto, Perpignanum, quod erat oppidum maximum, & à Gallis præcipue cultum, suas copias adduxit. Quem Perpignanenses qui, ut supra diximus, omnes fere Galli erant, libentissimo magnaque læticia exceperunt. Hic igitur velut in tutissimo loco relictis copiis, ipse paucis comitatus equitibus, ut suum augeret exercitum, in Galliam profectus est. Et cum à Ludouico Gallorum Rege hominum milia decem, & magnam pecuniam impetrasset, Perpignanum rediit, ubi copias, quas reliquerat, hybernabant. Cæterum Rex interim oppida & castella, quę in ea erant prouincia, omnia cepit, & apud Figueram, quod oppidum di-

2. Marinei Siculi. Lib. xvij.

stat a Perpignano passuum milia circiter viginti, castra posuit. Et ex militibus alios in castris, alios in oppido manere iussit. Ipse vero modo oppidum, modo castra repetebat. Hic enim locus visus erat idoneus, ubi comode tutoque contineret exercitus. Dum hyemis tempus, quod praelio gerendo repugnabat, prateriret. Idem quoque consilium fuit hostibus, qui Perpignani commorabantur, ut ibi per duos menses Martium & Aprilem, donec pabuli copia fieret, sese continerent. Kalendis igitur Martis Ioannes Gallorum Dux cum omnibus copiis egressus ex oppido Figueriam versus proficiscitur. Et cum bidui viam pedetentim cum instructa acie processisset, tertio die locum castris idoneum elegit, & a Regis castris milia ferme septem sua castra locauit. Hoc cum animaduertisset Rex, Figueriae praesidio relicto reliquas omnes copias eduxit, & continuo castra mouens ordines instruxit, & oppidum nomine Peraltum, quod aberat a Figueria circiter quinque milia passuum, oppugnatum proficiscitur. Hic positis castris & dispositis tormentis multis ex partibus oppugnari oppidum iussit. Ad quod oppidum hostes post triduum, oppido nondum expugnato, noctu magno silentio, Regis excubitis obnoctiam vigiliam somno deuersis, propius accesserunt, & paulo ante solis exortum ex improviso magno impetu castra Regis inuadentes cum paucis admodum Regis equitibus, qui tunc in armis erant, acriter pugnare coeperunt. Reliqui namque Regis equites, quibus ad armandum se tempus defuit, inermes equos ascendentes se se fugae dederunt. Item Rex admissio equo celeriter Figueriam rediens summum periculum euasit. Ex his autem qui armis recte fortiter hostium impetum exceperant, nonnullis occisis, reliqui cum resistere hostium viribus & multitudini non possent, terga fugae verterunt. Omnibus diffugientibus pauci duntaxat, qui tormentis & armis praerant, subito nonnullis commutatis versisque contra castra tormentis, ab ingenti hostium multitudine Regis castra caeteraque omnia defenderunt. Hostes itaque cum propter tormenta neque oppidum ingredi, neque Regis castris potiri possent, defessi tandem ad sua castra pedes reuertuntur. Hoc tamen praelio ex Gallis & Gothalanis perpauci, de Regis vero equitibus plures ceciderunt. In quibus Scipio Patella Siculus desideratus est, qui fugientibus ceteris videlicet circumuentus ab hostibus acriter pugnans multis demum confossus vulneribus occubuit. In quo tamen filio & intqua fortuna magnoque discrimine multi Duces Regis & equites inuictos animos & magnas sui corporis vires fortissime pugnantes ostentarunt. Ex quibus fuit unus ex fortioribus Ioannes Gamboa natione Guipuzcanus, cuius in alio loco mentionem fecimus, qui solus impetum magnae multitudinis hostium sustinuit. Quorum strenuissime pugnans tres equites occidit, & alios multos vulneribus affect, & amisso equo in suo corpore decem vulneribus acceptis, pedibus euasit. Et praeter occisos ex Regis equitibus plures etiam capti fuere. Postero autem die Rex illuc cum omnibus copiis confestim rediit. Et oppidum, oppugnatione non cessante, breuiter ad obsequium adduxit. Quod cum primum ingressus esset, hostibus si congregari vellent, pugnandi tempus denunciari iussit. Ioannes autem Gallorum Dux nihil respondens, die sequenti praeter multorum opinionem castra mouit, & cum omnibus copiis Barcinonam versus proficiscens ex itinere Gerundam, quae praesidio destituta erat, inuasit. Cui breuiter paruoque labore captae Ioannem Sarriera praeficiens, ipse cum exercitu Barcinonam peruenit. Hic paucis commoratus diebus, dum auxilia contraheret, magna continuaque febre correptus nono die valetudinis a vita discessit. Ceterum Rex interea ex Peralto oppido digressus Castellonenses multaque propinqua oppida atque castella ad deditionem compulerat. Hinc Figueriam reuersus Pratarum Comitem cum exercitu Perpignanum misit. Cuius exercitus fama perterriti Galli ceterique milites aliarum nationum, qui sub Duce Ioanne meruerant, desertis, quibus praepositi fuerant, stationibus, per Pyrenaeos montes domum suam reuertebantur. Quae res non parui quidem timoris causa fuit cunctis hostibus. Ideoque plures eorum principes ad Regem ultro ventientes, ei se suaque omnia oppida obtulerunt. Tunc etiam Ioannes Sarriera, Margaritus Petrus Ioannes Ferrerius Gerundensis Episcopus, & omnes Almendaretes cum aliis multis equitibus, praeteriti temporis impunitatem affecti, Gerundam ciuitatem totumque Caprae Vice-

Peraltum oppidum.

Rex & equites fuga periculum euaserunt.

Multi Regis equites perierunt.

Scipio Patella Siculus occiditur.

Ioannes Gamboa.

Ioannes Gallorum Dux Barcinonae moritur.

De Joanne Rege Aragonie.

Sol. xciiij.

comitatum Regis imperio subiecerunt. His demum reconciliatis populis & equitibus Rex cum suis copiis Montem Serratum versus proficiscens, ad leuam Barcinone relicta, Martorellam venit. Quod oppidum distat à Barcinona passuum milia decem & octo. Hoc atque aliis omnibus captis oppidis, quæ inter Barcinonam & Montem Serratum erant, Rex Alphonsus Aragonum & Pratarum Comitem cum magno equitatu & peditem milibus quinque contra Barcinonenses misit. Ipse vero cum reliquis copiis in Ampuriam reuersus, infra paucos dies Sanselesenses, Palamosenses, Vergenses, cum aliis omnibus eius provincie populis, veniam petentes sine ulla conditione perbenigne recepit. Sub idem tempus Gastonius Regis gener, & Foxanus Comes magno cum exercitu in Nauarram, cuius possessionem post obitum Caroli Vianæ principis ad se iure hereditario pertinere dicebat, ingressus, cum Lusitanorum factionibus adiutus magnam totius regni partem cepisset, Tutelam ciuitatem, quæ sub imperio Regis erat, obsidione premebat. Quod ubi Rex intellexit cum omnibus copiis, quas tum paratas habebat, in Nauarram, ut maturius obsessis Tutelæ ciuibus subueniret, celeriter contendit. Cuius aduentus cum Nauarræ populis nuntiaretur, plures Lusitanæ factionis equites Comitē monere hortarique coeperunt, ut à Tutelæ ciuitatis oppugnatione desisteret, propterea quod si cum exercitu, quē ducebat Rex Aragonum in Nauarram, semel ingrederetur, non dubium quidem esse dicebant, quin facile subitoque regno potiretur. Quod etiam neque sine magnis cladibus, neque sine Comitibus maximo dedecore ac periculo fieri posset. Nam & secum magnas copias ducere Regem Aragonum, & ei præterea in Nauarra factionem Agramontanorum, quæ magna totius regni pars erat, non defuturam scire se dicebant. Nos autem etsi tibi expeditionem istam dissuademus, te tamen de nostra in te fide dubitare nolumus. Quippe qui te quacumque fortuna sequi quæparatissimi sumus, Verum neque fortis Ducis, neque prudentis esse ducimus, ubi nulla victoriæ spes est, fortunæ casus experiri uelle. Quod si Rex Aragonum regnum Nauarræ suis liberis relinquere uellet, tum vero Comitē pro suo regno mori satius esse, quæ regno cum honore simul amisso perpetuo merore uitam ducere. Sed Regis hanc esse constantissimam voluntatem, ut post eius obitum statim Nauarræ regnum tibi restitueretur. Regem præterea iam octogenarium esse atque mortale. Melius igitur ac sine periculo moram per breuis temporis ferre, quæ paucorum dierum impatientia & importuna regnandi cupiditate regnum, quod partum esset, amittere. Illorum itaque Comes uerbis & rationibus adductus exercitum ab oppugnatione reuocauit, & suo totiusque regni nomine legatos ad Regem misit. Qui cum eo pepigerunt, ut ex arbitrio suo dum uiueret Nauarræ regno, quemadmodum Regina Blanca, priusquam à uita discederet, instituerat, uteretur. Moriens autem Foxæ Comitiliberam eiusdem regni possessionem relinqueret. Hac igitur re perfecta & legatis honorifice dimissis, Rex ab itinere rediens, Tarraconem, quo Regina Ioanna conflux & Ferdinandus filius paucis ante diebus uenerant, profectus est. Hic per dies commoratus circiter octo, cum Barcinonam versus præmissas cohortes subsequi uellet, Regina subita grauique febre correpta eius processionem distulit. Cuius spiritus multis & magnis confectus curis continuæque egrotatione laborans, infra paucos dies afflictum corpus assidue laboribus & supra mulieris naturam defatigatum destituit. Cuius inopinatus decessus incredibile dictum est quanto dolore non Regem solum & Ferdinandum filium, sed etiam Tarraconenses omnes ciues & exercitum totum consternauerit. Obiit non minori fortitudine atque prudentia, quæ uixerat. Nam cum ualitudine biduo fatigata decubisset, die tertio & se morituram cognouit, & mortem animose sancteque subiuit. Die siquidem suæ ualutudinis quarto cum accito sacerdoti Christi uicario diligenter exacte uitæ rationem retulisset, omnia primum Christianæ religionis & ecclesiæ sacra mysteria quæ deuotissime petita recepit. Deinde uocatis simul cum Rege nonnullis magnatibus & Archiepiscopo Tarraconensi testamentum prudentissime condidit. Postero die consalutata reuerenter à pluribus intromissis equitibus, ab utroque latere duabus in nixa matronis paululum caput extulit, & omnes qui aderant circumspiciens tenui uoce & tam prope languenti quâtuor charissimi proceres, inquit, Rex & ego uobis per uestra singulari uir

Gastonius
Comes Foxanus
Regis gener

Nauarræ nobili
ad Comitem Foxan
um consiliu.

Mors Regine Ioannæ.

L. Marinei Siculi. Lib. xvij.

Regine uer-
ba ad magna-
tes.Verba Præ-
sulis Tarraco-
nensis ad Re-
ginam.

tute & erga nos probatissima fide deberemus, non immemores quidem laborum vestrorum si quando noster animus à magnis curis & assiduís cogitationibus quiescebat, inuicem loquebamur. Siquidem vos quæ dignissimos esse sã diu cognouimus, quibus iure quodam premioq; virtutis plurimum debemus, & id ipsum, si grati esse volumus, ingenue profitemur. Nã q̃ tot immanes confuratos oppressimus, q̃ hostes externos deuicimus, q̃ non amisimus principatũ q̃ honorem & Regiẽ dignitatis decus retinemus, q̃ deniq; sumus incolumes vobis prorsus acceptum referimus fidelissimĩ proceres. Sed quoniam his miseris temporibus hætenus officio vestro satisfacere nostrẽ facultatis nõ fuit, vobis, vt scitis, equites quod potuimus, quotidie gratias agebamus, re satisfacturi cum quietiore vita & foeliciori status conditione frueremur, tam etsi meritis vestris dignum referri nihil vnq̃ poterit. Nunc autem quia mihi vitẽ mortalis, cuius apud dominum rationem sum redditura, dies vltimis adest, & Rex meum erga vos officiũ vicemq; suscepit, si minus officio virtutiq; vestræ satisfiet, à præsenti vobis & absentibus vniuersis, quibus me multum debere cognosco, rerum omittum ventam & debitorum remissionem peto. Et quoniam vos vel meritis vestris, vel nostra commendatione Regi vestro Ioanni & Ferdinando principi quæcharissimos fore minime dubito, nobilissimĩ proceres, ipsum Regem senem & Ferdinandum filium adolescentẽ suppremo nunc spiritu laborantis animæ vobis in perpetuum cõmendo. Hæc locuta statim caput & languentia membra reiecit. Tum vero per omnium ora manantibus lachrymis, ne Rex quidem oculis temperare potuit. Cæterũ compresso tandem gemitu Tarraconensis Præsul lecti spondam, cui Rex adhærebat, propius accedens, Deus, inquit, te Regina Christianissima largitor omnium bonorum in pristinã valetudinem restituet, Deus enim multorum hominũ precibus, & populorum tuorũ supplicationibus orationibusq; cõmor te Regi, te Ferdinando principi, te nobis ipsis reddet incolumẽ. Siquidem magna est misericordia eius, qui iustas hominũ voces & orationes exaudit. Omnes tui populi, omnes innocentes pueri, omnes puellæ virginẽs ad Deum pro salute regis tuæ maiestatis continuas preces effundunt. Cura igitur vt valeas & omnes cogitationes istas, quæ nõ infirmis modo, sed etiã benevalentibus maxime nocere solent, deponere. Nã & tu quidẽ Regina nihil nobis, & nos omnia tuę maiestati debemus. Omnes enĩ principes de suis militibus & populis satis bene merentur, cumulateq; satisfaciunt, quibus & bene consulunt, & sua defendunt & iniuriam fieri non sinunt. Quod officium à Regia tua maiestate nemo certe vnq̃ desiderauit. Nos vero & pro Deo, si necesse fuerit, & pro principibus nostris, & pro nobis ipsis moriemur. Quare si nobis idem nunc est animus excellentissima Regina, qui semper fuit, non equidem dubitare debes maxime nobis curæ semper fore Regem & Ferdinandum principem nostrum. Quibus & nobis omnibus nihil optatius, nihil gratius hoc tempore præstare potes, quæ si omnibus reiectis curis tuæ valetudini consuleris. Tunc oculis vultuq; quasi reuoluentis, et gratum sibi Præsulis fuisse sermonẽ præ se tulit, & reliquis equitibus, quæ Præsul pollicitus esset, se facturos affirmantibus, gratias egit. Et omnibus dimissis equitibus Regem retinuit, qui cum etiã cubiculariis mulieribus amotis, multa inuicem contulerunt. Cæterum paulo post à medicis, qui cum equitibus discesserant, reuersis si melius valeret interrogata, certe respõdit adest vitæ meę finis. Nam & grautori nunc totius corporis dolore conficior, & perussum omnia palatam fastidit. Ea enim quæ gustui grata esse solebant, nihil præter amaritudinem sapit. Quare saluti potius animæ multo quidem melius, quæ corporis consulere possumus. Magna omnes, & præcipue Regem, tristitia cum hoc dixisset affecit. Qui de salute eius iam desperantes continere gemitum vix poterant. At illam quidem nõ minor animi dolor, quæ valetudo corporis angebat. Eius enim corpus grauis infirmitas, spiritum vero continua cogitatio defatigabat. Siquidem bellis, quæ contra hostes gerebantur, nondum cõfessis, et Regi iam seni, & Ferdinando filio adolescenti maxime timebat, filio præsertim cuius tunc absentis incredibili desiderio tenebatur. Ille namq; paucis ante diebus in Castellam profectus erat, vt cum Isabella Ioannis Castellę Regis filia cõnubium, quod per legatos pactũ fuerat, celebraret. Tamen mihi

De Joanne Rege Aragonie.

Fol. xcv.

Quidam eques illius temporis dixit Ferdinandum tempore quo Regina mater eius è vita inter-
grauit, non in Castella fuisse, sed Cæsarangustæ. Quem videre Regina priusq̃ discederet à vi-
ta maiorem in modum desiderabat. Ferdinandum siquidem siue cum Rege, siue cū alio loque-
batur tertio quoq̃ verbo nominabat. Hac igitur animi sollicitudine corpus quod longo do-
lore magnaq̃ febre grauiter ægrotabat, magis in horas debilitabat. Ea tñctū nō min⁹ anxie-
tate animi, q̃ corporis dolore se confici sentiebat, à se tamen curas & cogitationes auertere nul-
lo modo poterat. Cæterum cum laborare animam sensisset, vt à defessū tam corporis vinculis
solueretur, vocatis, quibus in sacris rebus & diuinis officiis vtī consueuerat, sacerdotibus len-
ta voce & imperfecta orate patres, inquit, generis humani redemptorem pro animæ nostræ sa-
lute. Hæc dicentem & Christi crucifixi simulachrum amplexam spiritus defecit. Et statim so-
lutis, quæ iam diu compressæ fuerant, vocibus, lamentis, ac planctibus tota domus personæ-
bat. Omnes enim cuiusq̃ ætatis ac sexus homines, ita voces lachrymasq̃ fundebāt, vt inter se
quandam inuicem contentionem edere viderentur. Mox vt voces comprimerent, à Rege cō-
moniti, dum matronæ puellæq̃ tristi silentio mutos q̃stus animo voluit, pueri nobiles, quos
illa tanq̃ filios educauerat, doloris magnitudine grauēq̃ vulnere percussī, neq̃ gemitus, quos
emittere semel coeperant, suppressere, neq̃ se plorantes propter iussu Regis, intra domū Re-
giæ continere potuerunt. Sed foras egressi maiores questus, & quales tunc illis recens dolor
suggererat, fundentes, totam ciuitatem magno mœrore tristiq̃ luctu complerunt. Tū & om-
nium Tarraconensium fletus, & militum, qui extra muros ciuitatis erāt in castris, miserabiles
questus exaudiebantur. Quorum alii prouidam matrem, alii prudentem feminam, mīte alii
dominam, alii fortem Reginam viraginemq̃ vocabant. Deniq̃ moriens incredibili sui deside-
rio cunctos affecit. Et præcipue Regem, qui non amantissimam solum coniugē, sed etiā fidissi-
mam comitem, & præstantissimam bellorum sociam, laborumq̃ patientissimam perdidit. Cu-
ius obitum etsi moderate ferre, quia prudens erat, omnibus videbatur, incredibilem tamen ei⁹
animus, & multo quidem maiorem, q̃ vultu præ se ferebat, dolorem sentiebat. Nam cum labo-
rantem animā proximæq̃ mortis certa signa vidisset, summoq̃ dolori pat esse resistereq̃ non
posset, multis perfusus lachrymis oculos auertens in aliud, quod proximum erat, cubiculum
secessit animo consternatus. Huc ingreditens sanitori cubicularioq̃ præcepit, ne quis ingrede-
retur cubiculum, nisi præmonitus, ne eum consolari conaretur. Tū vestes, quibus indut⁹ erat,
exutus, lugubres accepit. Et obuoluto capite diu lachrymis indulsit. A quib⁹ tamen, vt facil⁹
multorum nobilium, qui ad eū veniebant, tristes animos & iustum dolorē leniret, abstinuit,
atq̃ multis gementib⁹, qui recenti resistere dolori nullo modo poterant, si Reginam Ioannā
quam amisimus, inquit, proceres lachrymis à morte redimere possemus, nō equidem dubito
quin eā mihi restituerent oculi vestri. Sed quoniam lachrymæ nec illi mortuæ, nec vobis profi-
ciunt, cauendum quidem nobis est, ne dum lachrymas inanes fundimus diuinæ voluntatī nas-
turæq̃ repugnare videamur. Hæc locutus omnium singultus compressit & gemit⁹, Præsulq̃
Tarraconensī, qui sibi aderat, curā funeris & ordinem commendauit. Postero die & in omib⁹
ciuitatis ecclesiis & in Regia domo peractis exequiis, corpus aromatib⁹ & opobalsamo Regū
more perunctum, plures & Tarraconenses, & domus Regiæ sacerdotes cum multis equitibus
& Tarraconis antistite duce Populetum detulerunt. Quoniam sic testamento statutum fuerat,
est enim Populetum templū maxime venerationis, diuq̃ Bernardo dicatū, quod à Barcinon-
na passuum milia quinquaginta abest, à Tarracone vero distat quatuor & viginti. In q̃ multo-
rum Aragoniæ Regū monumenta sepulchraq̃ marmorea cernuntur. His autem qui sepelienda
cadaver deferebant, abeuntibus, Rex alios Duces ac milites omnes cōmonuit, vt in tertis-
um diē profectiōē pararent. Biduo igitur absumpto cum omnibus copiis, quæ Tarraconæ
tunc erant, Barcinonē versus proficiscens ad Alphonsū Aragoniæ & Pratarū Comitem,
quos, vt supra demonstrauimus, cū exercitu contra Barcinonenses miserat, diē tertio peruenit.
Sed nunc ordo rerū à longa digressione me reuocat. Ad Alphonsū igitur Aragoniæ & Pra-

Verba Regis

L. Marinei Siculi. Lib. xvij.

tagæ Comitæ redeo. Ab his enim calamus sermoq; diuertit. Qui ex oppido Sancugato, quod
 abest à Barcinone ferè decē milia passuū, aduersus Barcinonenses à Rege missi cis flumen Be-
 son, quod est prope ciuitatē, castra posuerunt. Hinc primum magnis & crebris incursionibus
 ad portas vsq; ciuitatis omnes agros igni ferroq; quotidie depopulabantur. Deinde castellū,
 quod in altiori loco supra fluminis ripā propugnatoribus & ædificio valde munitū erat, acris
 ter oppugnare coeperunt. Quod cū Iacobus Galeotus, qui ciuitatis & exercit⁹ præfētus erat,
 animaduertisset, ne deses in magno ciuitatis & obsessōrum discrimine videretur, magno cum
 equitatu & pedītū quatuor milibus, vt obsessis in castello maturius subueniret, egredi. Et in-
 structa acie, cohortibus electis, quibus intitū cōmittendi prælii cōmiserat, Dionysium Portu-
 gallie præfecit. Alaritis vero Menautus & Gratianus Aguerrius præerant. Ipse vero Galeotus
 Duces & milites omnes hortatus Regis equitibus, si præliū cōmittere vellent, signū dedit. Al-
 phonsus autē Aragonens interea relictis qui castellū oppugnabant, cū reliquis omnib⁹ copiis
 flumen traiecerat, & instructis ordinibus Giliū Erediam, Ioannē Pratax, Martinū Lanucū,
 & Ioannem Dembū præposuerat. Hos paucis verbis hortatus, & in hostes impetū facere vo-
 lentes continuit, donec propius accederent, vt procul à muris ciuitatis præliū cōmitterent. In-
 eos ergo propius accedentes, magno tubarū & tympanorum concentu signo dato, Duces &
 omnes equites Alphonsū Aragonē secuti magnū impetū fecerunt. Quibus hostes cū tura-
 bati primo prælio resistere non possent, in ciuitatem celeri fuga sese recipere coeperūt. Qui cū
 portis ciuitatis ingredi simul nequirent, eorū à Regis equitibus occisi quingenti, capta vero
 tria milia fuere, & in his Galeotus & Dionysius Portugallie non solū capti, sed etiam grauer
 vulnerati. Nonnulli autē, qui præiuderant ingressus difficultatē, non ad ciuitatem, sed ad proxim⁹
 mos montes & siluas fugientes periculū mortis euaserunt. Multi victores in ciuitatē fugientes
 hostes insecuti per portā, quam Nouā Barcinonenses vocāt, in ciuitatem ingressi cū ciues nō
 nullos occidissent, mox tamen saxis, quæ de fenestris præcipitata cadebant, periculo cedere re-
 grediq; coacti fuere. Ex quibus graue vulnus accepit Artalis Cardona Gulisani Comes. His
 egressis & ciuitatis portis conclusis, Alphonsus Aragonens receptui canere iussit, & exercitus
 omnes incolumes in castra reduxit. Hoc prælio quanq; tanto vulnere percussa & iam cōsterna-
 ta ciuitas lugebat, tēpla omnia, quo mulieres cum pueris & puellis confugerant, lamentis & mi-
 serandis vocibus personabant. Omnes totius principatus cōiurati metu perterriti, sese Regiæ
 clementiæ dederunt. Barcinonensem tamen animi nō minus q̃ antea fuerāt pertinaces erāt.
 Alphonsus autē Aragonens ingenti potitus victoria superueniētem Regē et si propter obitum
 Regine intestino recentiq; dolore consternatum, productis tamen triūphantis more captiuis,
 non parua læticia, & quā ille dissimulare vix poterat, affecit. Hac enim victoria, multis hostiū
 captis principibus, & totius ciuitatis deditionem, & omnīū laborum finem polliceri videba-
 tur. Hinc igitur Rex ad locum ciuitatis proximū cōiunctas omnes copias adduxit, & capto
 suburbio, quod Petralba tum dicebatur, ibi castra posuit, expugnatq; omnibus, quæ ciuitati
 aderant, castellis & turribus, vndiq; terra mariq; ciuitatis muros maioribus minoribusq; tor-
 mentis oppugnari iussit. Nam præter cæpestres exercitus, erant etiam in mari trirèmes viginti,
 sedecimq; naues onerariæ. Quibus Bernardus Villamarinus aliq; Duces nō ignobiles cū
 magno pugnatorum numero præerant. Ciues itaq; tum longa fame, tum acri continuacq; op-
 pugnatione compulsi atq; omni victoriæ subsidioq; spe destituti, p triduum impetratis indū-
 ciis legatos ad Regem primos ciuitatis de deditione miserunt. Quorum vnum, cui Eudouicus
 Seftatinus erat nomen, à Florentia Tusciæ provinciæ ciuitate oriundus, in hunc modum Re-
 gem allocutum fuisse ferant. Quemadmodum, clemētissime Rex, liberalis magnanimitq; vir-
 tus illustrior est, multoq; tunc excellentior habetur, quum is, qui præter opinionem meritaq;
 sua munus aliquod magnū recipit, & omni beneficii spe destitutus, & extrema rei necessariæ
 coactus egestate, miseram animam inopemq; vitā ducebat: sic & omnis clementia maioris est
 gloriæ, quum crimen eius, cui remittitur est grauius, nullamq; veniā meretur. Ingrati Barcinonē

Flumē Beson

Iacobus Galeotus,

Dionysius Portugallie,

Gilius Eredia
& alij Duces
Regis.Præliū apud
Barcinonem
commissum.
Occisorū &
captiuorum
magnus nu-
merus.Oratio Lu-
donici Seftan-
ini ad Regē.

De Joanne Rege Aragonie.

Fol. lxxvi.

nre ciues omni quidem vel humano vel diuino supplicio digni sunt, nisi forte, q̄ eos sui cona-
 tus factiq; maxime poenitet, tuam nunc clementiam Deiq; misericordiam mereantur. Angeli
 quorum natura nostra, id est humana multo prestantior est, ingratitude cime & elationis
 in Deum creatorem suum, cuius fieri similes affectabant, iniquissime commiserunt. Qui tamē
 de celo nunq; cecidissent, tanta quippe est clementia Dei, si quum deliquerunt nō ipsi sibi de-
 fuissent, suamq; culpam poenitentia ducti cognouissent. Fortuna semper inconstans, nobis in-
 uidens vel nostra potius imprudentia & humanitatis infirmitas opes nostras omnes maximis
 laboribus terra marisq; partes euerit. Honores in contumelias & opprobrium, libertatem in
 seruitutem mutauit. Nobis deniq; sensus omnes eripuit, nihilq; preter miseram animas reliquit.
 De quibus si supplicium, q̄uis iustissimum, sumperis, cū presertim tuæ solite clemētiæ nos
 tradere non dubitemus, magnum quidem pietatis & humanitatis nomen, quo nihil laudabili-
 us est in principibus, a te profecto longe recedet. Si vero Barcinonæ ciuib; qui mortem me-
 rentur, vitam pietate concesseris, quod & sine vlla reprehensione & tua magna cū laude facere
 potes, sanctissimum quidem clemētiæ tuæ nomen & immortalem gloriā consequeris, tuasq;
 virtutes omnis admirata posteritas tibi sanctoq; tuo & vere Regio nomini benedicet. Sed ego
 dum pro Barcinonensibus oro, mississime Rex, & oratoris officio fungor, non ignoro tamen
 q̄ vel iniuste vel impudenter faciam, qui eorum salutem peto, qui non clementia quidem tua,
 sed animaduersione & quouis genere mortis digni sunt. Qui diuinam & Regiam tuam maiestatem
 grauit & indigne læserunt. Non igitur vitam, qua sumus indigni, sperare, non veniā,
 quam non meremur, petere: non tantū criminis impunitatem deprecari, sed dignū nostra cul-
 pa iudicium, meritasq; poenas deposcere debemus. Quare ne nostræ preces iniustæ tuas aures
 magis offendant, excellentissime princeps, accipe clauē tuæ ciuitatis. Et quoniam a te Rege pa-
 treq; nostro sine causa defecimus, impleq; deliquimus, quodcunq; supplicium mortisq; gen-
 in corpora nostra statueris, certe non recusabimus. Nostris enim cognitis erroribus a tua ma-
 iestate, quam crudeliter offendimus, non minus iudicium precamur, q̄ misericordiā petim⁹.
 Quod si nos, vt meremur subire iusseris, vna quidem nobis non paruo solatio futura res est. Si
 quidem nostros cognoscentes errores, pro culpa supplicium non coacti, nō pertinaces, sed vo-
 lentes vltroq; patiemur. Poenitentibus enim & suam culpam cognoscentibus, poenas & crucia-
 tus omnes, quibus iure pleuntur, non dolori quidē, sed voluptati potius esse solent. His præ-
 sertim qui vel in Deum, vel in Regem, sicut nos, vel in parētes temere se deliquisse cognoscūt.
 Hæc locutus osculatus & lachrymis aspersas clauē obtulit. Rex autem pietate commotus non
 sine lachrymis acceptis clauibus huic ceterisq; stentibus legatis & osculandam dexteram sup-
 plicatibus liberaliter præter multorum opinionem præbuit, & Barcinonensibus cūctisq; ho-
 stibus non vitam solum & criminis impunitatem, verum etiā pristinam libertatem & bonorū
 omnium restitutionem & integritatem pariter concessit. Et legatis dimissis, postero die Barci-
 nonæ portis reclusis, & obuiā ciuib; penē omnibus egressis, triumphali currū, quem ciuitas
 obtulerat, recusato, candido vestus equo per portam, quam diui Antonii Barcinonenses vo-
 cāt, ingressus est. Et cum per omnes ferē ciuitatis vicos familiariter equitasset, ciues penuriam
 vict⁹ & famem pati squallore vultus & corporum macie facile cognouit. Quapropter edibus
 in Regis expositis inopia panis & ciuitatis inedia permotus, Barcinonæ statim cōuocatis ma-
 gistratibus alimentæ reiq; frumentarię consuluit. Hoc bello confecto, quod annos decem &
 menses quatuor perdurauerat, & Barcinonensibus in Regis fidem gratiamq; reuersis, omnes
 totius principatus populi vota, quę pacis & quietis percupidī promiserant, magnis & multo-
 rum dierum supplicationibus persoluerunt. Idē Aragones, Valētini, & Siculi omnes fecerūt.
 Quorum plurimi nobiles, & præcipue Siculi, non sine magnis muneribus ad Regem statim
 gratulatum conuenerunt. Quos Rex honorifice susceptos militaribus titulis & præclaris insi-
 gnibus ornauit. Omnibus gratias agens, seq; simul excusans, si propter temporum conditio-
 nem, vt eius animus optabat, referre non posset. Quippe qui totius principatus reconciliatis

Rex Barci-
 nonem ingredi-
 tur.

Bellum decē
 annorum &
 quatuor men-
 sum.

L. Marinei Siculi. Lib. xvij.

Carthellana
Regi fidelis
mulier.

Capatera pu
ella Regi fi
delis.

Isabella Mon
tania fidelis.

Carthellana
Regi fidelis
mulier.

Carthellana
Regi fidelis
mulier.

Saura eques
occisus et alij
plures milites
fati.

populis, & præsertim Barcinonensibus, quorum recuperationem tam desperaverat, finitissimè la-
boribus ingentè læticiam, quam animo conceperat, oculis vultuq; præ se ferens, bonis omnis-
bus, per quos dignitatem & salutem suam defenderat, satisfacere q̄ maxime studebat. Deoq;
optimo maximoq; cutus auxilio per paucis adiutus equitibus, non solum Gothalanos, verum
etiam hostes externos oppresserat, gratulabatur. Omnes enim Gothalanorū populi, paucis
exceptis nobilibus, & cum his Belaguerensibus & Gerundinis & Montis Albi municipibus
à Rege defecerant, tametsi Gerundæ nonnulli ciues ad Palarensium Comitē declinauerant,
quos tamen Regina Ioanna, vt latius in alio loco scriptum est, ad fidem & sanitatem magno
sermone reuocauit. Belagueræ quoq; populares tumultuari coeperunt, quos & eorum magis-
tratus, & Regis ingredientis aspectus compescuit. Nunc autem etsi nonnullorum, qui Regi si-
deles fuerunt, meminisse velim, non audeo tamen quos possem nominare. Aliis enim, si quos
mihi ignotos sui laude fraudarem silentioq; præterirem, fortasse quidem non paruum inuidiā
facerem. Viris igitur omisiss de nonnullis fidelissimis constantissimisque mulieribus breui ser-
mone referam. Quarum vna Barcinonensis nomine Carthellana magnæ probitatis atq; con-
stantiæ foemina, vt Regi fidem seruaret, primum se magnis opibus, deinde domo patriaq; nec
non propinquis omnibus & affinibus priuari passa est. His enim relictis omnibus, cum alio-
rum conatus immanes ferre non posset, à ciuitate discessit. Magnum nimirum & rarum mu-
liebris sexus exemplum fortitudinis exhibuit. Mirabile quoq; suæ virtutis robur, & erga Re-
gem sinceræ fidei firmamentum cuiusdam puellæ, cui Capatera fuit nomen, animus significa-
uit. Quæ cum suæ domus omnes à Rege defecissent, à sponso suo, qui cum aliis defecerat,
interrogata quem erga Regem animum haberet, Ego respondit & vnum Deum colo, qui in
coelis est, & vnum Regem Ioannem in terris. Mortuo deinde in defectione sponso funere eius
interesse noluit, & sibi lugubres vestes ab affinibus oblatas non induit. Illud etiam quod Isaa-
bella Montania cognominata fecit, magnæ quidem fidelitatis nec minoris fortitudinis extitit
argumentum. Hæc enim cum Barcinonæ magnis opibus multisq; vel animi vel corporis vir-
tutibus maxime polleteret, erat siquidem admodum diues, & formæ insignis, & à cunctis ciuib;
vt in Regē coniuraret, cogere, ne cōiurationis crimen subiret, clam noctu Pobolim oppidū
suum in quo præmunitam arcem habebat, paruo comitatu se recepit. Hic paulo post à socero
diutius armis oblecta, nec oppugnatione, nec minis vnq; cessit, sed tam diu castellū seq; propu-
gnando defendit, donec missum à Rege subsidium, quod aduocauerat sibi, superuenit. Nā cū
primū Rex intellexisset Isabellam mulierem sibi q̄ denotissimā ab hostibus oppugnari, & ob-
sidione premi, statim Petrum Torrellam cō exercitu & auxilio Pobolim misit. Qui celeriter il-
luc profectus breui hostibus p̄ligatis & Isabellā Montaniā seruauit incolumē, & oppidanos
omnes, qui metu p̄territi iam cogitare de deditione coeperant, tutos in fide retinuit. Verum
enimvero, quod admirabilis fuit, in tanta mulierum multitudine tres, quas modo memorauit,
duntaxat in officio permanserunt. Quæ quidē quo pauciores, & virtute atq; fide pares fuerūt,
eo p̄fecto maiorē laudē & Regis gratiā meruerunt. Nunc autē de præliis & oppugnationibus,
q̄ sub idē tempus multis in locis acciderūt, non dubito quin aliqd immo multa p̄termiserim.
Sunt enī nonnulla, q̄ cū aliis contexere vix potuimus, nec tamen erant silētio digna. In quibus
multorū qdem Ducū atq; equitū virtus nō solū magna fuit p̄specta, sed etiam admirabilis.
Præsertim in Ampuratarū ciuitate, vbi centum & quinquaginta Regis equites & pauci admo-
dum pedites, qbus Petrus Torrella præerat, ab ingenti Gallorū multitudine multisq; tormen-
tis oblecti, propē duos menses acriter propugnantes ciuitatem defenderunt. Quos nō hostiū
vires, non multa tormenta, quibus acriter offendeabantur, sed sola quidem fames equis absum-
ptis ad cibū, deferere ciuitatē coegit. Fuit hic tamē interfectus eques quidam nobilis nomine
Saura. Percussus vero grauiter Raimundus Lautanus Gasparis Lautani filius, Martinus Garaua
Cruillas, Sarrera, Petrus Michael, qui fuerat Regis Alphonsi Vicecācellarius, Zapata eques or-
dinis Mōtesanti, Ioannes Valcōcharius, Ioanchius Mesquitān, Aluarez Astorga, & Ioannes
Garrus

De Joanne Rege Aragonie.

Fol. xcviij.

Garrus. In eo præterea prælio, quod apud oppidum Dematum gestum fuisse demonstravit, ppter Rhodoricum Reboletum, capti quoque fuere Ioannes Cardona Comestabilis, Dominus Montalini Siculus, Puccius ordinis Montefani pfectus, Raimundus Labianus, Ferdinandus Oforius, Ioannes Lanucius. Desideratus autem duxat Petrus Nignus, nec hic quidem ab hostibus, sed ppter errorem, quasi Gallus esset, a sociis occisus. Item apud oppidum Peralatū multorum quidem virtus admirabilis extitit. Perpauci quippe nobiles aduersus ingentem hostium multitudinem acerrime pugnant, ne Rex ab hostibus caperetur, effecerunt. Cuius quidem rei precipuam laudem omnes qui prælio interfuerunt, Scipioni Patellæ libenter ascriptere. Plures tamen & hic capti fuere, ex quibus Ludovicus Mudarra cum in arce quadam sub custodia maneret, post mediā noctem deceptis custodibus ex alta turri desiluit, & extra vallum arcis egressus inspectus a vigilibus & quisnam esset interrogatus, Mudarra statim respondit intrepidus, qui a vobis recedit. Sed redeo ad Regem.

Petrus Nignus
occisus.Ludovicus
Mudarra

LIBER. XVII.

DE PERPIGNANI OBSIDIONE.

VIFATALI ratione, ut plures arbitrabantur, ad labores natus continuos, post tot vel externa vel domestica bella, senio iam confectus aliud etiam & inopinatum cum Ludouico Rege Gallorum bellum gessit. Huius autem belli precipua causa fuit pecunie, quam Rex Galliarum Ioanni Aragonum Regi mutuauerat, repetitio. De quo mutuo etiam supra scripsimus, breuiter tamen hoc loco repetemus. Deficientibus igitur Gothalanis Ioannes Aragonum Rex a Ludouico Rege Gallorum trecenta milia aureorum, quos Galli coronas vocant, mutuatus est donec mutuum persolueret, oppidum Perpignanum totamque provinciam Roscinonis oppignorauit. Cæterum Gothalanico bello confecto Perpignani ciues atque populi finitimi, qui Gallorum mores & imperium molestissime ferebant, quotidie nec sine tumultu suum Aragonum Regem conuocabant. Hoc admonitus Ludouicus ab illis, quos Perpignanensibus cæterisque populis præfecerat, metuens ne si Perpignanenses ad Aragonum Regem deficerent, & oppidorum possessionem & pecuniam, quam mutuauerat, amitteret, legatos ad Regem Ioannem misit. Qui cum eo de recuperandis pecuniis diligenter agerent. Quas si Rex Aragonum soluere nolle, aut non posset, oppidorum, quæ pignorauerat, sibi proprietatis omnia iura cederet. Quod si minus hoc facere vellet, de reddendo mutuo coprædes & sponsores in Gallia præstaret. Hæc cum legati retulissent, Rex hoc modo respondit. Si mutuum quod a me Regi vestro debet, soluendo nunc essem, pfecto & vos exigendæ pecunie labore, & me ipsum reddendæ cura, qua maxime premor, quam primū liberare. Nihil est enim quod hoc tempore me magis fatigat, quam hæc æris alieni sollicitudo, nihil quod magis optem, quam Galliarum Regi, qui nos tam necessariis temporibus, si verum fateri volumus, & pecuniis & militibus plurimum inuit, satisfacere. Nostris præsertim redemptis oppidis. Sed huic animo desiderioque nostro vires & facultates defunt. Si quidem bella, quæ tot annos, ut scitis, gessimus, nihil nobis auri, nihil argenti, nihil denique rerum omnium mobiliū reliquerunt. Quicquid præterea preciosum nostri proceres & familiares tam Siculi, quam Aragonenses habebant diuturnitate belli consumptum est. Regem igitur Ludouicum cum magnopere rogamus, ut hanc mutui repetitionem tam diu differre velit, donec vel ex patris vectigalibus nostris, vel ex usu census oppidorum nostrorum, quæ possidet, sibi satisfaciat. Nam ius proprietatis, quod ille petit, alienare non possum. Vades autem, quos dari sibi poscit in Gallia, necessarios non esse iam cognoscit. Multos enim ac tutos habet fideiussores, dum tot populis nostris, quibus imperat, vtitur. Quod si defectionem eorum timet dummodo non aliquam patiantur iniuriā, illorum ego fidem & officium præstabo. Ad cuius rei securitatem sponsores me præbeo. Et quoniam mihi Rex Ludouicus novis conditionibus, quas postulat, & virtuti populo-

Regis respon-
sum.

De Joanne Rege Aragonie.

Fol. xcviij.

Garrus. In eo præterea prælio, quod apud oppidum Dematum gestum fuisse demonstravit, ppter Rhodoricum Reboletum, capti quoque fuere Ioannes Cardona Comestabilis, Dominus Montalini Siculus, Puccius ordinis Montefani pfectus, Raimundus Labianus, Ferdinandus Oforius, Ioannes Lanucius. Desideratus autem duxat Petrus Nignus, nec hic quidem ab hostibus, sed ppter errorem, quasi Gallus esset, a sociis occisus. Item apud oppidum Peralatū multorum quidem virtus admirabilis extitit. Perpauci quippe nobiles aduersus ingentem hostium multitudinem acerrime pugnant, ne Rex ab hostibus caperetur, effecerunt. Cuius quidem rei precipuam laudem omnes qui prælio interfuerunt, Scipioni Patellæ libenter ascriptere. Plures tamen & hic capti fuere, ex quibus Ludovicus Mudarra cum in arce quadam sub custodia maneret, post mediā noctem deceptis custodibus ex alta turri desiluit, & extra vallum arcis egressus inspectus a vigilibus & quisnam esset interrogatus, Mudarra statim respondit intrepidus, qui a vobis recedit. Sed redeo ad Regem.

Petrus Nignus
occisus.Ludovicus
Mudarra

LIBER. XVII.

DE PERPIGNANI OBSIDIONE.

VIFATALI ratione, ut plures arbitrabantur, ad labores natus continuos, post tot vel externa vel domestica bella, senio iam confectus aliud etiam & inopinatum cum Ludouico Rege Gallorum bellum gessit. Huius autem belli precipua causa fuit pecunie, quam Rex Galliarum Ioanni Aragonum Regi mutuauerat, repetitio. De quo mutuo etiam supra fuit scriptum, breuiter tamen hoc loco repetemus. Deficientibus igitur Gothalanis Ioannes Aragonum Rex a Ludouico Rege Gallorum trecenta milia aureorum, quos Galli coronas vocant, mutuatus est donec mutuum persolueret, oppidum Perpignanum totamque provinciam Roscinonis oppignorauit. Cæterum Gothalanico bello confecto Perpignani ciues atque populi finitimi, qui Gallorum mores & imperium molestissime ferebant, quotidie nec sine tumultu suum Aragonum Regem conuocabant. Hoc admonitus Ludouicus ab illis, quos Perpignanensibus cæterisque populis præfecerat, metuens ne si Perpignanenses ad Aragonum Regem deficerent, & oppidorum possessionem & pecuniam, quam mutuauerat, amitteret, legatos ad Regem Ioannem misit. Qui cum eo de recuperandis pecuniis diligenter agerent. Quas si Rex Aragonum soluere nolle, aut non posset, oppidorum, quæ pignorauerat, sibi proprietatis omnia iura cederet. Quod si minus hoc facere vellet, de reddendo mutuo coprædes & sponsores in Gallia præstaret. Hæc cum legati retulissent, Rex hoc modo respondit. Si mutuum quod a me Regi vestro debet, soluendo nunc essem, pfecto & vos exigendæ pecunie labore, & me ipsum reddendæ cura, qua maxime premor, quam primū liberare. Nihil est enim quod hoc tempore me magis fatigat, quam hæc æris alieni sollicitudo, nihil quod magis optem, quam Galliarum Regi, qui nos tam necessariis temporibus, si verum fateri volumus, & pecuniis & militibus plurimum inuit, satisfacere. Nostris præsertim redemptis oppidis. Sed huic animo desiderioque nostro vires & facultates defunt. Si quidem bella, quæ tot annos, ut scitis, gessimus, nihil nobis auri, nihil argenti, nihil denique rerum omnium mobiliū reliquerunt. Quicquid præterea preciosum nostri proceres & familiares tam Siculi, quam Aragonenses habebant diuturnitate belli consumptum est. Regem igitur Ludouicum magnopere rogamus, ut hanc mutui repetitionem tam diu differre velit, donec vel ex patris vectigalibus nostris, vel ex usu census oppidorum nostrorum, quæ possidet, sibi satisfaciat. Nam ius proprietatis, quod ille petit, alienare non possum. Vades autem, quos dari sibi poscit in Gallia, necessarios non esse iam cognoscit. Multos enim ac tutos habet fideiussores, dum tot populis nostris, quibus imperat, vtitur. Quod si defectionem eorum timet dummodo non aliquam patiantur iniuriā, illorum ego fidem & officium præstabo. Ad cuius rei securitatem sponsores me præbeo. Et quoniam mihi Rex Ludouicus novis conditionibus, quas postulat, & virtuti populorum

Regis respon
sum.

L. Marinei Siculi. Lib. xviij.

rum nostrorum, quos ipse p pecunia, quæ sibi debet, possidet, & amicitia nostræ diffidere visus est, eo diligētius operā dabo, quo minus ex postulare mecum iure possit. Cum hoc responso legatis in Galliam reuersis, & oppignoratis populis imperium Gallorum tumultuosius recusantibus, Rex Galliarum rursus & amissionē pecuniæ, & Perpignanensium defectionem veritus, vndiq; more suo conuocatis equitibus magno cum exercitu Duces electos, vt Perpignani ciues & reliqui totius eius prouinciæ populos armis & oppugnationibus opprimeret, in Hispaniā misit. Qui dicto Regis audientes p montes Pyrenæos in Hispaniā ingressi Perpignanū versus proficiscuntur. Horum aduentū cum Perpignani ciues intellexissent, statim nūcios cum literis ad Regem Barcinonam miserunt. Quibus cum deprecabantur, vt si eorum vitam charā haberet, & Perpignani possessionem in perpetuū amittere nollet, ad eos cum subsidio celeriter cōueniret, sese cōpertum habere confirmabant Gallorum Regē magno cum exercitu Perpignanū propediem venturum, ac de omnibus Perpignanensibus & eorum finitimis populis vltimū sumpturum esse supplicium. Perpignanenses autem omnes decreuisse potius ad vnum velle mori, q̃ illius vel aduentū vel imperium ferre. Cum his mandatis nunciis discedentibus, arma quibus aduenientes Gallos a ciuitatis ingressu inhiberent, indignantes parare coeperunt. Quod cum Galli, qui in oppido cōmorabantur, animaduertissent, sibi mortem timentes, in arcē, quā Gallic Regis præfectus tenebat, sese receperunt. Cuius arcis ædificium sic vel arte, vel operis magnitudine præmunitum erat, vt nisi propter famem a custodibus deferatur, nullis hostium viribus, nullis ingenijs expugnari possit. Arcis autem præfectus & omnes custodes subito certis locis munitiones & propugnacula disponentes, oppidanos oppugnantes ingreditq; conantes acriter depellebant. Interim vero Rex ex Barcinona cum paucis equitibus adueniens oppidū ingreditur. Et oppidanos ab arcis oppugnatione magno labore reuocatos & adhuc maxime tumultuantes egerrime cōpescuit. Composito tandē tumultu, cum eos moneret, vt Gallorum Regi tantisper parerēt, donec illi mutuū p̃solueret, statim conclamarunt omnes, vt eos aut morti traderet, aut ab imperio Gallorum liberaret. Se nāq; vel sub Aragonū Rege viuere, vel mortem subire, vel lōgius cōmigrare, subiq; nouū domiciliū querere statuisse dixerūt. Quos cū Rex i eo, quod dicebant obstinatos esse, & neq; pudorē, neq; metū sentire cognouisset, mulcere maluit q̃ irritare. Quod igitur illis expediret se facturū esse respōdit. Interea Gallis q̃ Perpignani propinquas arces oppugnabāt, Regē Aragonū Perpignanum venisse & arcis custodes oppugnare nūciatū est. Qui vehemēter hoc nūcio cōmoti relictis, q̃ oppugnabāt proximis castellis, celeriter Perpignanū cū omnibus copiis cōuenerunt. Et positis castris, multis tormētis oppidū portas ac muros oppugnare coeperūt. Est autē Perpignanū oppidū nobile magniq; incolatus inter Gerundā Hispaniæ & Narbonā Galliarū ciuitatē, ab vtraq; æquo ferē spacio remotū. Tū itaq; Rex Aragonū etiā pacē magis optabat, q̃ bellū, admiratus tamen insolentiā Gallorum & repentinum furorē, q̃ eius voluntatis ignari nulla ratione ducti oppidū, quod possidebant, oppugnare coepissent, oppidanos, q̃ antea reprimere conabatur, vt acriter ppugnaret hortatus est. Quod illi sine vlla qdē hortatione strenue faciebāt. Cæterū Gallorum erat oppugnatio duplex. Nā propugnantes oppidanos magis qdē arcis custodes, q̃ ex castris Gallorum oppugnantes fatigabant. Ab illis enī tormētis a tergo feriebant. Ideoq; Rex post mediā noctē, q̃ secuta est, oīa loca in quibus propugnantes ab arcis præfectis offendi poterāt, magnis multisq; cōfixis trabibus inlectaq; terra muniti iussit. Quod ut citius ac melius fieret, ipse qdem tota nocte equē militis atq; Regis officio vsus est. Prima luce munitione peracta, oēs vigilia noctis ac labore operis defessos, vt cōquiescerent, commonuit, aliosq; recentiores, qui vicissim propugnarent hortatus est. Oppidani vero omnes & Regii milites, quibus etiam mulieres ac pueri armā ministrabant, cum Gallorum magnus exercitus vndiq; oppidum circumplexus oppugnaret, eo acrius vltro propugnantes hostes a muris propellebant, quod minime dubitabant, quin si in illorum potestatem veniēt, vltimo iam supplicio plecterentur. Omnes igitur sibi mortis periculum timentes propugnando fortiores erant, & magnos labores cōtinuasq; vigilas tolera-

De Joanne Aragonie Rege.

Fol. xcviij.

bant. Ideoque ab ingenti hostium multitudine longaque obsidione sese incredibili virtute defendebant. Erat enim in castris Gallorum, qui sunt in oppugnationibus ferocissimi, hominum milia quadraginta. Quos acriter oppugnantes, ac nonnunquam scalis muris appositis ascendere certati conantes, Perpignanenses tamen sua virtute, tum Regis hortatu fortissime repulerunt. Et quatuor perenne menses, propter maximos labores, etiam famem multarumque rerum inopiam pertulerunt. Nam sub idem tempus Ferdinandus Regis filius ex Castella, ubi Regis Henrici sororem Elisabetham, ut superius demonstravimus, in matrimonium duxerat, obsessio patri subvenire desiderans paucis comitatus equitibus in citeriorem transiit Hispaniam. Et auxiliis in itinere contractis Barcinonem pervenit. Hic etiam & Gerundensis copiam auxilii, Perpignanenses versus perficiscit. Cuius adventus expectatio terribilis admodum in castris Gallorum ferebatur. Omnes enim & vterioris & citerioris Hispanie proceres cum magno equitum & peditum numero secum ducere Ferdinandum multi Gallorum Ducibus falso nuntiabant. Nam & equites valde pauci cum Ferdinando veniebant, & peditum quoque parvus erat exercitus. Galli tamen crebris falsisque rumoribus perterriti prima nocte taciti discessum parare coeperunt. Et de secunda vigilia magno silentio castra moventes, obsidione relicta, clam discesserunt. Totaque nocte continenter euntes, in Gallie fines ante diem pervenerunt. Quorum fugam cum vigiles ciuitatis nondum exorto sole, nihil in locis ubi Gallorum castra fuerant concernentes, animadvertissent, affecti magno gaudio ad Regem certatim concurrunt propter hostium discessum premia petentes. His absitionem Gallorum nuntiantibus, incredibilis omnibus leticia, sed maior oppidanis orta est. A quibus exultantibus maximus exortus est clamor. Rex autem, cuius animus & omnis mentis affectus erat in filio Ferdinando, suspicari statim veritatem coepit adversus eum Gallos esse profectos. Ideoque nonnullis confestim premissis pueris velocissimis, ipse mox cum multis equitibus & magna Perpignanensium multitudine de filii salute valde sollicitus ex oppido profectus est. Cumque non longius progressus esset, ei & filium cum exercitu iam advenire, & hostes in Galliam ingressos esse & Narbonam civitatem versus proficisci nuntiatum est. De quibus rebus etsi minime Rex dubitabat, certissimis nuntiis affirmantibus, tamen non tam anceps quam videndi filium percupidus ad eum pergere statuit. Signa cusus & armatum fulgores ubi milium septem iter confecit plane prospexit, & multos a Ferdinando missos nuncios accepit, ac ingentes latantium militum voces audivit. Ferdinandus interea & de Gallorum discessu, & de patris adventu certior factus, cum equitibus levis armaturae Regi celerius obviam venit. A quo non minus honorifice quam laetanter acceptus est. Et post gratissimos amplexus, dum milites utriusque convenirent, longos sermones invicem contulerunt. Demum Perpignanum simul eodem die sese receperunt. Hic dies prope viginti, dum Ferdinandus & eius milites longi itineris laboribus defessi conquiescerent, Rex comoratus, interim convocatos omnes oppidanos iterum commovit, ut Ludouico Gallorum Regi, cuius amicitiam conservare volebat, brevi tempore parerent, donec mutuam, quod illi iure debebat, persolveretur. Ad hec verba Regis ex oppidanis vir quidam non ignobilis hoc modo respondit. Quod ex me audies, inuitissime princeps, hoc nimis est insitum mentibus omnium, quod Perpignanenses ciuitatem & totam eius provinciam colunt. Unus enim ex paucis ego sum, ne dicam solus, quos tuus hic populus omnibus in rebus & publicis et privatis negotiis semper consulere consuevit. Quapropter nemo quidem est in hoc oppido, cuius ego mores & ingenium ignorem. In hac autem re, quam nunc a tua Maestrate iubemur, iam pridem voluntates & animos omnium sum expertus. Quibus omnino decretum est, quodavis mortis genus potius perferre, quam diem unum Gallorum mores & impetum subire. Assueti quippe tecum vivere benignissimo principe, barbaros quidem aliorum mores & insolitam servitutem tolerare non possumus. Quare si tu, magnanime Rex, quod non credimus, Gallie Regis amicitiam pluri facis quam amorem nostrum, quo te prosequimur, tibi quoque libet illi huius oppidi liberam possessionem relinquere, hoc est quod nos tuam Maestatem supplices deprecamur, ut nobis aut ipse altum colendum quemvis locum concedas, aut nos ipsos pro liberis nostris & vxoribus aliud quere domumque permittas. Quod si hinc abire tibi in animo est, & huc iterum co-

Numerus Gallorum exercitus.

Galli ab obsidione discedunt.

Ferdinandi principis adventus.

Verba cuiusdam Perpignanensis ad Regem.

L. Marinei Siculi. Lib. viij.

tra nos reuersuros Gallorū exercitus suspicaris, nullum quidē nobis malis beneficium conferre potes, q̄ si te laboribus & periculis eripiens aliquem tutum in locum contuleris. Nos enim te vel absente semper honorem tuum, nos domos nostras, liberos & vxores, prefertim contra Gallos, facile defendemus. Quapropter etsi monitis eius obsequi nolle videbantur, eos tamen quia sibi q̄ deuotissimos esse cognouerat, consolari maluit, q̄ accusare. Quibus, quoniam ex oppido iā discedere statuerat, Ludouicū Requisentiū p̄fecit, et cū eo multos nobiles et eq̄tes regnorū suorū q̄rū multos paucis ante dieb⁹ militaribus donis & insignibus ornauerat, manere iussit. Quorū nomina pauca hęc occurrunt, Spurius Cardona, Martinus Angulus, Ludouic⁹ Mudarra, Ioannes Clauerus, Michael Ioannes Gralla. His omnibus vbi qd facere deberēt imperauit. Postero die militibus Castellę, qui cum Ferdinando venerant, veniā & missionē flagitantibus, & annona, quam in oppido relinquere volebat, iam deficiente, cum filio Ferdinando & eius exercitu Barcinonam versus proficiscitur. Septimoq; die postq̄ discesserant in ciuitatem peruenerunt. Hic cum dies quinq; Ferdinandus commoratus esset, etsi cum patre manere diutius optabat, suę tamen vxoris Heliabes Castellę Reginę nunciis & literis vrgentibus, ad eam demum cum suis copiis, patre suadente, discessit. Cuius discessum cum primum Galli, qui Perpignani arcem tenebant, intellexerunt, ad Ludouicum Regem in Galliam nuncios & literas miserunt. Quibus eum de Ioannis Aragonum Regis absentia, & eius filii Ferdinandi in Castellam recessu certiores faciebant. Ideoq; si Duces cum exercitu redirent, oppidum capere facile possent. Sin autem eius expeditionem negligeret, & serius exercitum mitteret, sese cum arce simul in hostium potestatem venturos esse dicebant. Nec dubium esse, quin paucis diebus aut oppugnatione aut fame deuicti manus hostibus darent. Proptereaq; equites & opipidant posteaq; eos Rex Aragonum deseruerat, incessanter nos in arce multis tormentis acriter oppugnabant, seq; quo longius vigiliis & magnis laboribus iam defessos vix posse pedibus insistere. Periculis igitur illorum Rex Ludouicus commotus, ac secum reputans incommodū & iniuriā, quę eum maneret in posterum, Ducibus, qui cum copiis apud Narbonam ciuitatem constiterant, imperauit, vt ad obsidendum rursus Perpignanenses statim festinarent, donec his expugnatis totam eorum prouinciā deuastarent. Quos etiam monuit, vt si inde sine suo iussu recederent, scirent se grauiorē ei pœnas esse daturos, q̄ hostibus, si in eorum potestatem venirent. Duces ergo Gallorum, quos ab obsidione discessisse grauius pœnitebat, cōgnita Regis voluntate, non tantum minis eius & imperio, quantum verecundiā cōmoti, q̄ primum conuocatis militibus, qui per oppida vagabantur, ad obsidendum oppidū statim cōueniunt. Quod magna festinatione locatis castris dispositisq; tormentis acriter oppugnare ceperunt. Existimantes oppidanos a Ducibus & Rege destitutos aut metu perculsos in deditionem esse vēturos, aut paucis diebus oppugnatione deuictos iā manu capiēdos. Sed tamen eos longe nimirū sua fefellerit opinio. Perpignanenses enim, qui dū Rex aderat in patrię defensione magnā laudem pmeruerant, Rege quidē absente multo fortiores erant, acriterq; propugnabāt. Nec se diutius intra muros continere poterāt, sed odio magno, quo Gallos inimiciter psequiebantur, & pugnandi desiderio conflagrantes interdū nōnunq; noctu portis oppidi reclusis i castra hostium erūpentes, illorum multis occisis & nōnullis captis in oppidum summa celeritate sese recipiebant. Ac potius oppugnatores, q̄ propugnatores erant. Donec attoniti Gallorum Duces & iam defessi non solum ab oppugnatione cessabant, sed vrgente quoq; metu de discessu plerumq; cogitauere. Formidabāt enim nō modo bellicosissimos viros, sed armatasq; mulieres fortissime pugnātes. Quappter etsi sui Regis indignationis & irę memores ab obsidione recedere non audebant, affectū tñ multis magnisq; cladibus & de victoria iā desperātes prorsus abiissent, nisi defecisse cōmeatus obseis & omne cibarioꝝ gen⁹ intellexissent. Qui mēses ab obsidionis initio circiter octo nō solū cibariis humanis, sed oib⁹ etiā cōsumptis animalib⁹ & herbis diuturna fame lāguētes dū ppugnabāt suo ipsorū motu cōcidebāt. Intolerāda q̄ppe fame vix credibile est q̄ patietes erant. Oēs enim multis dieb⁹ nihil p̄ter mures ac feles

De Joanne Rege Aragonie.

Fol. xcix.

& domesticos canes, quos mulieres per vicos oppidi linteis & longis latissq; pallis venabant, cōmanducavere. Quibus etiam deficientibus extrema iam necessitate laborantes non solum i carnes Gallorum, quos occiderant, dentes intulerunt, sed in suorum quoq; cadauera morsus intecerunt. Nōnullę mulieres cū peperissent rabie famis agitę vtero suo cōtinuo fœtus reddiderunt. Alię præterea matres inedię stimulis actę non equidem maternę pietatis oblitz, sed famis imperio conuictę suos filios sue famie siue alto casu perēptos, lamentatione miserabili propriisq; lachrymis aspersos comederunt. O rem admirabilem, & cibi genus infandum. O rari famis & extreme necessitatis exemplum. Quod in Hispania tamen tertio nūc accidit, bis cū antea contigerat, & Numantinis a Romanis obsessis, & Saguntinis a Carthaginensibus. Sed Perpignanensium fuit tolerantia maior, qui cum tot mala & suprema pericula suo etiam Rege monente vitare potuissent, noluerunt. O ingentem hominū & admirandam in laboribus & periculis perseverantiam. Vsq; adeo nanq; Perpignani ciues in patrię defensione pertinaces fuerunt, vsq; adeo Gallos oderunt, vt ne illorum imperium subirent, omnia malorum genera perferre maluerint. Magna tamen eorum virtus, magna fides & fortitudo laudabilis. Sed equitum, quos illic Rex cum præsidio reliquerat, constantia laudabilior. Propterea q; a Rege sæpius admoniti per literas, vt exirent ex oppido, quoniam eis cōmeatum & subsidium mittere non posset, illi tamen ne ciues, quos fortissimos agnouerant, desererent, cum eis permanere & extrema pati decreuerant. Caterum cū fames indies magis vigeret, & neq; subsidii, neq; vitę vlla spes esset, honestas a Gallorū Ducibus oblatas de pace cōditiones, vt & ciues honorifice benigneq; tractarentur, & equites cum armis & equis discederent, acceperunt. Galli igit portis iam reclusis, multis in oppidum ad explendam famem & ciuiū mulcendos animos præmissis cibariis, ingressi tandem & suis & aliorum laboribus finem fecere. Equites vero Regi, quoniam pro cibis equos omnes absumperant, armis etiā, quę ferre non poterant, relictis, pedibus iter facientes ad Regem Barcinonem peruenierunt. Quos Rex omnes amplexus magnis honoribus excepit, & eorum fide fortitudineq; mirifice laudata, pro tempore, quibus potuit muneribus profectus est, excusata pecunię & rei familiaris tenuitate.

Magna his
famis.
Horrendum
ciborum ge
nus.

DE MORTE EIVSET GESTIS IN EA.

Omnibus confectis & extinctis bellis reliquum vitę suę tēpus Barcinonę transiit. Vbi demum labore senioq; penę consumptus, vitali iam deficiente virtute, febre defatigari coepit. Cum igitur lecto triduo decubisset, vt erat semper homo cantus & prudens, iam se moriturum cognoscens accersito animum medico de omnibus exactę vitę noxiis Christianorum more gemens & magno cum dolore confessus est. Allatum mox sacramentum, quod audissimè petiuerat, lachrymabundus deuotissime recepit. Vbi vero animę salutem consuluit, testamentum deinde condidit, & Ferdinandum filiū heredē successorēq; legitimū instituit. Ad quē in Castella tunc commorantem nūctos & hanc misit epistolā. ¶ Satis me diuixisse cognosco, Ferdinande fili charissime, & ideo quoniā & diutius, & vt opinor bene & cū honore vixerim, magnas immortalī Deo gratias ago. Nunc autem iam tempus est, vt naturę debitum persoluam. Cui ego iā citatus, quoniā sic necesse est, parere minime recuso. Arbitror itaq; me pro pedem ab hac vita mortali discessurū. Cōtinua siquidē febre quinque dieq; meū penę defatigatum corp⁹ & etate confectū in horas magis debilitari sentio, & cū spe vitę simul deficere. Quapropter vbi nostrorū maiorū more & Christianę religionis instituto diuinis & humanis rebus satisfeci, mihi æquū atq; pñecessariū visum est, vt te, quē priusq; discendā videre non potero, de valetudine mea vel emigratione potius p literas & nūctos certiore facerem. Mitto igit tibi simul & Isabellę tuę præstantissime coniugi salutem & paternam benedictionē. Et quia de rebus a me nuper institutis quid tu Ferdinande fili pro nra & aliorum salute sis factur⁹ ex testamento nostro plane omnia cognosces, hac epistola vos, nam tecum etiam Isabella filia charissima loquor, pro meo erga vos amore, & itē pro vĩa in me pietate moneo, rogo, & obtestor vt

Regis epistolā
ad Ferdinā
dum filiū.

L. Marinei Siculi. Lib. xviii.

omnibus rebus humanis diuinas anteponas. Nihil vobis vnq̃ sit chari⁹ Dei cultu, nihil virtute præstantius. Nihil præterea sine bonorum virorū consilio faciatis. Mementote quæso semper istius nostræ monitionis, quæ vos ab amore paterno missa profecto nunq̃ fallit. Ego vobis & labores & æmulo non defuturos prospicio. Sed vos si meis monitis parueritis, nullis vnq̃ victis cedetis aduersariis, nullis defatigati laboribus succumbetis. Equites insuper vobis & populos omnes vestri principatus & Regiam demū dignitatem plurimum cōmendo. Valete & absentia nostram fertote moderate. Cū his lris nunciis ad Ferdinandū filiū missis, omnes qui aderant, quoniam tristitia quandam præ se ferre videbantur, consolari cœpit, ut vim necessitatis æquo animo ferrent, omnibus moriendum esse dicens, neq̃ tamen eos mori posse, quod bene vixissent. Bonis hominibus & virtutem colētib⁹ auxiliū diuinū non defuturū, quod sibi multis in rerum & fortunæ varietatibus nunq̃ defuisset. Hæc cum dixisset, remotis omnibus cōtemplationi deditus aliquandū conqueuit. Mox autē ubi vitæ spei minus habere cœpit, admissos equites & familiares perhumane singulos amplexatus, suppliciter ab omnib⁹ veniam petiuit, si quem forte grauit⁹ offendisset, si cui nō pro meritis satisfecisset. Interea medici quo diutius eius mortē differrent, ex margaritis & auro cæterisq̃ gēmis admodum p̃ciosis & simul cōtrit⁹ confectos cibos ei p̃pnabant. Quibus aliquāto suffult⁹ tā diu vitam produxit, donec quæ voluit effectū dixitq̃ omnia. Nullū doloris signum, nullam mētis perturbationē, nullum deniq̃ mortis metum præ se ferens. Sed aduersus eā fortis & constans, omnī præteritarum rerum memor, & præsentēs diligenter instituit, & de futuris prudenter religiosq̃ cōsuluit. Prædie vero q̃ naturæ satisfaceret, cum se graui⁹ affici sensisset, extremum ecclesiæ petiit olei sacramentum. Quo solēniter perunct⁹, laborantis & iam demigrantis animæ spiritū magno labore ducens, à sacerdotibus Euāgelicam lectionē recitari, qua Christi cruciatus referūtur, obsecrat, & poenitentiarū psalmos. His orantibus aures dum præbet attentiores subito nimioq̃ langore defessus totus penē concidit, adeo ut conclusis iam luminibus & manibus frigidis à nonnullis effluisse animam crederetur. Verum mox respirans & iam reclusis oculis omnes, qui aderant, aspiciens. O vanas, inquit, hominum cogitationes. O miseros omnes, qui ad principatus aspirant, qui diuitias, opes, & nimios honores affectant. O felice pauperum cōditionem, & illorum securam vitam atq̃ beatam, qui panem comedunt cū sudore sui vultus, qui viuunt labore manuum suarum. Nam mihi misero quid regnum, quid honores, qd obsequia plurimorū contulerunt? Quid labores scilicet magnos & multa corporis & animæ pericula. Nec vnq̃ ætate tā lōga potui mihi dies aliquos videre bonos. O me miserū & infelice, qui tā sero fallacē mundū cognosco, qui vitā certe vixissem multo meliorem, si nō Rex, sed pauperis agri cultor fuisset. Hæc magno cū animi dolore ferebat, Alphonſi fratris, ut arbitror, recordatus atq̃ secutus exēplum, q Neapoli olim moriens eadem protulisse verba memorat. Cæterū cū hæc dixisset imaginē Christi crucifixi, quæ iuxta eū erat, defixis oculis intuens: O conditor, ait, mūdi De⁹ omnipotēs & hominū pietissime redēptor, parce mihi indignissimo seruo tuo misere mei clementissime Iesu, & à peccatis meis auerte faciem tuam, non meis meritis domine, quæ nulla sunt, sed illa tua ineffabili pietate & infinita misericordia, qua motus, ut homines à morte redimeres, crucis mortem subire voluisti. Hæc locutus voce iam deficiente Christi patibulum sepius osculatus exspirauit.

DE AETATE EIVS ET TEMPORE MORTIS ET EXEQVIIS.

DEcessit Barcinone. xiiii. Kalendas Februarii, post partum virginis anno. M. CCCC. LXXIX. Aetatis vero suæ. LXXXIII. mēibus quinq̃ minus & decē dieb⁹. Aragoniæ autē regno p̃fuit annos viginti. Cuius fun⁹ maximis honoribus & ingenti solēnitate celebratū est. Sed multo maiore omnīū moerore atq̃ fletu deploratū, tota ciuitate summo dolore cōcussa, adeo ut moestissimis lamētis q̃q̃ Barcinonę dom⁹ funestata videret. Vbiq̃ nāq̃ luct⁹

De Regibus Catholicis.

Sol. c.

vbicq; gemitus, vbicq; deniq; miserabilis fletus audiebatur, Cum primum egit animam, præter multas hominū querelas & vberriimos fletus, venaticos etiam canes, quibus persequi feras cōsueuerat, tristes ululatus emittentes mirabiliter fleuisse cōplures nobis viri nobiles affirmarūt. Aragoes præterea omnes, Gothalani, Siculi, Valentini vexilla magno gemitu per terrā trahentes in signum magni doloris etiā clypeos cōfregērunt. Huius siquidē principis mortē incredibiles hominū lamētationes secutę sunt, quę nondum etiā post triginta annos a multoꝝ pectoribus exciderunt. Plures enī q cū eo vixerunt, sepe mecū sermones cōferentes eū sine gemitu lachrymisq; nominare vix possunt. Peractis exequiis defuncti corpus p̄ciosis vnguētis, balsamoq; punctū ex Barcinone magnus sacerdotū numerus & ingēs nobiliū multitudo Populētū detulerūt, sic enī testamēto statutū fuerat. De cæteris autē rebus in testamēto relictis nihil cōpertū habui, nisi q a Ioanne Coloma secretario eius accepti, de sacrificiis quibuscūq; & rebus diuinis p illorū salute q̄tannis celebrādis, q sub eius imperio militātes i p̄līs occubissent.

Canes i morte Regis ululasse.

LIBER. XIX.

DE REGE FERDINANDO ET ISABELLA REGINA CATHOLICIS PRINCIPIBUS.

FTSIDERE BV S, quas Rex Ferdinādus & Isabella Regina gesserunt numero multas & magnitudine mirabiles, historiā recentē adhuc & vix absolutam publicare nō licet, tamē Carolo Regi Cæsariq; nro, qui fortasse virtutes auitas & præclaras actiones ignorat, rem per gratā faciemus, si pleniorē historiā magnūq; volumē in annū quin quagesimū differentes, summā quādam & quasi breuiariū rerū, quas animose sancteq; gesserunt, in lucē proferemus. In quo multis etiam Hispaniæ nobilibus atq; Siciliæ, quorū parentes pro Regia dignitate magnos labores multaq; pericula passi magnā laudē ppetuamq; memoriā meruere, gratificabimur. Cæterū priusq; de rebus, quas principes catholici gessere, quicq; dicamus, more nro de vtriusq; natiuitate breui sermone referemus & primo de Rege Ferdinando.

DE LOCO ET TEMPORE CONCEPTIONIS
ET NATIVITATE EIVS,

GEntus fuit Rex Ferdinandus in Aragoniæ pago, quem Aragoes Fresinū vocāt, & distat a Calatayuto passuum milia circiter duodecim. Locus est autē, q̄nis parvus, aquis tamē, hortulis, arboribus amœnus & agris fertilis. Vbi Ferdinandi parentes dies aliquot commorantes eū genuerunt, anno supra mille & quadringentos quadragesimo nono, circiter Idus Iulias. In hoc autē parvulo pago & cuiusdā agricolę pauperis hospitio genitū fuisse Regē Ferdinandū, nobis quidem multis rationibus cōstat. Nam cū Rex Ioannes pater eius hinc discedens Valentiam versus profectus esset, ut illic equitū quorundam perniciosas factiones & magnos populorū tumultus cōpesceret, Regina Ioanna quę remāserat in Fresino post Idus Iulias cessantibus naturæ mensuris se gravidam esse cognovit. Cui rei nuntium cum literis ad Regem destinavit. Quem nuntium postero die Ioannes Pietas Regis hospes cum aliis Regine literis subsequutus magnis a Rege muneribus & omnis immunitatis priuslegio donatus est, atq; etiā ut omnes patrię suę, qui ferē omnes agricultores erant, honore præcederet. Rex præterea Ferdinandus cum hac transiret Isabellæ Reginæ me præsentē suū genitale solū ostendens, ecce inq; locus ecce domus, in qua me parentes genuerunt. Erat autē domus admodū parua, cuius parietes nō marmorei, nō lapidibus extructi, sed qui ex compressa terra vix manebant. Quoscum Carolo Imperatore Cæsaraugustā proficiscentes, quia Ioannes Pietas & ei

Fresinus.

N III

De Regibus Catholicis.

Sol. c.

vbicq; gemitus, vbicq; deniq; miserabilis fletus audiebatur, Cum primum egit animam, præter multas hominū querelas & vberriimos fletus, venaticos etiam canes, quibus persequi feras cōsueuerat, tristes ululatus emittentes mirabiliter fleuisse cōplures nobis viri nobiles affirmarūt. Aragoes præterea omnes, Gothalani, Siculi, Valentini vexilla magno gemitu per terrā trahentes in signum magni doloris etiā clypeos cōfregērunt. Huius siquidē principis mortē incredibiles hominū lamētationes secutę sunt, quę nondum etiā post triginta annos a multoꝝ pectoribus exciderunt. Plures enī q cū eo vixerunt, sepe mecū sermones cōferentes eū sine gemitu lachrymisq; nominare vix possunt. Peractis exequiis defuncti corpus p̄ciosis vnguētis, balsamoq; punctū ex Barcinone magnus sacerdotū numerus & ingēs nobiliū multitudo Populētū detulerūt, sic enī testamēto statutū fuerat. De cæteris autē rebus in testamēto relictis nihil cōpertū habui, nisi q a Ioanne Coloma secretario eius accepti, de sacrificiis quibuscūq; & rebus diuinis p illorū salute q̄tannis celebrādis, q sub eius imperio militātes i p̄līs occubissent.

Canes i morte Regis ululasse.

LIBER. XIX.

DE REGE FERDINANDO ET ISABELLA REGINA CATHOLICIS PRINCIPIBUS.

FTSIDERE BV S, quas Rex Ferdinādu & Isabella Regina gesserunt numero multas & magnitudine mirabiles, historiā recentē adhuc & vix absolutam publicare nō licet, tamē Carolo Regi Cæsariq; nro, qui fortasse virtutes auitas & præclaras actiones ignorat, rem per gratā faciemus, si pleniorē historiā magnūq; volumē in annū quin quagesimū differentes, summā quādam & quasi breuiariū rerū, quas animose sancteq; gesserunt, in lucē proferemus. In quo multis etiam Hispaniæ nobilibus atq; Siciliæ, quorū parentes pro Regia dignitate magnos labores multaq; pericula passi magnā laudē ppetuamq; memoriā meruere, gratificabimur. Cæterū priusq; de rebus, quas principes catholici gessere, quicq; dicamus, more nro de vtriusq; natiuitate breui sermone referemus & primo de Rege Ferdinando.

DE LOGO ET TEMPORE CONCEPTIONIS
ET NATIVITATE EIVS.

GEntus fuit Rex Ferdinandus in Aragoniæ pago, quem Aragoes Fresinū vocāt, & distat a Calatayuto passuum milia circiter duodecim. Locus est autē, q̄nis parvus, aquis tamē, hortulis, arboribus amœnus & agris fertilis. Vbi Ferdinandi parentes dies aliquot commorantes eū genuerunt, anno supra mille & quadringentos quadragesimo nono, circiter Idus Iulias. In hoc autē parvulo pago & cuiusdā agricolę pauperis hospitio genitū fuisse Regē Ferdinandū, nobis quidem multis rationibus cōstat. Nam cū Rex Ioannes pater eius hinc discedens Valentiam versus profectus esset, ut illic equitū quorundam perniciosas factiones & magnos populorū tumultus cōpesceret, Regina Ioanna quę remāserat in Fresino post Idus Iulias cessantibus naturæ mensuris se gravidam esse cognovit. Cui rei nuncium cum literis ad Regem destinavit. Quem nuncium postero die Ioannes Pietas Regis hospes cum aliis Regine literis subsequutus magnis a Rege muneribus & omnis immunitatis priuslegio donatus est, atq; etiā ut omnes patrię suę, qui ferē omnes agricultores erant, honore præcederet. Rex præterea Ferdinandus cum hac transiret Isabellæ Regine me præsentē suū genitale solū ostendens, ecce inq; locus ecce domus, in qua me parentes genuerunt. Erat autē domus admodū parua, cuius parietes nō marmorei, nō lapidibus extructi, sed qui ex compressa terra vix manebant. Quoscum Carolo Imperatore Cæsaraugustā proficiscentes, quia Ioannes Pietas & ei

Fresinus.

N III

2. Marinei Siculi. Lib. xii.

Sosium.

vnictis filius e vita migrauerant, cū Ioanne Ruffo Archiepiscopo Consentino legato summi Pōtificis sine cultore vidim⁹ & sine testō. Hinc Regina discedēs Kalēdis Octobris vtero iā in mescēti & p Nauarrę principatū pficiscēs Sangosę cōstitit. Vbi ppter absentia Regis ipsa sū mul cū Carolo priuigno, cōsultaris & iusticię pfectis adhibitis, omnib⁹ Nauarrę & Aragonię populis iura prudēter administrauit. Cūq; pfecti tēpus instare sensisset, & infans ex vtero matris egredi conaretur, etsi tunc temporis imbrum tēpestas erat horribilis, vt tamen in Aragonia pareret, lecticam statim conscendens Sosium, quod erat Aragonię oppidum Nauarrę propinqu⁹, deferri se propere iussit. Huc dum vehitur, itinere toto per passuum milia ferē septēdecim q̄uis magnis continuq; partus doloribus afficiebatur, tamen vt erat fortis & prudens & suę dignitatis atq; salutis non oblita, dolores, quibus maxime torquebatur, suppress ac dissimulans, Deo preces & orationes fundere nunq; destitit. Vbi tandem Sosium peruenit Dei auxilio & nomine Marię Virginis inuocato, & adiuta diligentis obstetricis officio, filiū peperit Ferdinandum sexto Idus Martias, anno, M. CCCC. L.

DE SIGNIS ET IUDICIIS PROSPERAE NATIVITATIS EIVS.

Quo quidem nato magna repente serenitas orta est, & sol, qui die toto vix apparuerat, multo clarior quā solebat effulsit. In cethere præterea corona variis ornata coloribus & Iridi similis visa est. Quę signa nimirum multis, qui aderant, ostendere videbantur, vt puer qui proximo partu natus esset, clarissimus inter homines erat futurus. De cuius etiā natalicia sclicitate multi viri sapientes & astronomi non præsentis modo, qui eum natum viderūt sed absentes quoq; longeq; distantes multa magnaq; prædixere. Siquidem Neapoli eo die, quo natus est puer, vir quidam religiosus ordinis Carmelitarum, homo literis & moribus insignis ad Alphonsum Regem in castellum nouum veniens, hodie inquit Rex in Hispania citior puer tui generis natus est, qui maximus olim inter Christianos principes nominabitur. Quippe qui res magnas, multas, & sanctas domi forisq; geret, quibus fidem, nostram religionem Christianam, & Hispanię nomen altius attollet. Cuius verbis & vaticinio Rex, quoniam vir sanctus a multis, qui mores eius & vitam nouerant, habebatur, & multa quę antea prædixisset verissima reperiebat, magnam fidē adhibuit. Quam nō multo post cum de Ioannę Reginæ partu nuncium accepisset, affectus læticia confirmauit. Carol⁹ etiā princeps Vianę frater eius ex patre, qui fuit virtute præclarus & diuini cultus admodū studiosus, cū ad se prædentem Ferdinādus admodū puer & annorū ferē quinq; venire nunciaretur, ei confestim surgens obuiam descendit, & suis quibusdam dicentibus vt eum, quoniam puer erat, expectaret in mēsa, nescitis inquit quę causa vel quę ratio potius me mouet, vt puerum hūc plurimū diligam & magnificiam, profecto nō solum quia frater meus est, sed q̄ eum sine dubio prospicio principes omnes, quos Hispania nostra peperit omni genere virtutum superaturū. Alia præterea multi viri non indocti multa prædixerunt, qui suis opinionibus & iudiciis decepti minime fuerunt. Asserebant enim puerum adolescentemq; labores magnos multaq; passurum pericula, postea vero de multis hostibus & ad uersarū victorias habiturum triumphales, & ex tenuissima fortuna ad honores amplissimos venturum & altissima rerum fastigia. Quę quidem omnia suum effectum sortita iam vidimus. Cæterum Ferdinandus in Fresino genitus & in Sosio natus, vt erat in omnes princeps humanus & benignus, vtriusq; loci memor vtrūq; populum maxime coluit & memorabilem fecit.

DESCRIPTIO SOSII ET LAUVDES.

Nunc autem quoniam de Fresino supra mentionem fecimus, æquum videtur, vt de Sosio quoq; pauca dicamus. Est itaq; Sosium, quod indigenę Sos appellant, oppidū Cælitiberię, quę nunc Aragonia dicitur, primū quod ex Nauarra venietibus occurrit, in cedito lo

De Regibus Catholicis.

Fol. ci.

co positum. Quæ res causa est magnæ salubritatis. Geminos colles amplectitur: ex quib9 descensus est & ad totidem planities & agros admodum fertiles, multumq; fructiferos. Multis reb9 ad humanæ vitæ vsum necessariis abundans. Felix præterea claris alumnorum ingentis, & equitibus nobile. Quorum præter alios, q; militari virtute ac eruditione, laude magna digni fuere, duo præcipue viri recentiores & nostri temporis nobis occurrunt merito nominandi, Iacob9 scilicet Fontius & Martinus Ampius moribus & literis insignes.

DE PVERIGIA EIVS ET EDUCATIONE.

Nunc autem digressio nostra finem habeat, & ad Ferdinandum reuertatur oratio. De cuius infantia quod scribâ nihil habeo, nisi q; cum esset forma cõspicius, in se omnium oculos conuertens, parentibus magnam spem probitatis magnæq; virtutis promittere videbatur. Cum autem septimum ageret annum, quo iam ætas discere literas admonet, excellentis ingenii magnæq; memoriæ signa dedit. Sed iniquitas temporum fortunæq; sequentis inuidia magnum principis ingenium, quod erat ad literas capeffendas aptissimum, a bonarum artium studiis retraxit. Nam cum Hispano more legendi scribendiq; ordinem didicisset, & iam grammaticæ præceptis incubere vellet, exorto bello, quod Carolus a quibusdâ male persuasus patri suo crudeliter intulit, puer a literarum studio reuocat9, arma cum vix annum decimum cõplenisset tractare cœpit, & aurigis ac pueris a pedibus aditus equum ascendere & agitare didicit. Qui cum propter ætatem sine vilo dignitatis titulo parum autoritatis haberet, vi & honore aliquo gauderet, & ab aliis diligentius observaret9, Montis Albi Dux a patre creat9 est. Educatus autem inter equites armatos & adultus, cum literis vacare non potuisset, eruditione caruit. Tamen magnis ingenii viribus aditus, & consuetudine sapientium non minus prudens euasit ac sapiens, q; si fuisset doctissimis præceptoribus eruditus. Sed de virtutibus eius & aliis rebus alias. Nunc enim quoniam quantam fortitudinem adolescens in officio rei militaris ostendit, quantamq; meruit laudem multas adeptus victorias, & quas res vsq; ad tempus quo duxit uxorem gessit, in patris eius historia demonstrauimus, cum de Isabellæ Reginae die natali pauca dixerimus, ad ea quæ matrimonio coniuncti simul gesserunt summam referenda veniem9.

DE ISABELLÆ REGINÆ PROGENITORIBVS.

Et si de Castellæ Regibus & Isabellæ Reginae prosapia longam mentionem fecimus, nunc tamen aliquid repetere per necessarium ducimus, vt qui fuerint eius proauis scire volentibus gratificætes: q; recta linea, quâq; legitimo iure in Castellæ regno successerit Isabella post mortem Henrici fratris ostendamus. Ab Alphonso itaq; reliquis omisissis, initium sumemus. Qui cum clemētissimus & humanissimus fuisset, Petrum genuit sibiq; successorem instituit. Qui crudelitatis infamiâ subit, vnde cognomen accepit. Quapropter ab Henrico fratre suo notho iure cæsus existimatur. Quo de medio sublato complures Hispaniæ procures, quibus illius immanitas formidolosa fuerat, ad Henricum gratulatum conuenientes, eum statim Regem appellauerunt. Hic Castellæ nobilitum & omnium populorum voce Rex elect9, humanissime gubernauit. Cui mortuo Ioannes filius successit. Qui filium genuit Henricum, cui Ioannes filius in Castellæ regno succedens Henricum filium habuit. Qui propter aduersam corporis valetudinem Valetudinarius fuit appellatus. Ex quo natus est Ioannes cognomento Secundus, hic in Tauro ciuitate nat9 adhuc infantul9 prem amissit. Ideoq; patru9 eius Ferdinadus quasi tutor, Castellæ regni curâ suscepit, & iustissime fidelissimeq; gubernauit, vsq; ad tēpus, q; puer diligēter educatus & adult9 ad etatē puenit, qua potuit gubernare. De cui9 electione & iureiurando, q; Hispaniæ nobiles & ciuitates Regi suo quasi pignus fidelitatis prestare solent, & Ferdinadus patri eius admirabili virtute animoq; magno & excellenti latius alibi scripsimus. Illud autem hoc loco admonere volumus, quod vulgo fertur & in multorum mentibus insitum est. Dicunt enim Ferdinandum in Toleti templo maiori, quo magnates & ciuitatum procuratores cõ-

L. Marinei Siculi, Lib. xix.

uenerant, ut qui Rex erat futurus post Henrici mortem intelligeret, Ioannem fratris filium paruum circumstantibus ostendisse suis humeris impositum, quod alii minime probant. Propterea quod eo tempore puerum Segouiae fuisse dicunt, nec Toletum delatum fuisse propter imbecillam aetatem, quapropter absens Rex fuit appellatus. Qui procedente tempore diligenter educatus cum ad aetatem peruenisset, qua iam curatoris non egebat, multis instructus lectis omnibus & sapientum virorum consiliis aditus regni sui curam suscepit, & annos prope quinquaginta regnavit. De cuius administratione rebusque gestis historia pregrandis & capitulosa satis circumfertur. Hic Rex uxorem duxit Mariam Ferdinandi patris sui filiam. Quae primum filias peperit duas, quae teneris annis a vita migrarunt, & deinde peperit Henricum, qui fuit huius nominis numero quartus. Cuius matre defuncta pater Isabellam duxit uxorem Ioannis Portugalliae Regis ex filio neptem. Ex qua illi Isabella nata est, de qua nobis est sermo futurus, & Alphonsus, qui annum agens fere decimum quartum sublatu est. De cuius genere mortis quod homines opinantur, ego quidem nec affirmo nec inficior. Extinctum enim suspicantur non sine veneni suspitione, quod si fuit datum, quod ego non arbitror, profecto nequaquam gustasset, siquid de quibusdam, qui regni patrimonium occupantes res novas moliebantur, sentiebat, dissimulando tacuisset. Deceptus est enim puer, propterea quod nec eius animus excellens, generosus, & vere Regius quae fieri contra suam dignitatem videbat tacere potuit, nec aetas puerilis hominum mores & infidias nouerat. Nunc autem quoniam de rebus gestis Henrici Regis, de moribus, de duabus vxoribus, quarum, quia natura mollis erat, neutram deflorauit, ab aliis autoribus multi ta narrant, & nos etiam aliis in locis plenior mentionem, ad Isabellam iam nostra reuertat oratio.

DE LOCO ET TEMPORE NATIVITATIS EIVS
ET ALIIS REBUS.

Nata est Isabella Regina in oppido Matricali, quod a Salmantica ciuitate distat passuum milia circiter quinquaginta, ubi vini copia & bonitate nominatum, anno supra miliesimum quadringentesimo quadragésimo nono. Quae post obitum patris cum mater mariti desiderio nimis intumescens in grauissimam non solum corporis valetudinem, sed etiam mentis aegritudinem incidisset, Henricusque frater eius, quem pater moriens Regem instituerat, omnia possideret, educata est modicis opibus tenuisque fortuna, sine fastu, sine deliciis, sine mendacis, sine adulationibus, sine ullis illecebris, quibus omnes fere magnorum principum liberi delictatores educari solent. Quam aduultam sine ulla vel parentum vel aliorum indulgentia, sine multis epulis, quae plerumque bonos mores & clara corrumpunt ingenta, Castellae regni proceres fere omnes multique Pontifices, qui vxoris secundae Regis Henrici partum non legitimum fuisse opinabantur, Henrici fratris heredem futuram legitimeque successuram iureiurando constituerant. Quae res Hispaniae populis & ciuitatibus denunciata literis & praekonum vocibus famaque late fusa multos Christianorum principes, ut eius coniugium peterent, excitauit. Nam praeter alios, qui clandestino secretoque modo nuptias illius affectabant, tres praecipui certatim magnoque studio contempnebant. Alphonsus scilicet Rex Portugalliae, cuius vxor a vita decesserat, Carolus Dux Guzmanae Ludouici Gallorum Regis frater, & Ferdinandus Aragoniae princeps. Quae parentes haec ob causam pauloante Siciliae Regem instituerant. A Portugalliae Rege missus venit orator Vlisipponensis Archiepiscopus, & a Ludouico Rege Francorum Cardinalis Albinus, Ferdinandus vero causam suscepit Alphonsus Carrillus Toletanus Antistes. Quibus Isabella etsi diu cum tabunda magnaque verecundia suffusa, sicut in huiusmodi re puellarum mos est, nihil respondit, saepe tamen ac saepius requisita cum Dei multis orationibus inuocasset auxilium, rem tulit ad consiliarios & regni proceres atque Pontifices, quos sibi beneuolos fidelesque cognouerat. Qui prudenter omnia cogitantes, demum pensitatis omnibus competitorum partibus, & regni, pacis, quietisque future consulentes, Isabelle consortium Ferdinandi Siciliae Regis maxime conuenire dixerunt. Quorum fidelissimis & amantissimis consiliis admonita & iam persuasa, domo

De Regibus Catholicis.

Fol. cii.

sticorumque suorum, quos honoris sui studiosissimos cognouerat, votis & precibus adducta, cum Portugallia Francieque legatos honorifice dimisisset, cum Ferdinando desponsata est Sicilia Rege. Qui quidem tunc erat impubes & annorum fere decem & nouem. Quem sponsa mensibus undecim tredecimque diebus antecedeat. Iuncti sunt itaque pares aetate, pares etiam forma, pares corporis statura, pares ingenio, pares moribus, pares fortitudine, pares generis antiquitate propinquis & affinis. Ex fratribus enim patruelibus gentilitio coniunctissimo gradu consanguinitatis Hispanie primates omnes pariter contingebant. De quorum contracto matrimonio cum parentes & cognati literas & nuncios accepissent, affecti sunt gaudio magno omnesque Castellae, Aragonie, Sicilieque ciuitates sacerdotum psalmum Te Deum laudamus concinentes gratulationes magnas egerunt. Verum enimvero cum fortuna semper bonis aduersetur, non defuit hominum malorum dolor & alienae felicitatis inuidia, quorum prauis consiliis Rex Henricus persuasus ac potius stimulis agitatus, cum connubio sororis & honore gaudere debuisset, eam primum dispositis insidiis capere tentauit, & custodibus tradere. Deinde cum neque capere neque nuptias eius dirimere potuisset, omnium rerum & oppidorum quae pater illi testamento reliquerat, possessionem spoliavit. Nec eo contentus armis a regno depellere conatus est. Cuius iram vel caecam potius animi caliginem cum Ferdinandus & Isabella neque literis deprecatorum neque legatis neque rationibus ullis placare potuissent, inter eos magnae discordiae crudelesque factiones ortae sunt, & ea mala secuta, quae semper in regni diuisione solent accidere. Nam cum regni proceres alii Regis Henrici, alii Ferdinandi & Isabellae factionibus adhaesissent, Hispania tota multos annos durante discordia sine gubernatione, sine iusticia, sine pace, sine quiete, magnis continuisque flagrauit incendiis, & genus omne malorum perpeffa est usque ad Henrici Regis obitum. Qui mortuus est in oppido Maiorito, anno, LXXIII. supra mille & quadringentos. tertio Idus Decembris hora noctis fere septima. Obiit autem intestatus, vel quia, ut quidam dixerunt, se tunc moriturum non putauit, vel quia quod verum est, ut fuit in vita negligens & improuidus semper, sic fuit etiam in morte. Qui laborans in ultimis & articulo mortis ea quae ad animae suae salutem pertinebant, Hispaniae Cardinali & aliis quibusdam primatibus commendauit. Ex quorum numero fuere Rhodoricus Comes Beneuentanus, Marchio Sathillanensis Cardinalis frater, Castellae Comestabilis, Dux Arouali, Marchio Villenae. Ex quibus praestitis Henrici Regis exequiis, alii ad Isabellam Reginam, quae Segouiae tunc erat, alii domum suam sese contulere. Rex quoque Ferdinandus de Regis Henrici morte ceterior factus, ex Caesara Augusta Segouiam magnis itineribus ad Isabellam venit uxorem. Quae iam Reginae Castellae & Legionis nomen & titulum sibi vendicauerat, & cum multis curiae suae nobilibus & ciuitatis magni numero sacerdotum Regis Henrici sui fratris funus solenniter celebrabat. Hic Segouiae ciues ingenti laetitia Regis sublati vexillis Ferdinandum Regem & Isabellam Reginam Castellae & Legionis altis vocibus appellauerunt, utriusque manus humiliter osculantes. Quod etiam iureiurando confirmarunt. Idem regni proceres fecerunt, & omnes Curiae magnates, scilicet Petrus Gonfalus Mendocius Hispaniae Cardinalis, Alphonsus Carrillus Archiepiscopus Toletanus, Iacobus Mendocius, Marchio Santillanus, Gaspar Aluarez a Toledo Dux Albanus, Alphonsus Henricus Hispaniae maris Admirantes maximus Ferdinandi Regis auunculus, Petrus Fernandus Velasquez magnus Castellae Comestabilis, Beltramus Cuiuanus Dux Alburquerqueitanus, Petrus Mantrichus Comes Triuignianus. Multi praeterea viri nobiles multique Pontifices, atque alii, quorum qui venire non poterant, procuratores mittebant, qui suo nomine quod ipsi praestare tenebantur officio fungerentur. Idem faciebant aliae ciuitates letantes & populi congaudentes. Quidam vero qui nouas condiciones & res iniustas competeabant, non modo non venerunt ipsi, sed ne procuratores quidem miserunt. Qui rebus nouis studentes & suis principibus & sibi ipsis multorum laborum magnorumque malorum causa fuere. Rex autem & Regina cum multis equitibus & ciuitatum populorumque procuratoribus officia & privilegia quae iure petebantur, concessissent & confirmaissent, iusticiam, quae iam venerat in obliuione,

Obitus Regis Henrici.

Nomina procerum qui Reges salutarunt

L. Marinei Siculi. Lib. xii.

renocare ac exercere coeperunt, & ad ciuitates populosq; rectores miserunt. Cum autē gubernandi rationem modumq; statuere vellent, dubitatio quædam magnatibus & consiliariis inclit. De qua nobis aliquid scribere necesse est.

DE PROCERVVM ET CONSILIARIORVM CON-

uentu & dissectione super Castellę regni successionem
& gubernationem.

Hic ubi magnates, ut supra dictum est, catholicis principibus obedientiam & iustitiam dum præstiterunt, subinde difficilis inter eos questio magnæq; contentio orta est. Propterea q; Castellę regni successionem & gubernationem alii ad Regem, alii ad Reginam pertinere contendebant. Qui Regis causam susceperant iis nitebantur argumentis, q; Castellę regnū Henrico Rege mortuo sine liberis ad Ioannem Regem Aragonum Ferdinandi patrem legitimum successorem pertinebat, vel quia Ferdinandi Regis Aragonum filius & Ioannis Regis Castellę nepos esset, vel etiam ratione sexus, quia vir erat & foemina præferebatur. Et propterea hac eadem ratione ad Ferdinandū eius filium ius omne tam successionis q; gubernationis spectare dicebant. Regina vero patrocinantēs Hispanię nouis legibus utebantur & antiquis historiis. Quibus inueniri statumq; fuisse dicebant in Castellę regni successionem mulieres e recta linea descendentes viris prælatas fuisse, qui essent e linea transversa & indirecta. Ideoq; Isabella Ioannis Castellę Regis filiam e recta linea descendente Ioanni Aragonum Regis, qui transuersalis erat, præferendam esse contendebant. Regina præsertim fortem, prudentem, & ad omnia quæ ad regni gubernationem requiruntur idoneā. Et quod regno Castellę succederent mulieres & gubernarent, olim statum obseruatumq; fuisse multis probabant exemplis. Siquidem Ormisinda Pelati Regis filia patri suo successit in regno Legionis, quę nupsit Alphōso, qui catholici cognomen accepit. Ordifinda quoq; Froili Regis Legionensis soror & Silonis vxor in regno fratri mortuo successit. In eodem regno eodemq; modo successit & Sanctia post Beremuti sui fratris obitum. Quam duxit vxorem Rex Ferdinandus cognomento Magnus. Eleuira quoq; Nauarrę Regina successit in Castellę comitatu. Cui successit filius Ferdinandus, q; primus Castellę Rex fuit appellatus. Vrraca præterea, quę nupsit Comiti Tolosano Alphōso patre mortuo successit in regno Castellę & Legionis. Quę post obitū Tolosani Comitis vxor fuit Alphōsi Regis Aragonum. Ex quibus natus est Alphōsus Imperator. Berenguela in super seu Berengaria Castellę Regis Alphōsi filia successit Henrico fratri qui Valentię oblit admodum puer. Et Catherina Ducis Enclaustrię filia ad Castellę regnum fuit assumpta cum Henrico marito filio Regis Ioannis qui fuit Isabellę Reginæ catholice proauus. His demū rationibus & exemplis, quæ iam venerāt in consuetudinem iudicatum est successionem & etiā gubernationem ad Reginam pertinere tanq; propriam & absolutam regni sui dominiā, & nō ad Regem, qui regnum gubernare nō debebat, quod sibi non datum fuisset nomine dotis nec dari iure potuisset. Hac in concilio procerum lata sententia, Regina, quę prudentiæ mater erat, Regi molestum iudicium illud fuisse secum cogitans, ac etiam timens ne mutui inter eos amor esset offensus, eū sic est allocuta. Eū iure mihi Castellę regni successio gubernatioq; contigit, charissime coniux & amantissime, tu tamen, quem Deus mihi comitem & laborum meorum socium dedit, ut vir, ut Rex, ut maritus omnia constitues, omnia possidebis, omnia gubernabis. Nihil enim mihi referuo, sed erunt inter nos, ut par est, omnia communia. Nam cū Deus nos amore pares & moribus confunxerit, pares etiam sumus in regni societate & omni iure necesse est. In nostris igitur principatibus æque tua quidem ac nostra iustia valitura sunt. Quod autem nostri proceres & consiliarii cui nostrum Castellę regnum successio competere scire voluerunt, molestum nobis esse non debet. Hoc enim ius, quod modo sapientum virorū iudicio decusum est, si res & incommoda, quæ post hac accidere possent, prospicere volumus, & nobis ipsis maxime conuenit, & successoribus nostris profuturū est, & maxime necessarium.

Ormisinda.

Ordifinda.

Sanctia.

Eleuira.

Vrraca.

Berengaria
Catherina.Verba Regi-
ne ad Regē.

De Regibus Catholicis.

Sol. ciiij.

Haftenus enim, vt vides, nobis filius non est, & an sit futurus incertum est. Isabellam habemus vnicam filiam. Quæ si vixerit & alicui principi vel nostræ nationis vel externo nupserit, maritus quidem eius si de Hispaniæ stirpe Regia fuerit, quævis est transuersa linea descendens, nostrum post obitum hac ratione, qua vir foeminae & maritus uxori præcederet, regni proprietate gubernationemque sibi vindicare per facile posset. Sunt præterea tibi fratres patruales, sunt & amantissimi complures, quorum quidem unusquisque nostris successoribus litæ posset intendere. Qui si forte vel contra nos vel contra successores nostros aliquid agere conabuntur, hoc quidem iure quod modo repertum est, & statutum facile repellent. Vides igitur quæ commode quæ prudenter & nobis & nostris hæredibus consultum sit. Quandoquidem nisi Dei benignitate res asta sic esset, existimare atque scire possemus nepotes nostros, quos nobis gratias acturos sperare possumus, negligentiam nostram apud Deum & homines accusaturos. Nunc autem nihil esse video quod timere debeamus. Nihil quod nos sollicitare possit, præsertim si non ingrati ad Deum res nostras & omnia vota referemus. Cuius gratiam & auxilium spero nobis nunquam defuturum. Hæc cum Regina dixisset, eius prudentiam Rex admiratus primum procerum consilium laudauit, deinde Regine sermonem sibi gratissimum fuisse respondit, postremo dignam esse Reginam & satis idoneam, quæ non modo Hispaniam, sed etiam quæ totius orbis imperium regeret. Et eodem die hac de re silentio iusso statuerunt, vt in literis omnibus & privilegiis, quibus negotia expedirentur, vtriusque nomē scriberetur hoc modo: Nos Ferdinandus & Isabella Dei gratia Rex & Regina, literæque sigillo premerentur castella, leones, baculos, & aquilas continente. Quæ sunt regnorum quatuor insignia. De quibus suo loco plura scribimus. In aurea quoque moneta, quam cudi iusserunt, vtriusque nomen imprimi voluere, sicut in literis cum signis eiusdem & præterea facies capitibus coronatis. Qui deinde multos annos & quæ dies vixerunt multa regna magnosque principatus quæ sanctissime gubernauerunt, ac mirabili fide, magna fide, si in magis concordia. Nam etsi non defuerunt homines malæ mentis, qui dissensiones inter eos molirentur, qui rem suam augere procurantes in triticum zizaniā spargeret, tanta tamen fuit virtus usque prudentia, tanta constantia, tanta fides, tantæ vitæ morumque similitudo, tanta denique vultus æqualitas & animorum cōcordia, vt humanam cōditionem atque naturā, quæ quidem in regni gubernatione societatem ferre vix potest, facile superauerint. Cuius quidem rei causa fuit quod omnibus in rebus tam diuinis quam humanis nihil alter egit vnquam sine alterius vel consilio vel assensu. Nihil alter faciendum sibi putauit, quod alterius vel dignitatem vel animum potuisset offendere, nihil alter ab altero petere ausus est, quod honestū non fuisset vel negari iure potuisset. Erant enim vniuerses & se mutuis affectibus amabant. Et alter alterum non vt coniugem, & dignitate parem, sed tanquam superiorem maxime timebat & reuerenter observabat. His naturæ dotibus ornatī, his pares virtutibus nimirum sub eodem sydere nati fuisse videbatur. Quibus idem velle fuit semper & idem nolle. Quibus Deus propicius fuit semper adiutor & protector. Cuius auxilio res magnas gesserunt, suos principatus non modo defenderunt & conseruauerunt, sed auxerunt etiam mirum in modum & suis virtutibus & rebus gestis illustrarunt & immortalem famam perpetuamque memoriam reliquere. Percepit tamen labores innumeros & maxima pericula. Nam cum post Regis Henrici mortē et legitime successissent, & autoritate Regia multis malis occurrentes iusticiam in multiphariam delinquentes exercere cœpissent, idem illi qui Regis Henrici partes susceperant, timentes ne rerum, quas iniuste possidebant, possessio nes amitterent, Alphonso Portugalliæ Regi persuaserunt vt Castellæ regnum repeteret, quod sibi ratione matrimonii, quod cum Ioanna, quam Regis Henrici filiam esse iurauerant, contrahere volebat, iure deberi cōtendebant. Qui malignis illorum consiliis impulsus suique iudicio deceptus, & alient regni cupiditate captus, magnos coegit exercitus, & cum equitum quinque milibus & peditum quindecim in Castellæ regnum ingredi statuit. Tamen si non defuere suæ domus tunc temporis viri prudentes & consiliarii, qui cum a proposito reuocare conabatur, Quorum vnus suo & aliorum nomine sermonem huiusmodi habuit,

Responsum Regis ad Reginam magnates & consiliarios.

L. Marinei Siculi. Lib. xix.

CONSILIUM QVOD DEDERVNT REGI

Portugalliae sui familiares.

NOstra erga te fides & obseruantia, quā tibi debemus, Rex excellens nos maxime cogit & sanctissime monent, ut ea quae de bellis huius expeditione quam aliorum consiliis iam persuasus parari iubes, prospicere videmur, tibi non ignota esse patiamur. Quandoquidē nisi nos animi nostri fallunt huiusmodi belli motus & apparatus multa nobis magnaque mala portendere videntur. Magna namque res est expeditio belli, & quae bonis magis consiliis quam magnis viribus eget. Ideoque viri prudentes & magni Duces non tam principis rerum, quas aggrediuntur, quae plerumque maligne prospera se offerunt, considerare, quam qui sit futurus finis prospicere solent. Quod quidem consequatur praescire facile est hominibus, qui genus causae, quam suscipiunt, non ignorant, & suas vires cum aduersariorum viribus conferunt. Nam quum magnis de rebus decertatur armis, eos ratione fouente victores fore sperandum est, quorum causa iustior est & maior potentia. Duo nunc igitur tibi praecipua praeter alia multa consideranda sunt, magne princeps, primum iustam an iniustam belli gerendi causam habeas, deinde vires tuas cum aduersariorum viribus conferre debebis. Haec enim duo si prudenter animo tecum voluaueris, & si rationi magis quam hominum, qui res nouas moluntur, consiliis parere volueris, bellum profecto, quod tibi gerendum putas, consilio nostro non incipies. Propterea quod causa nostra, si verum dicere licet, non modo iusta non est, sed ne honesta quidem. Quam si defendendam susceperis, domus tua nimirum dedecus, de quo nunc siletur, per vniuersum terrarum orbem circumferetur. Henrico namque Regi Castellae genitricem virtutem defuisse, non solum eius uxoris primae Regis Navarrae filiae duodecim annorum contubernio & continua consuetudine compertum est, sed etiam aliarum mulierum, quae die noctuque cubiculum Regium frequenter habant, testimonio constat. Quod si tibi in animo est bellum gerere, ut forori tuae famam & honorem restituas, cum diuinum ius & humanum violaueris & Deum grauiter offenderis, nulla profecto ratio est, nullam causam videmus, qua victoriam sperare possimus aut debeamus. Quid praeterea futurum putamus, si vires & facultates nostras ceterasque res ad belli usum necessarias cum aduersariorum nostrorum copiis & aliis rebus contulerimus? Facile quidem, si nobis blandiri nolumus, quanto rebus omnibus inferiores sumus, iudicabimus. Scimus enim quanta sit Hispaniae magnitudo. Cuius tibi quota pars obtigit? Aduersarii vero Hispaniam tam totam possident. Quocirca si nos hominum milia decem coegerimus, illi, si res postulauerit, armorum milia centum facile conficiunt. Quippe qui dominantur non solum multis magnisque Lusitaniae provinciae populis, sed etiam Bethicis, Carthaginensibus, Saguntinis, Tarraconensibus, Luletanis, Aragonibus, Caetiberis, Vasconibus, Cantabris, Asturibus & Callectis. Quibus non modo tuos exercitus a suis finibus prohibere, sed omnes etiam Barbaricas gentes debellare facile possent. Quid praeterea Siculos referemus, quid Sardos & Baleares? Qui cum maximis diuitiis & opibus abundant, Siculi praesertim quorum tellus admodum frugifera est, & equorum alumna, quantum copiis, armis, nauibus, equis, comestibus & pecuniis suos principes, quos maxime colunt, adiuuare poterunt, hinc tam facile prospicimus. Rex autem Siciliae Ferdinandus, quem tibi puerum esse dicunt, etsi paruum est aetate, satis tamen magnus est ingenio, & in bello prudens, acer, & quod experientia tam cognouimus, fortunatus. Qui admodum puer magnas, ut scimus, victorias est adeptus. Vicit enim non sine magna admiratione Petrum nostrum Portugalliae strenuum virum, quem Barcinonenses sibi Regem elegerat. Vicit & Ioannem Andegauensium Ducem virum in re militari satis expertum. Qui veniens ex Gallia cum magnis Gallorum copiis cum Gothalandis & Barcinonensium copiis se coniunxerat. Quid igitur eum posthac facturum arbitramur, cum sit & experientia doctior, & corpore firmitior, & copiis multo potentior? Qui nunc Castellae Rex appellatus omnes Hispaniae viros primarios, affines, & propinquos habet. Cui pater adest Aragoniae Rex & frater Alphonsus Aragonensis ambo Duces in bello fortes officioque rei militaris insignes. Qui saepe paruis copiis magnos Gallorum

De Regibus Catholicis.

Fol. ciiij.

exercitus profligarunt. Cui præterea deesse nõ poterit, si necesse fuerit, & Rex Neapolis Ferdinandus eius frater patruelis, cuius filius Alphonsus Dux Galabriæ totius Italiæ populis imperat. Quæ sunt igitur aduersariorum vires iam vides, Rex prudentissime. Nos autem in ultimo Lusitanie prouinciæ angulo conclusi sumus, & quasi pisces vndiq; retibus circumuenti. Vnde si semel egressi fuerimus redire fortasse nobis non erit integrum. Tectũ prius igitur omnia prudenter cogita, magnanime princeps, ne tam faciles Castellanos verbis, qui tibi sese offerunt, aures præbeas, ne te viris ignotis temere committas, non omnibus confidas. Nā qui nūc a suis principibus iniuste deficiunt, te nimirum cum primũ belli fortunã ad hostes tuos inclinatam viderint, continuo deserent. Facient enim sicut delphini facere solent, qui cum tynnos ad piscatorum retia perducunt, sibi solis exitum salutemq; reperiunt.

RESPONSVM REGIS CONTRA SENTENTIAM ALIORVM.

Hoc sermone habito subinde, Rex enimvero, inquit, de periculo cogitare, quod incertũ est, & mortem timere, quæ nullam secum turpitudinem afferat, non tam strenui Ducis est & animi fortis q̃ desidis hominis & ignaui. Causa nostra, quæ nobis tacenda magis q̃ defendenda videtur, iusta sit an iniusta solus quidem Deus, cui nihil est occultum scire potest. Res enim quæ non oculis hominum cernuntur humano censi iudicio non debent. Scimus namq; quæ sint hominum ingenia, qui sint mores, quanta sit honoris ambitio, quanta regnandi cupiditas. Quibus quidem rebus homines improbi, qui Deum non colunt, neq; timent cõflagrantes & inuidiæ stimulis acti plerumq; bonos & innocentes insimulant, calumniantur, infamant, & si possunt etiam de medio tollunt. His enĩ rebus accensus Abelum fratrẽ suũ Cainus crudeliter occidit, & Iulius Cæsar Pompeium generum, cui multũ debebat, ad mortem compulsi, & Romam patriam suam sibi seruire coegit. Pro cuius incolumitate multi ciues mortem subire non recusarunt. Tantum enim potest regnandi cupiditas. Nõ igitur facile credere debemus vera esse, quæ nunc aduersarii de Regis Henrici defectu naturæ mendacia consingunt. Propterea q̃ hanc solam sibi causam reperiunt, qua regno Castellæ possint queant. Quã quidẽ causam, si vera esset, Henricus Rex sui ipsius conscius & homo Christianissimus, si forte viuens vel pudore vel metu, ne regno priuaretur, occultauerat, mortens tamen nequaquã tacuisset. Quoniam igitur hoc nobis incertum est, & me multi Castellæ proceres vitro vocant, qui profecto se periculis non exponerent, si de iusticia nostra & victoria dubitarent, & honori meo ipse deesse neq; possum neq; debeo, belli casus, si bello inq; opus fuerit, & fortunã experti iam mihi decretum est. Nam q̃ inimicorum copias & numerosos exercitus nostris facultatibus maiores fore putatis, non adeo tam inopes neq; tam miseri sumus, vt ab hostibus aut diuitiis aut liberalitate vincamur. Pecunias enim, quib; præcipue bella gerunt, abudamus. Equites nobis & milites non deerunt. Nam præter nostræ nationis homines, qui fortissimi sunt, plurimi quoq; vel Castellani vel aliarum nationum, quos fideles & constantes fore non dubito, nobis q̃libentissime militabunt. Quod autem multos aduersarii propinquos & affines habeant, non sunt nobis propterea formidolosi. Nos enim non ex silice nati sumus sed cognatos habemus etiam liberos & amicos. Habemus præterea pecunias, quæ quidẽ sunt omnibus amicis & propinquis fideliores. Erit insuper nobis pro iusticia virtuteq; pugnanti bus Deus propicius. Cuius præsidio muniti clypeoq; protecti nihil timebimus, & inimicorũ copias quibus numerosas vincere atq; delere facile poterimus. Vos igitur qui sine metu siue alta causa tantopere contrariorũ nostrorum vires extollitis admoneo ne posthac, si vobis nra gratia chara est, aut nostris viribus diffidere, aut de victoria desperare videamini.

DE LEGATIONE QVAM REX PORTVGALIAE MISIT AD REGES CATHOLICOS.

L. Marinei Siculi. Lib. xix.

HAec cum dixisset postero die Castellę Regis & Legionis nomen accepit. Et Royfrū So-
sam suę domus equitē, cui maxime cōfidebat, ad principes catholicos cū mādatis lega-
tum misit. Quibus non dubitare se dicebat, quin Ioanna, quam soror eius peperisset, ex Hen-
rico Rege Castellę genita fuisset. Ad quā patre mortuo Castellę & Legionis regnū iure perti-
nebat propterea qd bonis paternis hēres legitima sola succedebat. Quod autē Regis Henrici
filia esset, testes erāt multi regni proceres multaq; ciuitates & populi. Qui priusq; Rex Henricus
die suū obisset, filiā eius Ioannam post obitū patris Reginā fore iureiurādo cōfirmauerāt.
Quā Reginam quoniā sibi matrimonio iūgere decreuerat, & ad regnū suū iā hāeres legitimus
venire volebat, eos rogabat ac monebat vt sibi regni sui, quod iniuste possidebāt, possessionē
liberā expeditamq; relinquerēt. Ad quod regnū si qd habere se iuris arbitrent, ex eo donec
in iudicio causa cognosceretur exirent. Quod si facere vellēt, ipse q; ne malorū causam dedis-
se videret, aduentū suum libentissime differret. Sin autē discedere nollēt, & in alieno regno con-
tra diuinū ius & humanū pmanere vellēt, ille Deo iuuante cū omnibus copiis, quas paratas &
magnas habebat, in regnum suum propediem venturus esset. Et omnium malorū, quę so-
lent in bellis accidere, causam se non fuisse Deum testabatur & homines.

DE CATHOLICORVM PRINCIPVM RESPONSO.

REx autem Ferdināus & Isabella Regina cū Portugallię Regis oratorē audiissent suę
curię magnatibus & consiliariis cōsultis hoc modo respondere. Non sine magna causā
miramur Alphonsū Portugallię Regē principē multis, vt fama refert, decoratū virtutibus,
magnoq; ingento pręditū ad nos huiusmodi misisse legationē. In qua nimirū eius & pruden-
tiam & constantiā requirimus. Quippe q Ioannā sororis suę filiā nihil ad Castellę regnū iuris
habere nō ignarus sine vlla ratione sine vllō iusticię fundamēto res ā nobis petere videt, nō in
iustas modo & penitus indebitas, verūetiā ppter honestatē subticendas & occultādas. Quas
quidē res siue armis habere velit, siue legib; neq; iuste nobiscum bellū geret, nec honeste &
sine suspitione cupiditatis litigabit. Qui nunc prauis adductus consiliis, eam ducat vxorem so-
roris suę filiā regni cupiditate captus, cuius antea nuptias ab Henrico Rege rogatus cū regni
successione recusauit, nō aliā ob causam, nisi quia regnū sibi dari iure non posse reperiebat.
Quē quoniā falso psuasum videmus atq; deceptū pro necessitudine, qua nobis cōiunctus est,
admonemus atq; rogamus, vt inanem suā cogitationē & opinionē falsam deponat, vt ab insti-
tuto, quod in suā molit perniciē, discedat, vt magnā infamiā qua suum genus & virtutes om-
nes deformabit, nisi sibi pspiciat melius, effugiat. Vt illis deniq; suum honorē & salutē nō cō-
mittat, qui sua cōmoda pcurantes neq; ei neq; nobis seruire student. Idē ipsi nanq; fuerunt &
eorū parentes nouarū rerū molitores, q proximis annis augere sua patrimonia cupiētes, inter
duos fratres Castellę principes zizaniā venenumq; sparserūt, atq; p Hispaniā totā & vltra iu-
returando publicauerūt, Henricum Regē neq; genuisse filiā, neq; habere potuisse. Quam ob
rem & Alphonsū fratrē eius Regem eligētes alterū cum altero cōmiserunt, multorumq; ma-
lorum causa fuere. Qui modo sine vlla verecundia, sine vllō Dei timore, quod tunc iure vereq;
negauerunt, falso nunc affirmare conant. Quorū diabolicas suggestiones & mentes dolis in-
structas, si Rex Portugallię prudenter & animo libero considerare voluerit, pfecto nec fide nec
sua gratia dignas esse facile iudicabit. Et amicitiam nostram, quā ceteri Christianorū princē-
pes magnificiunt, perniciosi aliorū mendaciis falsiq; consiliis anteponet. Quod si fecerit, vt
volumus & speramus, Christiani principis atq; prudentis officio functus, multos hominum
interitus & omnia malorum genera, quę bella secum ferre solent, euitabit. Sin vero pręter in-
genium suū & Regios mores necessitudinē nostram et amorem, quod non putamus futurum,
contempserit, & peruersis potius aliorum studiis obsequi, q̄ fidelissimis nostris & amātissimis
monitis acquiescere maluerit, ac nos vel ad iudicium vel ad arma pronocauerit, nos quidem ei
Deum testem conuocantes & in foro libenter & in campo respondere parati sumus.

De Por-

De Regibus Catholicis.

Fol. cv.

DE PORTVGALLIAE REGIS INGRESSV
IN REGNV M CASTELLAE.

Cum hoc responsum Portugalliae Rex accepisset, indignatus & alieni regni cupiditate captus, cum omnibus copiis, quas ante diximus, in Castellae regnum ingressus cum Castellae suis factionis, a quibus accitus fuerat, se coniunxit, & oppida multa nonnullasque ciuitates occupauit. Qui cum Ferdinandus & Isabella praelia multa gesserunt. Ex quibus cum alia, tum vero illud vnum praecipuum, quod inter duas ciuitates Zamoram scilicet & Taurum apud amnem Durum, quae locum nonnulli campum Gothorum dicunt, gestum est, quoniam fuit maxime memorabile se pluribus verbis alio loco longiori quoque narratione scripsimus. Hoc enim praelio Reges ambo & eorum Duces & omnes equites maximas vires & fortissimos animos ostentarunt. Acriter enim utrinque pugnatum est ab hora fere diei nona usque ad solis occasum, aequo Marte, & victoria in neutram declinate partem. Demum multis utriusque partis occisis multisque grauer vulneratis, cum Portugalliae Regis equites longo defessis certamine magnaque pluuia retardati, pugnare vix possent, terga vertere ceperunt, & fuga salutem quaerere. Quos equites Ferdinandi iam victores insequentes in amnem Durum compulerunt. In quo demersi complures & aquas haurientes animas exhalabant. Quorum multos amnis impetus ad Zamoram usque montia deuoluit. Alaphonius autem Rex multis de numero suorum captis & octo signis amissis & etiam suo penes fortius effugit & beneficio superuenientis noctis euasit. Gestum fuit hoc praecipuum die Veneris Kalendis Martiis anno septuagesimo sexto supra mille & quadringentos. Sub idem tempus Gallicorum Rex Ludovicus magnum in Hispaniam misit exercitum, propterea quod Isabella Carolo Guianensi Duci, cuius coniugium recusauerat, Ferdinandum Siciliae Regem praetulisset. Cuius exercitus oppidum maritimum, quod indigenae Fontem Rabiham vocant, acriter oppugnabant. Quo Rex Ferdinandus magno cum subsidio profectus, hostes ab obsidione submouit & in Galliam redire coegit. Hinc propulsis hostibus & oppidanis & multis equitibus & praecipue Iacobo Sarmento Comite Salinarum, qui priusque Rex aduentasset suis conuocatis equitibus & copiis, quos suis pecuniis coegerat, hostibus occurrerat, qui contra Gallos fortissime propugnauerat, honorifice collaudatis, ad Isabellam per Cantabriae populos & Asturiae contra multos, qui grauer deliquerant, iusticiam exercens in Turrem Sillanam reuersus est. Nunc autem praesentibus hoc epitomate summaeque breui, quam in principio polliciti sumus, satisfaciennes alias res omnes, quas posthac usque ad tempus utriusque mortis Catholici principes animose sancteque gesserunt, in maiori volumine posteris legendas relinquimus. Historia enim non videntibus, qui rebus gestis interfuerunt & earum autores nouerunt, sed nepotibus scribitur & nascituris. Res igitur Ferdinandi Regis & Isabellicae memorabiles, quas in lucem nunc proferre non possumus, admirata quidem vehementer posteritas leget, Admirabile siquidem quicunque legerit Ferdinandinae & Isabellicae virtutes & res diuino potius quam humano consilio gestas. Admirabitur eorum coniugium foelicissimum, cuius non regnorum, sed virtutum dotes existimari debent. Siquidem non ad voluptates, non ad delicias, non humanis auspiciis, sed ad opera sanctissima ad multorum malorum remedia maxime necessaria fuit institutum diuinitus. Ut scilicet Catholici principes quasi Dei gubernatores iusticieque ministri magnos Hispaniae tumultus factiones, simultates, seditiones compercerent. Ut multosque superbiam, saeuitiam, audaciam, furorē, temeritatem, arrogantiam, immanitatem, insolentiam infrenarent. Ut latrocinia, furta, rapinas, violentias, & grassatorum crudeles impetus opprimerent. Ut iniurias, contumelias, mortes, parricidia, sacri legia, virginum raptus, & sacrarum mulierum cum viris commercium suspectamque consuetudinem prohiberent. Ut ad pacem, ad securitatem, ad concordiam, ad tranquillitatem, ad bene beatamque viuendum leges & iura componerent. Mirabitur & mutuam inter eos beneuolentiam, fidem, obseruantiam, concordiam, morum similitudinem, pares animos, eadem studia, dignitatem Regis & Reginae vniuersitatem, & utriusque formam praestantem maiestatemque venerandam. Mirabitur longissima rerum gestarum seriem, praecipua virtutum exempla, sanctorum operum mi

L. Marinei Siculi. Lib. xix.

Multa proce-
rū nomina.

rabilita monumenta, studium erga Dei cultum vigilatissimū, & curā maximā summāq; dilige-
gentiam. Mirabitur tormenta, poenas & supplicia, quibus merito plētebatur homines in Chri-
stiana fide vel titubantes vel male sentientes. Mirabitur exterminatos ex Hispania Siciliaq; fuisse, q;
sceleratissimi Mahumeti nefandissimū nomē adorabāt, omnesq; Sabbatarios adhuc eius ad-
uētū, quē crucifixerat, expectantes. Mirabunt oēs gētes bella fortissime sanctissimeq; gesta, vi-
ctoriaq; triūphales. Quas & de barbaricis gentibus habuerūt, & de Christianis potētissimis
principibus atq; ditissimis. A quibus non sua quidē, sed illorū culpa saepe recusantes ad arma
prouocati fuere. A quibus præterea principes Hispaniæ futuri cognoscēt multarū rerū possessio-
nes fuisse repetitas & sine mora recuperatas, quas antecessores negligēter amiserāt, à quibusdam
multos annos vsurpātas. Multosq; principatus videbūt, altos vitro restitutos, alios armis acq;
sitos. Mirabūtur & multas ac sanctas expeditiones atq; lōgissimas ad aurisodinas nauigationes
apud Antipodas, quos Indos appellāt. Legent enī lætantes sui clarissimi generis originē sum-
māq; nobilitatē repetētes, quā ducunt à summis Imperatoribus & omnīū Christianorū Regi-
bus primariis. Quibus Ferdinādī & Isabelle filia nuptæ fuere. Inueniēt deniq; magni princi-
pales & imitari virtutis æmuli studebūt Ferdinādī Regis humanitatē, clemētiā, fortitudinem,
prudentiā, & Isabelle multiphas virtutes. Quæ quidē si fuit, quēadmodū vocabat, alta, ta-
men erat mitis, humilis & affabilis. Si mulier animosa, virago, fortis & cōstans: si potēs, recta
iusticiæ cultrix & cōtinua comes: si diues, non parca, nō diuitiarū custos & auida, sed munifica
splēdida, liberalis & magnanima: si Regina multis & magnis occupata negotiis, religiosissima
sacerdos & Dei Mariæ Virginis & omnīū Sanctorū maxima cultrix. Quibus nō horarum
modo sacerdotū more, sed etiā vt Christianæ religionis obseruantissima, multo plures & voti-
uas orationes quotidie psolvebat. Erat enī diuinarū rerū q̃ humanarū multo studiosior. Qui-
bus quidē orationibus atq; sanctis operibus & meritis Dei benignitas fidelīū suorum mētes
& res Hispaniæ respexit, defendit, iunxit, amplificauit, & altius extulit. Et ex tenuissima fortuna
principes Catholicos & fideles ad honores amplissimos & ad summum rerum fastigium sube-
limauit, sibiq; propius adiunxit. Vnde non immerito datum est illis nomen altitudinis. Quo-
niam Deo qui solus est altissimus, solus māximus, solus optimus, solus omnipotēs, mirabilia
eius opera & immensa beneficia contēplantes & assidue gratias agētes, proximi semper adiun-
ctiq; fuere. Quibus res diuinas semper humanis præferentibus omnia prospere succedebant.
Dedit enim Deus illis præter alia bona non solum viros magnos in consiliis capiendis sciētiae
plenos & fidei, sed etiam strenuos equites in bellis gerendis & Duces fortes & illustres. Ex qui-
bus aliquos & eos præsertim quorum maxima virtus & constantissima fides erga suos princi-
pes in multis magnisq; laborib; & periculis in officio permāsit, breui nomenclatura recēsebo.
Sunt itaq; viri memorabiles & summa laude dignissimi, qui suis principibus officium præsti-
terunt, qui sequuntur. Petrus Gonçalus Mendoçius Siguntinus Episcopus, qui fuit Archiepi-
scopus Toletanus & Hispaniæ Cardinalis, Alphonsus Aragoneus, Petrus Ferdinandus Phari-
comes & Castellæ Comestabilis. Alphonsus Henricus Hispaniæ maris Almirantes Ferdinādī
Regis auūculus, & eius fratres Franciscus & Hēricus, Gasias Aluarus a Toleto, Dux Alban;
& eius filius Federicus, Rodoricus Pimentellus Comes Beneuetanus, Henricus Gothomanus
Dux Methymnæ Sidoniæ, Rodoricus Māricus Comes Paretanus, Sancti Iacobi militiæ pfe-
ctus, & Georgius eius filius. Iacobus Mēdoçius Dux Infantat;
& Inicus eius filius. Aluarus
Mēdoçius Comes Castrēsis. Iacobus a Corduba, Comes Caprēsis & eius filius Rodoric;. Io-
annes Silua Comes Cistōtan;, Ioannes Ribera dñs Mōtis maioris & Ferdinādī Regis custos
Rodoricus Hēricus Comes Alualistēsis Almirātis Alphonsi filius. Rodoricus Leo Dux Gad-
tan;, Alphōsus Gardinas S. Iacobi militiæ pfectus. Inic; Lopez Mēdoç; Comes Tendilian;
Alphōsus Fōsecus Coccēsū Dñs & Alahegtor;. Alphōsus Arellanus Comes Aqlaris, Iaco-
b; Lupus Atala, Laurētius Suares Mēdoç; Comes Coruni;. Petr; Mēdoçius Comes Mō-
tis acuti, Petr; Aluar; Ofor; Astoric; Marchio, Iacobus Sarmētus Comes Salina;, Ioānes

De Regibus Catholicis.

Fol. cvi.

Manricus Comes Castagneta, Gabriel Maricus Comes Osornus, Petrus Manricus Comes Triuigni, Petrus Acugnus Comes Boidianus, & eius filii Ferdinandus & Ludouicus Sanctus a Castella, Federicus Maricus, Laurentius Suares Ficaros Comes Fertanus, Gasto Cerdantus Dux Methynæ coeli, Alphosus Solis Episcopus Gaditanus, Alphosus Fossecus Archiepiscopus Palætinus, Andreas Caprerius Marchio Motan, Ignicus Maricus Episcopus Cauræsis, Petrus Silutus Episcopus Pacensis, Petrus Riberia principis Alphosi nutritus, Iacobus Hurtatus Medocius Episcopus Palætinus, Petrus Antes Fastardus Murcia pfectus. Hi fuerunt itaq; Castellæ viri generosi iusticiæ cultores & fidei, Quibus adiuti Ferdinandus & Isabella catholici principes oēs aduersarios oppresserunt, & vallidissimos hostes debellarunt & suos principatus non solum defenderunt & cōseruarunt, sed etiā maiore in modū amplificauerunt, aliaq; regna multa cōsecuti fuere. Tales igitur viros illustres & memorabiles nominati quous longa nomenclatura recēsumus, ut p̄sentes Hispaniæ principes illorū filios & futuri nepotes successoresq; cognoscāt, ut par est, amet & magnificiāt.

DE NOVO GENERE IUSTICIAE QVOD

Catholici principes in delinquentes excogitarunt.

DVm Rex Ferdinandus & Isabella Regina duos magnos Portugallia Franciæq; Regis exercitus e suis finibus arcebāt & ppullabant cōplures Hispaniæ ciuitates & populi q̄ plurimis saeuissimis latronib; homicidiis, raptoribus, sacrilegis, grassatoribus, adulteris, temerariis, innumeris insultibus, & oī gñe delinquentū crudelissime vexabant. A quibus neq; Reges neq; Deū timētib; nō modo fortunas suas & patrimonia defendere nō poterāt, sed ne filias qdē & uxores. Erat em̄ sceleratorū hominū maxima multitudo. Quorū alii leges humanas diuinasq; cōtēnentes magistratus oēs insolēter vsurpabāt. Alii vētri somnoq; dediti vim palam nuptis, virginibus, & sacris mulieribus inferētes libidine & incestū turpiter exercebant. Alii mercatores itinerātes & ad nūdinas p̄ficiētes omnesq; viatores crudeliter occidebāt & spoliabāt. Alii qbus maiores vires erāt maiorq; demētia, populorū possessiones & Regias arces occupabāt. Ex quib; violēter egrediētes omnīū finitimorū agros populātes nō solum greges armentaq; & oīa bona pdabant, sed homines etiā secū ducebāt captiuos, quos deinde cognati & affines pecunia redimere cogeantur. Tot igitur tātib; malis atq; periculis Rex & Regina desiderātes occurre nouū iusticiæ genus remediūq; p̄ficiū, quod Herman datū, vel ut alii volunt, Hermanatū dicitur, inuenerūt q̄ facilius improbi capi puniriq; possent. Cōuocatis itaq; ciuitatibus & populis eorūq; pcuratoribus statuerūt, ut aduersus delinquentes & homines scelerosos vnusquisq; pecunias cotribueret. Quod oēs cōtradicēte nullo libētissime fecere. Ex collatis itaq; pecuniis exercitus equitū duorū milliū magnusq; peditū numerus cōparatus est. Quibus Alphonsum Aragonē Villæ Formosæ Ducē p̄fecerūt. Qui breui tēpore multos rebelles & grassatores omnes deleuit, castella multa recuperauit: populosq; qui Regē & Reginā cōtemperant, omnes imperio Regio subegit. In ciuitatibus p̄terea populisq; iusticiæ p̄fectos, iudices, & satellites extraordinarios cōstituit. Qui miserabiles accusatorū querelas audirēt, & reos cuiusq; criminis fugiētes p̄sequerentur, atq; deprehēsos palis in cāpo defixis alligatos sagittariis interficiendos exponerent. Persecutorum autē tanta erat diligētia cōtra peruersos homines & immanes, tantaq; per omnes vias festinatio, ut euadere delinquentium nemo posset. Quæ res bonis omnibus magnam spem securitatis attulit, & malis fuit maximo timorē.

DE CANARIIS INSVLIS ACQVISITIS.

Viste iam & propulsatis hostibus externis Catholici principes in rebelles & omnes impios animaduertētes cū multas ciuitates & populos multaq; castella recuperassent, magnā deinde classē ad Canarias insulas misere, multaq; naues armis, equis, cōmeatib; & reb; omnibus ad nauigandū & bellū gerendū necessariis onustas. Quibus p̄fecerūt Petrū cognomento Verā virum sanē fortē & in officio rei militaris expertum. Qui trienniū ferē cū Barbaris Canariæ bellum gessit difficillimum. Canarij enim etiā armis ferroq; carebant, telis tñ vte

Alphonsum
Aragonens
contra delin-
quentes Dux
eligitur.

Petrus Vera.

L. Marinei Siculi. Lib. xix.

De moribus
et ritu Cana-
riorum.

Septem insu-
le fortunatae

Vnde Cana-
ria nomen ac-
cepit.

Petrus Colo-
nus.

Numisma re-
pertum apud
Indos.

banē ex arborū ramis, quae petris acuebāt tenuissimis. Quibus quasi iaculis ferrēis & pacatis clypeos scutaq; facile pforabāt. Lapidēs p̄tērea fortissime iaculabāt. Quippe q̄ sunt hominēs lacertosi magnarūq; viriū, pugnaces & animosi. Qui ex antris, q̄ plurima sunt apud eos, veluti ex arcib⁹ ferocissime ppugnabant. Victi tandē subactiq; catholicis principib⁹ paruerē. Quis bus vinci multo quidē fuit vtilis, q̄ si vicissent, propterea q̄ antea ferarū more vīuebāt, nunc autē cultū humanū diuinūq; cognoscunt, & Christi numē adorāt. Quorū tellus est calidior multūq; frugifera, pecorib⁹ & p̄sertim domesticis abundās. Mellis multarūq; rerū ad huma- nae vitae vsum magna illic est copia. Homines colore neq; cādido sunt neq; nigro, naso plano latoq; acris ingenio. Qui nō lana, nō lino, sed dūtātaxat ex animalū pellibus vestiebant, & her barū radicibus caprarū lacte v̄scebant & carne, arborū p̄tērea terraeq; fructibus. Domos ha- bebāt ex arborū ramis cōtextas & spelūcas, quib⁹ solis estus & pluuia arcebat. Terrā cole- bāt bouinis cornibus, & labore maiori q̄ cultura multū colligebāt fructū. Deū vīcū adorā bant sublatis ad cōcēlū manibus. Orādi locū habebāt certū statutūq; quē locū q̄tidie caprino lacte spargebāt, & capras, quarū lacte hoc faciebāt, selectas habebāt, quas sancta vocabant anti- mala. Lingua vtebant̄ barbara, sibiq; solis intelligibili. Quapropter catholici principes ad eos Hispanorū colonias miserunt, & sacerdotes virosq; sapientes, vt eos instruerent, & ad religio- nem Christianā fidēq; catholicā conuerterēt. Ceterū sunt in Atlātico mari insule, quas Plinius & alii scriptores fortunatas appellāt, numero septē. Quas rē nō ingrātā factur⁹ videor, si nomē natim recensuero. Ombria, quā Plini⁹ vocat Ombriū, sine vllis aedificiorū vestigiis, q̄ stagnū habet in mōtib⁹, & arbores ferulae similes. Ex quibus aqua exprimit̄, ex nigris amara, ex cā didis dulcis potuit̄ tucunda. Iunonia, in qua erat edicula lapidibus extructa. Pluuialia, q̄ non habet aquas nisi ex pluitis & imbribus. Capraria, quae est lacertis gradibus referta. Planaria, q̄ planticies habet & conuales. Niuaria, quā Plinius appellat Ningariā a perpetua niue nebulaq;. Huic p̄xima est Canaria, q̄ sic nominat̄ a multitudine canū & magnitudine. Quē cū aliae oēs copia pomorū & anīū omnis generis abundēt, vna palmetis cariotas ferētibus gloriat̄. Abun- dat p̄tērea nuce pinea & mellis copia. Sifuros etiā p̄sces & papyrus gignit in amnibus.

DE ALIIS INSVLIS AB HEMISPHERIO NOSTRO

remotis, quas Indicas appellant.

SVbactis autē Canariis & ad cultū Christianae religionis allectis, catholici principes ad alias multo maiores insulas & aurisodinas non magis auri causa, quod inde plurimū optimūq; deferret, q̄ salutis animarū rationē habentes, Petrū Colonū cum triginta quinque nauib⁹, quas carauellas appellāt, & hominū magno numero misere. Qui cū dies propē sexaginta nauigasse- sent, ad terras tandē puenērunt ab orbe nō remotissimas. In quibus Antipodas esse sub emi- sperio nostro cōmorantes, omnes q̄ inde venerūt, affirmant, & regiones esse tantae magnitudi- nis, vt cōtinentes terrē potiusq; insule videant̄. De quibus quā multi multa scripserūt, & alii His- pano sermone, aliiq; Latino magnas cōfecerunt historias, me scribere necesse nō est. Vnum tū hoc loco, quod est maxime memorabile scituq; dignissimū, non p̄teribo silētio. Cū praeser- tim fuerit ab aliis, vt arbitror, q̄ scribere p̄termisum. In vna siquē regione, q̄ Cōtinentis esse dicūt, cuius erat episcopus Ioannes Quietus ordinis Minorū. Ab hominibus, q̄ aurī q̄rendi gr̄a terras effodiebāt, numisma reperiū est nomine Cēsaris Augusti & imagine signatū. Quod naq; Ioannes Ruffus Archiepiscopus Gosenun⁹ quasi qd admirabile Romā misit ad summū Pontificē. Quē res nimirū nisi tēporis nauigantibus, q̄ se prius q̄ alios illuc nauigasse iactabāt, gloriā eripuit. Quāquē numismatis hui⁹ argumēto tā cōstat ad Indos oli puenisse Romanos.

DE MAGNA CLASSE, QVAM CONTRA

Turcas in Italiam miserunt.

Eodem tempore magnus Teucrorum exercitus in Europam veniens Odrūtū, quod est Appuliae oppidum maritimū, vicepsit. In quo capto Teucrorū princeps p̄dictū ma-

De Regibus Catholicis.

Fol. cvij.

gnum relinquens & defensorum numerum, in Asiam reuersus est eo animo, vt cum maioribus copiis rediret. Et omnes Italiae principatus occuparet, Romaq; capta sacerdotes omnes & Christianum nomē extingueret. Qua de re catholici principes admoniti per literas & nuncios Ferdinandi Neapolitanorum Regis, cuius erat oppidum, quod Teucri captum tenebant, Italiae Siciliaeque periculis imminētibus volētes occurrere, mature subsidii mittere statuere. Cōuocatis itaq; totius Hispaniae viris, qui nauigandi artem vsuq; callebant, septuaginta naues armatorū plenas, quibus Franciscus Henricus Almirantis Alphonsi frater & Ferdinandi Regis anuniculus praeerat, in Italiam & Siciliam velis remisq; festinare iusserunt. Quarū aliae statim ex Lauretano, aliae ex Gaditano portu soluentes, omnes apud Carthaginem nouam conuenire. Hinc spirante Zephyro paucis diebus aliae Neapolis, aliae Panormi littorib⁹ appulere. Quod cum Teucri, qui Odruntē praesidio tenebant, audiissent, magno timore percussi, subsidiiq; spe destituti, propterea q̄ eorum princeps mortuus erat, ab Odrunto discessere. Et Franciscus Henricus paucos dies Neapoli cū Ferdinādo Rege Ioannae Reginae suae sororis filia cōmorat⁹, cū classe deinde cōmeantibus & aliis onusta reb⁹ quasi victor in Hispaniā remeauit.

Franciscus Henricus Dux electus contra Turcas.

DE TITVLIS SIGILLIS ET INSIGNIBVS

Principum Catholicorum.

Ioanne Aragoniae Rege Ferdinādi patre mortuo & illius regni omniumq; suorum principatuum possessionibus acceptis, quibus titulis & quo ordine vti deberent in literarum & privilegiorum expeditionibus ad proceres consiliariosq; suos retulerunt. Quorū cum plures eos Hispaniae, cuius maiorem partem possidebant, principes appellandos censuissent, hoc ambitionis & arrogantiae nomen esse existimantes, ne Portugalliae Nauarraeq; Regibus infuria facerent, admittere noluerunt, sibiq; titulos, quibus honestius vterentur, hoc modo statuere. Vt scilicet Castellae nomen Legionis praeponebatur, Legionis Aragoniae, Aragoniae Siciliae, & Siciliiae reliquis, hoc modo. Ferdinandus & Isabella Dei benignitate Rex & Regina Castellae, Legionis, Aragoniae, Siciliae, Toletti, Valentiae, Gallitiae, Maioricae, Hispaniae, Sardiniae, Cordubae, Corsicae, Mursiae, Iacensis, Algarbiorū, Algeciuae, Gibraltaris, Comites Barcinonae, Dñi Vicecae, & Molinae, Duces Athenarum & Neupatriae, Comites Russinonis & Cerdaniae, Duces Orisani & Gotti. Sigillos autē, q̄b⁹ istae privilegiaq; signat⁹ & imprimunt⁹, itē clypeo stratoriā pānosq; ceteros, q̄b⁹ magna palatia Regiae dom⁹ exornari solēt, castellis, leonib⁹, aqlis, & baculis insigniri iusserūt, i Castellae, Legionis, Aragoniae & Siciliae memoriā & honorem.

DE GALLATIAE PROVINCIAE REFORMATIONE & alijs rebus.

In Gallatia prouincia bellicosa gentes et indomitae iam multos annos nō modo non soluebant suis principibus, quae iure debebant, sed ne parebant quidē. In montanis em̄ locis et asperis habitantes neq; superiorē cognoscebant, neq; Regū iusticiā formidabant. Cuius equites inter se lōga bella gerētes, q̄ potentiores & victores erant, inferiores ac victos tributa, quae principibus debebant, omnia sibi persolvere ferocissimis minis tyrannorū more cogeabant. Qui sine vilo Dei timore, sine reuerētia legū non solū vestigalia, principū census, magistratus & officia, sed etiā ecclesiarum redditus, res sacras, & omnia sacerdotia crudeliter vsurpabāt, arces sibi nouas & magnas turrea aedificantes. In quib⁹ latrones, homicidas, sacrilegos, & delinquentes omnes atq; prophanos homines tanq̄ in asylo recipiebant. Ex quibus exeuntes omne scelus in proximos & humanum genus exercebant, & omne crimē. Quos antea nullus Hispaniae princeps effrenare vel a suis moribus & maleficijs poterat coercere, ne Romanus quidem populus, qui totum orbem terrarum suo quondam subegit imperio. Quapropter cum Rex & Regina multorum hominum huius prouinciae magnas iustasq; querelas audiissent, & illuc ire propter negotia multa non possent, querentium iniurias & calamitates miserantes,

L. Marinei Siculi. Lib. tit.

In Gallaciā Ferdinandū Acugnū Comitiss Bōdani filiū, virum fortē iusticięq; studiosum, et Garciam Lopez Chinchillanū iureconsultum, hominē literis & ingenio magnū, cū exercitū mittere statuere. Quibus lras suas & integram facultatem dederunt, vt Gallicię regnū gubernerent, & in delinquentes omnes seruatis legibus animaduernerēt, & omne iusticię genus exercerent. Qui cū exercitū p̄ prouinciā ingressi, Cōpostellam venere, quę ciuitas est totius prouincię caput, & aliarū ciuitatum metropolis sanctiq; Iacobi nomine nūcipata. Hic omnium populorū procuratoribus accitis & cūctis iniuriā passis ad petendā iusticiā cōmonitis & requisitis, cum sui aduentus causam dixissent, & officium literasq; Regię ostendissent, subinde multorū q̄relis auditis, in improbos & omnes, q; deliquerant, animaduocare coeperūt, & contra tyrannorū minas feroces omne iusticię genus exercere. Quippe q; multos captos inuicissimos latrones, homicidas, grassatores, sacrilegos & raptos ad mortem lata more iudico sententiā dānauerunt. Et pręter alios duos equites, quorū alter Petrus Miraditanus, & alter Petrus Pardus Mariscalis nomen habebat. Quos quidē non aurum, quod multū pro gerendo bello contra Mauros offerebant, a morte periculo liberauit, quoniā crimina multa magnaq; perpetrauerāt. Quę quidē res mirum in modū cunctos delictorū suorum conscios deterruit. Quorū maxima multitudo ac ferē millenarius & quingentorum numerus effugit. Ferdinandus autē Acugna & Garcias Lopez a Chinchilla Gallicię regni iā gubernatores ex Callacis, q; deliquerant, quos capere potuerunt, affectis vltimo supplicio, qui fugerant ad iudiciū publicis pręconū vocibus appellatis, primum diligētere effecerunt, vt ecclesiis, monasteriis, & vnicuiq; bona, quę perdididerant, restituerent. Deinde Regibus vestigalia, quę latrones & tyranni multos annos vsurpauerant, omnia persoluerunt. Postremo Castella propē quinquaginta, quę ibi delinquentes causa suę defensionis edificauerant, omnia diruere. Hac re sic gesta omnes totius prouincię populi, qui iā iusticię spem & libertatis amiserant, velut e diuturna captiuitate redempti, catholicorum principum virtutem collaudantes immortales Deo gratias agebant. Gubernatores autē laudem magnam meruerunt. Quingentem Callacem prius indomitam prouidentia magis & animi fortitudine, q̄ viribus & armis subugarunt. Isabellę Regiņę magnū & animosum sequentes exemplū. Illa siquidem priusq; eos in Gallatiam misisset, Hispali Cordubamq; venerat, & vtrobiq; seuiſsimas oppresserat factiones. Quibus Hispali Hericus Gothomanus Methynę Sidonię Dux & Rhodoricus Pōtius Leo Marchio Gaditan⁹ armis q̄tē die preliisq; contendebant. Similiter & Cordubę Iacobus Fernāus Comes Crapensis & Alphonſus Aquilaris Dñs Montilianus digladiabant. Quos Isabellę Regiņę formidolosa virtus magnaq; fortitudo depositis armis ad obsequiū officiumq; reduxit. Deinde cum in delinquentes animaduocare coepisset, hominum milia circiter octo, quos scelerum suorum conscientia vexabat, ex vtraq; ciuitate discesserunt. Quos, vt prudēs, ne suis relictis domibus ad aliorū regna transirent, & aduersarios adiuuarent restitutis rebus, quas occupauerant, in commune omnibus ignoscens in patriam redire concessit. Et multis recuperatis oppidis & arcib⁹, quas latrones & delinquentes occupauerant, omnes totius Bethicię prouincię populos a malis omnibus vitę & periculis defendit, bonisq; quietem, vitam securam, libertatēq; restituit. Hac fortitudinis & iusticię fama bonos omnes alliciebat, & in sui amorem cultumq; concitabat, malos autem & hostes maxime deterrebat. Erat enim Isabella Regiņa fortissima mulier, & iusticię maxima cultrix. Quę non solum Christianis fortissimis principibus, sed etiam cunctis Barbaris gentibus quibus cum bella gessit fuit admodum formidabilis. De cuius virtutibus & ingenti naturęq; dotibus alto loco dicemus.

HISPALIS ET GORDVBÆ DESCRIPTIO,
NES ET LAVDES.

NVnc autē, quoniā Hispalis Cordubęq; supra mentionē fecim⁹, q̄ sit vtraq; ciuitas & vbi ppter absentes paucis verbis ostendem⁹. Sunt itaq; Bethicię prouincię ciuitates i rīpa Be

De Regibus Catholicis.

Fol. cviii.

his fluminis expositæ. Quarū Hispalis aliquāto maioris est incolatus. Hanc ab Hispano Herculis nepote conditā fuisse vulgus asserit. Cuius ego sententiæ nec accedo nec refragor. Incertū est enim quod nec autore nec ratione probatur. Verum enimvero cuiuscūq; sit opus urbs est maxima & opulentissima meoq; iudicio multis Hispaniæ ciuitatibus, ne dicā omnibus, antepōnēda. Est enī ambitu magna, forma rotūda, visu pulchra, tēplis celebris, sacerdotib⁹ exculata, multis equitibus nobilib⁹, ciuib⁹ plena, domibus insignis, plateis & vicis hylaris, hortis & fontibus amœna, tuta propugnaculis, moenibus cincta, defēsa portis & turrib⁹, cāpis succunda, agrorum frugibus abundans, oliuetis & magnis oliuis & oleo foelix, mercatorū cōmerciis diues, artibus adornata mechanicis, & liberalibus studiis illustris. Plena multis piscium generibus & magnis cisternis, palmetis & palmulis & arborū fructib⁹ exuberans. Hostio maris & nauigabili flumine ligueoq; ponte quem parua nauigia catenis cōpactum sustinent, admodum delectabilis. Quapropter verum est illud adagiū, quod vulgo dici solet, hominibus quos Deus amat Hispali domum largitur & victum. In ea siquidem multo melius viuitur & abundantius q̄ in alia quācumlibet vrbe ditissima totius orbis. De cuius tēplo maximo & nauigiorum numero scripsimus alio loco. Cuius vrbis nomen Barbaræ Mauritanix gentes deformarūt, quoniam P. littera carebant, eius loco B. posuerunt, & cæteris cōmutatis literis Sibiſtam dixerunt. Hæc de ciuitatis Hispalensis felicitate sufficiant. Nunc autem cum de Corduba quædam diximus, ad diuerticulū statim rediē⁹. Est itaq; Corduba ciuitas antiquissima populosissimaq; in Bethis etiam fluminis ripa sita. Magnum testimonio Strabonis & insigne Marcelli Romanorum Ducis ædificium. Et patriciorum colonia, dicente Plinio, cognominata. Hanc scribit Iulius Cæsar in commentariis & prouinciæ suæ caput, & de populo Romano semper fuisse bene meritam. Quæ quidem & magna rei militaris gloria & præclaris virorum ingentis est maxime celebrata. De cuius alumnis & viris illustribus in armis & doctrinis excellentibus alio loco plene scripsimus. Habet etiam Corduba præter alia multa bona fertilissimos agros. Quæ propter haud immerito Syll⁹ Italicus Cordubæ solum vocauit aureum. Ait enim. Nec decus auriferæ cessauit Corduba terræ. Est igitur Corduba multis magnisq; rebus admodum foelix & cum Hispali merito cōserēda. Sunt præterea due ciuitates Hispalis & Corduba multis magnisq; suæ prouinciæ populis illustres. Habet enim Bethica prouincia, teste Plinio naturalis historix, populos insignes & oppida memorabilia numero centum septuaginta duo, de quibus alio loco diximus.

Iulius Cæsar

Syll⁹ Italic⁹

DE ANIMADVERSIONE IN HAERESIM EORVM

qui cum Iudæi fuissent & ad religionem Christianam
conuersi postea rursus in occulto Iudaicū
ritum seruabant.

Anno à Virginis partu supra mille & quadringentos octogesimo, catholicis principes à sacerdotibus quibusdam & à nonnullis aliis viris Christianæ religionis & catholicæ fidei studiosis, & p̄cipue à Priore Sanctæ Crucis & Petro Martino Camagno secretario Regio admoniti fuere in Hispania fere tota q̄ plurimos homines esse de genere Iudæorū, q̄ Christianum nomen & doctrinam execrantes Hebræorumq; more viuentes in suis domibus clam Christianis veterem legem ritumq; Iudaicum repetebant & obseruabant, Christianorum ceremonias contemnentes. A quibus nisi prudenter matureq; in eos animaduertere iuberēt, magnū sine dubio periculū p̄pter eorū multitudinē Christianæ religioni fideiq; catholicæ posset accidere. Quorū p̄uersitas & error impius ac detestabilis nimirū catholicis principibus fuit q̄ molestissimus. Quippe qui grauissime ferebant, q̄ essent apud se & in suis ciuitatibus & populis homines de Christiana fide male sentientes, ideoq; statim re cōmunicata cum Petro Gonfalo Mendoço, qui tū tēporis erat Hispalēsis Archiepiscopus & Hispaniæ Cardinalis, & cū aliis viris sapientibus & literatis Christi nr̄i redeptoris honori suoq; mature cōsulare sta-

L. Marinei Siculi. Lib. xii.

Cerimonie
Iudeorum.

Frontinus.

Lactantius.

tuere. Ceterum nunc anteq̃ de rebus, quæ in hac causa secutæ fuerunt, aliquid dicamus, duo p̃ponenda nobis occurrunt. Vnum de Iudeorum moribus & ritu, alterum de causa contersio-
nis eorundem ad Christianam religionem in Hispania. Tria p̃cipua sunt, in quibus Iudaicę
religionis documenta consistunt, vt scilicet sabbato quiescerent ab omni opere cessantes, cir-
cumciderentur, & à suillis carnibus abstinere. Quæ quidem p̃cepta Moses à Deo accepta
Iudeis tradidit, sed in alio sensu q̃ ipsi acceperunt. Sabbatum seruabant Iudæi sed supersticio-
ne nimia. Ideoq̃ non immerito die Saturni, vt Frontinus scribit, quo capere arma non aude-
bant, vt p̃ceptum seruarent, à Vespasiano debellati fuere. Qui iræ & inuidiæ pleni, vt ait La-
ctantius, Christum accusabant, q̃ legem Dei per Moysen datam solueret, & sabbato non vaca-
ret operans hominum salutem, q̃ cecos sanaret, q̃ circumcisionem vacuificaret, q̃ abstinē-
tiam suillæ carnis auferret. Illud autem de Iudeorum turpitudine q̃ suis obsceniam non omit-
tam. Siquidem interrogati Iudæi quidnam sabbato facerent octiosi, animum, respondebant, saba-
bato nihil agentes digitis purgamus. O gentis ignauæ sordissimam turpitudinem, responde-
ant hic mihi Iudæi sapientiores summiq̃ sacerdotes, nonne die festo melius est hominum cura-
re salutem, & cecos sanare, q̃ in tam sordidam corporis partem digitos inmittere? Cum autem
Deus à carne suilla Iudeos abstinere iussit, id illis potissimum significauit, vt à peccatis & im-
munditiis abstinere, propterea q̃ sus animal est lutulentum & immundum, quod eorum
nunq̃ suspicit, sed in terra toto corpore profectum & fomino ventriq̃ semper seruens, nec vi-
lum dū vult vsum p̃estet hominibus, sicut cetera p̃stant animalia. Interdixit ergo ne por-
cina carne vescerentur, id est ne porcorum vitam imitarentur, qui ad solam mortem nutritur.
Figura vero circumcisionis fuit, vt scribit Lactantius, vt significaretur nudandum esse ho-
minum pectus, vt aperto simpliciq̃ corde vneremus. Illa enim corporis pars quæ circumcidi-
tur quandam habet similitudinem cordis humani. Quam ob rem nudari Deus eam iussit, vt
hoc argumento nos admoneret, ne testum & inuolutum pectus haberemus, neue quod puden-
dam facinus intra conscientie nostre secreta teneremus. Deus ergo circumcisionē à carne mor-
tali ad animam transiit immortalem, quæ mansura semper est. Colūt autem Iudæi nubes &
coeli numen, propterea q̃ Moysi Deus apparuit in nebula totum Sinai montem cooperire p̃
sex dies qui die septimo ex medio caliginis Moysen vocauit. Et ingressus per medium nebulae
Moses montem ascendit, Vbi commoratus est quadraginta diebus & quadraginta noctibus.
Ibiq̃ tabulas à Deo lapideas accepit, legem & mandata quæ scripsit Deus, vt doceret filios Is-
rael. Vnde dixit in psalterio Dauid: inuocabāt dominum & ipse exaudiebat eos & de columna
nubis loquebatur ad eos. Idem inclinauit coelos & descendit, & caligo sub pedibus eius. Ador-
rabant ergo Iudæi nubes, quia Deus illis in nubibus semper apparuit. Vnum tamen Deū co-
lebant quem sempiternum esse dicebant & immutabilem. Vnde legimus in diuinis scripturis
vnus Deus est Hebręorum, qui creauit omnia, terram stabilisuit, mariaq̃ fundauit. Seruant ar-
cano modo Iudæi pentateuchum, id est volumina quinque veteris testamēti, quæ Moses conscri-
psit scilicet Genesim, Exodum, Leuiticum, Numeros & Deuteronomion. Fuit p̃terea mo-
Iudæis, vt neq̃ sitientibus aquas, neq̃ vias errantibus monstrare vellent, nisi suę religionis cul-
toribus. Quod etsi est contra omnem humanitatem, Moyses tamen putauit non indignum vt
deri aduersus eos qui sacra sua non colebant. Quod ex historia sumptum est. Nam quum sca-
bie grauiter porrigineq̃ vexabantur, Moysen cū suis agris, ne pestis ad plures serperet, ab A-
egypti terminis expulere. Moyses igitur exulum dux inde discedens Damascena patria antiqua
repetita Sinai montem occupauit. Et quia metu cōtagionis pulsos se ab Aegypto meminerāt,
ne eadem causa inuasi apud incolas essent, cauere voluerunt, ne cum peregrinis cōmunicarent.
Quod ex causa factum, paulatim in disciplinam religionemq̃ conuertit. Et vt sibi in posteri-
gentem firmaret, nouos ritus contrariosq̃ ceteris mortalibus indidit. Ita vt ne Iudæi cōuer-
sarentur cum Samaritanis. Et hanc ob rem mulier Samaritana, vt scribit Diuus Ioannes, dene-
gauerit aquam Christo tanq̃ Iudæo dicens, quomodo tu Iudæus cum sis bibere petis à me, q̃

De Regibus Catholicis.

Sol. cit.

muller Samaritana sum non conueniunt Iudæi cum Samaritanis. Hæc igitur causa est quare Iudæi vias errantibus monstrare nolebant, quod suos mores & ritus à cæteris mortalibus contrarios habebant. Apud Athenienses autem piaculum erat erranti non monstrare viam. Carmen est enim apud ipsos, quod publicis cantabatur in sacris, eos impios esse & execrabiles, qui viam non monstrarent erranti. Nunc autem quoniam de Iudæorum moribus iam diximus, causam conversionis eorum patetis verbis explicabimus. Fuit in Hispania superioribus annis sæculo nostro vir quidam nomine Vincentius Ferrerius ordinis Prædicatorum, theologus celebris, orator vehemens, vita probus, moribus integer, patria Valentinus. Qui quidem dum vixit Christi cultum fidemque catholicam publice concionando, docendo, admonendo, hortando, persuadendo non modo sermonibus & doctrina, sed etiam moribus, exemplis, & proficuis lectionibus illustrare nunquam destitit. Quem Calixtus tertius maximus Pontifex, quoniam Deus, qui bonis & sui cultoribus pro meritis præmia retribuit, in morte eius & post mortem miracula demonstravit, in sanctorum numerum retulit. Hic itaque cum vita sanctus esset, & eloquentia magnaque doctrina maxime polletet, Iudæis errores omnes, in quibus admodum cæci versabantur validissimis argumentis & evidentissimis rationibus ostendens, eorum quæ plurimos ad Christi cultum fidemque catholicam conuertit. Qui quum Christianam religionem fidemque nostram veram sanctamque esse comprobassent, lauacro sancti baptismatis & aliis omnibus ecclesiæ sacramentis acceptis Christianorum moribus & sacris vivere libentissime cepere. Deinde vero siue suggestionem malorum demonum siue Iudæorum consuetudine, siue quod difficile est assueta relinquere, propterea quod hominum natura mutari nesciens, si quando sua delicta cognoscens ad virtutem melioremque viam se conuertit, mox tamen inconstans ad sinistros mores solitosque facile reuertitur, Christum non fuisse, quem adeo mittendum expectabant, opinantes, in occultis edictum suarum locis, Christianam religionem neglecta, sabbatarios ritus & Iudaicas ceremonias repetentes, nocturnas synagogas ingredientibus sua sacrificia, festa paschalia & aurorum memoriam quotannis nudis pedibus celebrabant. Qui clam Christianis hæc impune sese facturos arbitrabantur. Verum enimvero nihil est imprudentius, nihil stultius, nihil dementius his qui cum peccant, mala, quæ committunt, neminem resciturum esse falso sibi persuadent. Nihil est enim tam occultum, nihil fieri potest tam secretum, quod scire nemo possit, in magnis præsertim rebus. Nam quo maiora delicta sunt, eo certe citius deteguntur. Non igitur quum peccant homines existimare debent quæ fecerint fore semper occulta. Nulla quidem res est, quam non longa dies reuelet. Est enim veritas temporis filia. Reuelauit itaque tempus vel potius iusticia Dei catholicis principibus Manichæos in tenebris noctis & occulto delinquentes, nec impune diutius peccare permisit. Quorum maleficiis & erroribus catholici principes obutantes, consilio Cardinalis, quem supra memorauimus, primum sacerdotibus & viris religiosis in omnibus ciuitatibus & populis iusserunt, ut omnes qui nuper ad religionem Christianam conuersi fuissent, tum concionibus publicis, tum priuatis sermonibus diligenter admonerent, instruerent in omnibus ecclesiæ sacramentis & in catholica fide retinerent & confirmarent. Deinde vero cum hoc parum vel nihil profuisse cognouissent, hanc ob causam Romam legatos miserunt ad summum Pontificem. Qui cum causam legationis audiuisset admiratus nouam hæresim & molestissime ferens dedecus & ignominiam, quam Christi cultoribus ipsum hominum genus inferebat, lras suas bullatas & apostolico sigillo signatas ad principes catholicos destinauit. Quibus in eos inquisitionem fieri diligenter & animaduerti iubebat, qui Christianam religionem fideique catholicæ quæcumque modo detraherent aut detraxissent. Rex igitur & Regina literis acceptis auctoritate iussuque Pontificis inquisitoribus, quos ad hanc rem exquirendam ex omnibus sacerdotibus regnoque suorum moribus & doctrina probatissimos delegerant, hunc ordinem & hanc legem statuerunt, ut in omnibus ceterioris & vltioris Hispaniæ ciuitatibus & populis literas suas & adiecta publicarent Pontificio iure composita. Quibus publicatis & inspectis, omnes qui crimen heretice prauitatis incurrissent, infra certum temporis spacium suos errores inquisitoribus, qui pa-

Causa conuersionis Iudæorum.

S. Vincentius

S. Vincentius
ordinis prædicatorum

Tempus omnia detegit,